

Onsdagen den 22 januari

Kl. 09.00–14.51
16.00–16.13

§ 1 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Följande skrivelser hade kommit in:

Interpellation 2019/20:221

Till riksdagen

Interpellation 2019/20:221 Behörighetskraven för vuxenutbildningen
av Gudrun Brunegård (KD)

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 23 januari 2020.

Skälet till dröjsmålet är tidigare inbokade engagemang.

Stockholm den 16 januari 2020

Utbildningsdepartementet

Anna Ekström

Interpellation 2019/20:225

Till riksdagen

Interpellation 2019/20:225 Lärarnas arbetsmiljö
av Ann-Sofie Alm (M)

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 23 januari 2020.

Skälet till dröjsmålet är tidigare inbokade engagemang.

Stockholm den 16 januari 2020

Utbildningsdepartementet

Anna Ekström

Interpellation 2019/20:268

Till riksdagen

Interpellation 2019/20:268 23 000 tunnor med kvicksilver utanför
Sundsvall och Gotland

av Lars Beckman (M)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 14 februari 2020.

Prot. 2019/20:62
22 januari

Statsrådet har inte möjlighet att besvara interpellationen inom anvisad tid på grund av redan inbokade engagemang.

Stockholm den 21 januari 2020

Miljödepartementet
Isabella Lövin (MP)
Enligt uppdrag
Egon Abresparr
Expeditionschef

§ 2 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Proposition

2019/20:68 till socialförsäkringsutskottet

Motioner

2019/20:3449 till utbildningsutskottet

2019/20:3466 till försvarsutskottet

2019/20:3472 till civilutskottet

2019/20:3477 till näringsutskottet

2019/20:3452 till finansutskottet

2019/20:3461, 3465, 3468 och 3474 till justitieutskottet

2019/20:3451, 3471 och 3475 till justitieutskottet

2019/20:3456, 3470, 3473 och 3478 till socialförsäkringsutskottet

2019/20:3457 och 3458 till socialförsäkringsutskottet

2019/20:3459 till utbildningsutskottet

2019/20:3469 till försvarsutskottet

EU-dokument

COM(2019) 640 till miljö- och jordbruksutskottet

Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning

§ 3 Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning

Konstitutionsutskottets betänkande 2019/20:KU10

Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning
föredrogs.

Anf. 1 KARIN ENSTRÖM (M):

Fru talman! Enligt 13 kap. 1 § regeringsformen ska konstitutionsutskottet granska statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning. När det finns skäl till detta, dock minst en gång om året, ska utskottet enligt 13 kap. 2 § regeringsformen meddela riksdagen vad det har funnit värt att uppmärksamma vid sin granskning.

I det här betänkandet behandlar utskottet vissa allmänna, administrativt inriktade granskningar av regeringsarbetet. Betänkandet omfattar nio ärenden, varav några är mer omfattande. Jag kommer att gå igenom ärendena

väldigt översiktligt och framhålla vissa iakttagelser som utskottet har gjort. Min partikollega Ida Drougge kommer längre fram i debatten att fördjupa sig i några av ärendena.

Det första ärendet gäller regeringsskiftet 2018–2019. Det finns en redogörelse för detta, men den ger inte anledning till något uttalande av utskottet.

Den andra granskningen handlar om regeringens sammansättning. Här har utskottet fortsatt att följa utvecklingen när det gäller antalet tjänstgörande i Regeringskansliet.

Den tredje punkten handlar om regeringsprotokollen. Här har utskottet gått igenom underprotokoll från Utbildningsdepartementet och Kulturdepartementet. Utskottet utgår ifrån att regeringen vidtar nödvändiga planeringsåtgärder för att tiden mellan kungörande och ikraftträdande ska kunna vara minst fyra veckor och endast i undantagsfall vara mindre än två veckor.

Vi har också tittat på vissa förvaltningsärenden som har handlagts vid Utbildnings- och Kulturdepartementen. De ger inte anledning till något uttalande.

Det femte ärendet handlar om en övergångsregerings befogenheter. Detta skulle vi nog kunna ägna hela dagen åt, för det är naturligtvis konstitutionellt intressant och samhällspolitiskt väldigt viktigt. Den avgående regeringen efter valet 2018 fungerade som en övergångsregering i nästan fyra månader, vilket ju är en ovanligt lång period.

Frågeställningarna i granskningen rör ett eventuellt behov av att förtydliga principerna för en övergångsregerings befogenheter och huruvida den praxis och de riktlinjer som har utvecklats är anpassade till en situation där regeringsbildningen drar ut på tiden. För att få en övergripande bild av hur övergångsregeringen utövade sina befogenheter och om detta förändrades över tid har årets granskning kopplats till ett antal frågor om övergångsregeringens faktiska agerande.

Fru talman! En övergripande slutsats är att övergångsregeringen var restriktiv när det gällde att besluta om regeringsärenden och att ärendemängden var stabil över tid. Några frågor som utskottet berör skulle jag vilja lyfta fram särskilt.

Den första gäller anställningsärenden. Utskottet säger att anställningsärenden utan politiska implikationer bör kunna avgöras av en övergångsregering efter någon eller flera veckor, men när det gäller myndighetschefer bör regeringen vara restriktiv. Ordinarie utnämningar av större politisk betydelse bör undvikas.

Utskottet har också tittat på regeringens agerande inom ramen för EU-samarbetet och annat internationellt samarbete. Där anför utskottet att en övergångsregering i stor utsträckning bör kunna fortsätta att agera på det sätt som skett.

I detta sammanhang vill jag också lyfta frågor om kontrollmakten. Jag rekommenderar den konstitutionellt intresserade att läsa detta avsnitt. Utskottets genomgång visar att övergångsregeringen inte besvarade några interpellationer eller frågor, och inte heller hölls någon aktuell debatt. Här skriver utskottet att även om utgångspunkten fortfarande bör vara att en övergångsregering i regel inte ska besvara interpellationer eller frågor kan vissa modifieringar behöva göras. Sitter en övergångsregering under en lång tidsperiod ökar dess handlingsutrymme; det är naturligt. Men ett så-

Prot. 2019/20:62
22 januari

Granskning av statsrådens tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning

dant handlingsutrymme borde också kunna ställas under riksdagens kontrollmakt, anser utskottet.

Ärende 6 handlar om extra ändringsbudgetar. Här har utskottet gått igenom propositioner med förslag till extra ändringsbudgetar som har lagts fram sedan hösten 2014, då kravet på särskilda skäl för extra ändringsbudgetar infördes i riksdagsordningen.

Utskottet har också granskat myndigheter med styrelser. Här anför utskottet att om regeringen beslutat att en myndighet ska vara en styrelsemyndighet måste styrelsen också ges goda möjligheter att utföra sitt uppdrag. I en styrelsemyndighet är det styrelsen som utgör myndighetens högsta ledning, och styrelsen är inför regeringen ansvarig för myndighetens verksamhet. Det är därför viktigt att den politiska ledningen för departementen har en regelbunden och nära kontakt med myndighetsstyrelserna.

Utskottets genomgång visar att det endast vid några tillfällen förekommit att den politiska ledningen har träffat hela styrelsen vid en myndighet. Med tanke på styrelsens ansvar ser utskottet vägande skäl för att sådana möten ska ske mer regelbundet. Vi betonar också vikten av att styrelseordförande i större utsträckning deltar i möten med departementens politiska ledning vid sidan av den årliga myndighetsdialogen.

Slutligen har vi granskat regeringens kontroll av myndighetsföreskrifter. Granskningen visar att inte alla departement har en rutin för att kontrollera myndigheternas skyldighet att lämna förteckningar och att det saknas rutiner för att se till att myndigheter som har föreskriftsrätt görs medvetna om denna skyldighet. Utskottet utgår ifrån att de åtgärder som bedöms behövas kommer att vidtas.

I den sista punkten har vi tittat på regeringens kontroll av kommissionens befogenheter att anta delegerade akter. Granskningen visar att dessa i regel har gemensamberetts. Men i nästan vart femte fall har detta inte skett, och utskottet understryker vikten av att dessa akter gemensambereds.

Fru talman! Konstitutionsutskottet anmäler härmed för riksdagen resultatet av den granskning som redovisas i detta betänkande enligt 13 kap. 2 § regeringsformen.

(Applåder)

Anf. 2 HANS EKSTRÖM (S):

Fru talman! I dag debatterar vi KU:s så kallade höstgranskning, KU10. Den innehåller flera olika delar. Vissa kontroller är återkommande, andra sker med intervall och vissa sker med anledning av något särskilt som har inträffat. Våra iakttagelser är i mycket också råd och riktlinjer inför framtiden. Vi är den så kallade goda revisorn, som säger att man framöver kanske bör tänka på det här. Jag tänker i dag begränsa mig till två ämnen i höstgranskningen: övergångsregeringens befogenheter och myndigheter med styrelse.

Efter valet 2018 utsattes den svenska regeringsformen för ett prov som den inte har gått igenom sedan den infördes 1974. Vi kan i huvudsak konstatera att regeringsformen klarade detta prov. Sverige fungerade och fick till slut en ny regering.

Regeringsbildningen tog väldigt lång tid, fyra månader. Regler och traditioner gällande vad en övergångsregering ska göra prövades på ett helt annat sätt än tidigare genom att regeringsbildningen alltså tog fyra månader i stället för normalt sett kanske två veckor.

Förenklat kan man säga att huvudregeln för en övergångsregering har varit: Gör så lite som möjligt, men landet måste fungera. Det är ju en ny regering som har demokratiskt stöd i det nyvalda parlamentet som ska utöva makten, och då ska landet administreras under tiden.

Vi har granskat vad regeringen gjorde under dessa fyra månader och kan konstatera att regeringen i huvudsak följde den här regeln. Man kan dock säga att det uppstod större och större skavsår när det drog ut på tiden. Sverige har ju relationer med andra makter, myndigheter behöver ha ledningar och så vidare. Ju längre tiden går, desto mer måste en regering då fatta beslut om.

Det som är viktigt är att en regering när den tar sig större makt också söker stöd i riksdagen, så att det finns parlamentariskt stöd för de åtgärder den då vidtar.

Den andra delen är att i den mån en regering börjar ta större ansvar måste den också kunna utsättas för riksdagens kontrollmakt, det vill säga svara på interpellationer och frågor – de normala inslagen i kontrollmakten.

Detta är vårt råd inför framtiden. Den regering som satt försökte följa rutinerna, som var avsedda för den normala regeringsbildningsprocessen om två veckor. När den drar ut över tid kan vi konstatera att det nog finns ett legitimt utrymme att börja göra lite mer, men då måste också kontrollmakten fungera.

Vad gäller regeringens styrning av myndigheter med styrelser kan vi konstatera att det nog finns en risk för att det blir en skillnad mellan teori och praktik. Det är aldrig särskilt lyckligt att den som är teoretiskt ansvarig för något inför regeringen i realiteten körs förbi genom att regeringen direkt har kontakt med myndighetens tjänstemannaledning. Där säger vi att styrelsen i så stor utsträckning som möjligt bör vara företrädd i dialogen med regeringen, för annars riskerar man att styrmodellen körs sönder av regeringen när man går direkt till tjänstemannaledningen.

Med dessa ord vill jag lämna höstgranskningen.

(Applåder)

Anf. 3 PER SÖDERLUND (SD):

Fru talman! I höstgranskningen redogör konstitutionsutskottet för regeringsskiftet efter valet 2018. Jag var själv inte riksdagsledamot under den tiden utan följde förloppet via mediernas rapportering. Jag skulle vilja säga att det var en utdragen process som skapade en del oro ute i landet.

Efter idogt arbete och till mångas lättnad lyckades talmannen till slut lämna ett förslag till statsminister som accepterades av riksdagen. Vägen dit var dock lång och krokig.

Trots flera överläggningar med partiledarna förkastade riksdagen de första förslagen att utse statsminister. I tredje försöket, den 18 januari 2019, utsågs Stefan Löfven till statsminister trots tidigare avslag.

Att Sveriges politiska landskap har förändrats blev under den här tiden mycket tydligt, och det stod klart att den traditionella blockpolitikens betydelse har minskat. På flera håll höjdes röster som talade om att en ohelig allians hade bildats. Ett svek mot väljarna som röstat för en politik men fick en annan, tyckte vissa; andra ansåg att de ingångna blocköverskridande avtalen var nödvändiga för att landet skulle kunna styras.

Oavsett vad man tycker i sakfrågan har ärendet skötts enligt regelboken. Konstitutionsutskottet har heller inget att invända mot hur regerings-skiftet genomfördes.

Fru talman! Den utdragna regeringsbildningen innebar att vedertagen praxis utsattes för prövningar.

Den enda formella kompetensbegränsningen för en övergångsregering är att den inte får besluta om extra val till riksdagen. Vissa ytterligare begränsningar finns dock i en promemoria från Statsrådsberedningen. Enligt den bör en övergångsregering endast fatta beslut om löpande ärenden och sådana ärenden vilkas avgöranden inte kan skjutas upp utan betydande problem. Regeringen kan även fatta beslut i ärenden där det råder stor politisk enighet i riksdagen.

En övergångsregering svarar normalt sett inte på frågor och interpellationer från riksdagens ledamöter, och några aktuella debatter hålls inte i kammaren. Så var även fallet under den period då Stefan Löfven ledde övergångsregeringen.

Fru talman! Enligt utskottet bör utgångspunkten alltså vara att en övergångsregering i regel inte ska besvara interpellationer och frågor. Men om en övergångsregering verkar under en längre tid ökar dess handlingsutrymme, och fler kvalificerade beslut kan behöva fattas. I ett sådant läge bör, enligt konstitutionsutskottet, även en övergångsregering på ett eller annat sätt kunna underställas riksdagens kontrollmakt. Det bör då vara rena faktauppgifter som efterfrågas från riksdagsledamöter, alltså inte övergångsregeringens politiska uppfattning inom ett visst område. I första hand bör sådana frågor ställas i form av skriftliga frågor.

Fru talman! Regeringen har lämnat sju propositioner med förslag till extra ändringsbudgetar sedan den 1 september 2014.

När regeringen lägger fram förslag till extra ändringsbudget ska den redovisa vilka särskilda skäl som ligger till grund för den. Exempel på särskilda skäl kan vara förändrade ekonomiska förutsättningar med anledning av en oväntad ekonomisk utveckling eller oförutsedda händelser som enligt regeringens bedömning ställer krav på snabba åtgärder. Särskilda skäl kan också vara att en nytillträdd regering inte hinner lämna förslag på ändrad politik i budgetpropositionen, exempelvis på grund av en utdragen regeringsbildning.

Kravet på särskilda skäl syftar till att upprätthålla principen om en fullständig och samlad budget. Det är därför viktigt att regeringen följer denna princip.

I samtliga extra ändringsbudgetar som konstitutionsutskottet har granskat har regeringen redovisat särskilda skäl. Finansutskottet och senare riksdagen har i samtliga fall tillstyrkt regeringens förslag. Konstitutionsutskottet framhåller dock vikten av kravet på särskilda skäl för att upprätthålla principen om en fullständig och samlad budgethantering.

Fru talman! Konstitutionsutskottet har också granskat regeringens styrning av styrelsemyndigheter. I en styrelsemyndighet är det styrelsen som är ansvarig inför regeringen. Styrelsen har också en viktig roll i regeringens uppföljning av myndighetens verksamhet och i bedömningen av myndighetschefens resultat.

Det är viktigt att regeringen tydliggör sina förväntningar på styrelser och de aspekter i deras uppdrag som är prioriterade för att styrelsen ska ges möjligheter att utföra sitt uppdrag. För att detta ska fungera är det nöd-

vändigt att regeringen genom regelbunden och nära kontakt med myndighetsstyrelserna informerar styrelsen om regeringens viljeinriktning. Annars blir det svårt för styrelsen att vara myndighetens högsta ledning och ansvariga inför regeringen.

Fru talman! I konstitutionsutskottets granskning framkommer att den politiska ledningen endast har träffat styrelsen i myndigheterna vid några tillfällen under den granskade perioden. Granskningen har också visat att den årliga myndighetsdialogen ofta sker utan närvaro av styrelseordföranden. Det har gett anledning för utskottet att framhålla att det kan finnas skäl att även styrelsens ordförande deltar på dessa möten, beroende på vad som ska avhandlas.

Granskningen visar också att det förekommer att myndighetschefer är styrelseledamöter i andra myndigheter. Detta är något som i regel bör undvikas så långt som möjligt för att inte jävssituationer och lojalitetskonflikter ska uppstå. Om det ändå finns skäl att utse en myndighetschef till styrelseledamot i en annan myndighet bör skälen för detta framgå, vilket det gör i samtliga fall som vi har granskat utom två.

Det är min förhoppning att konstitutionsutskottets granskning kommer att leda till att skäl anges i samtliga sådana fall i framtiden.

(Applåder)

Anf. 4 LINDA MODIG (C):

Fru talman! I höstens granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning är konstitutionsutskottets sedvanliga fokus inriktat på vissa allmänna och administrativa granskningar. Av de nio granskningar KU gjort under hösten vill jag nu fokusera på den som avser myndigheter med styrelser.

Enligt regeringsformen styr regeringen riket och ansvarar inför riksdagen. Beslutsfattandet i regeringen sker kollektivt. Det kollektiva beslutsfattandet omfattar även rätten att ge direktiv till förvaltningsmyndigheterna.

Grundlagsberedningen ansåg på sin tid i början av 1970-talet att det kollektiva beslutsfattandet i regeringen bäst överensstämde med det svenska systemet med självständiga ämbetsverk. Där och då gjordes vägvalet att inte tillämpa ministerstyre, det vill säga rätten för ett statsråd att avgöra regeringsärenden.

Hur fungerar då regeringens styrning av de statliga förvaltningsmyndigheterna? Det är en ständigt återkommande fråga för konstitutionsutskottet. Och i höst har vi, efter vårens granskning av regeringens styrning av Försäkringskassan, bland annat valt att titta närmare på myndigheternas ledningsstruktur.

Fru talman! Enligt myndighetsförordningen kan en myndighet ledas av en myndighetschef, en styrelse eller en nämnd. I KU:s granskning har det framkommit att 39 av 340 myndigheter under regeringen är så kallade styrelsemyndigheter, där styrelsen således är ansvarig inför regeringen.

Bland dessa 39 myndigheter märks stora myndigheter som till exempel Sida, Försvarets materielverk, Socialstyrelsen, Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen och Trafikverket. Frågan om en myndighets ledningsform är en strategisk styrningsfråga för regeringen och har varit föremål för återkommande utredningar och översyner.

Regeringskansliet har utvecklat arbetet med styrelsemyndigheter, och i Regeringskansliets riktlinjer för val av ledningsform för myndigheter framgår att myndigheter med ett omfattande finansiellt ansvar i form av budgetomslutning eller stor påverkan på andra samhällssektorer bör ledas av en styrelse. KU:s granskning ger vid handen att man på goda grunder kan ifrågasätta om de nuvarande styrelsemyndigheterna har tillräckliga förutsättningar att ta det ansvar för myndigheten inför regeringen som förutsätts. Det saknas i de flesta fall en regelbunden och nära kontakt mellan den politiska ledningen hos departementen och myndighetsstyrelserna. Trots att det av riktlinjerna framgår att den politiska ledningen ska uppmuntras att årligen träffa hela styrelsen i myndigheterna har så bara skett vid några tillfällen under det år KU granskat.

Fru talman! Att myndighetens högsta ledning inte har dialog med den politiska ledningen skapar flera problem. Tanken är att man ska förhindra att styrelsen ska bli beroende av att få information vidarebefordrad av myndighetschefen. Detta är särskilt viktigt när det gäller myndighetens verksamhet och resultat. Likaså blir uppföljningen av styrelsens uppfattning om hur myndighetschefen utför sitt arbete åsidosatt när det saknas dialog.

Några av de granskningsärenden som KU de senaste åren har lagt ned mycket tid på avser uppmärksammade ärenden i styrelsemyndigheterna Försäkringskassan, Svenska kraftnät och Transportstyrelsen. Ärendena har väckt frågor om i vilken utsträckning respektive styrelseordförande har involverats i myndighetens verksamhet och resultat.

Det finns därför anledning för regeringen att på nytt överväga frågan om myndigheters ledningsformer. Så länge styrelsemyndigheterna finns kvar måste styrelsen ges goda möjligheter att utföra sitt uppdrag. Ett minimum i det sammanhanget borde vara att de riktlinjer och promemorior som tas fram i Regeringskansliet också efterlevs.

(Applåder)

Anf. 5 JESSICA WETTERLING (V):

Fru talman! För drygt ett år sedan stod vi här med ett resultat. Vi hade fått en ny regering, och det var slut på talmansrundor och fika.

Aldrig tidigare har Sverige haft en övergångsregering under en lika lång tid som efter valet 2018. Det parlamentariska läget var oklart, och hela förra hösten bestod framför allt av oräkneliga presskonferenser där varje partiledare fick ge sin syn på saken om och om igen.

Fru talman! Varje höst gör konstitutionsutskottet en granskning av rutiner och arbetssätt i Regeringskansliet. Det handlar om att se hur regeringen behandlar ärenden och om man gör det på ett sätt som stämmer med de krav som ställs.

En del i årets granskning har av naturliga skäl bestått av att se på en övergångsregerings befogenheter. Det är viktigt att landet även i ett oklart parlamentariskt läge har ett styre, för världen runt omkring oss stannar inte. Beslut kan behöva fattas brådsnande. Och när en regeringsbildning drar ut på tiden, som den senaste gjorde för vår del här i Sverige, är det också rimligt att en tillfällig övergångsregering kan fatta fler beslut allteftersom då fler beslut troligtvis blir alltmer brådsnande och inte kan skjutas upp längre.

Fru talman! En del i riksdagens kontrollmakt är möjligheten för ledamöter att ställa frågor och interpellationer och att debattera i kammaren. Det är en viktig funktion som ger riksdagen möjlighet att få information och debatt, och det fungerar som en kontroll av regeringens och dess statsråds arbete.

Under övergångsregeringens tid besvarades inga interpellationer eller frågor. Inte heller hölls det några debatter där statsråd deltog. I granskningen är vi överens om att utgångspunkten bör vara en fortsatt restriktivitet. Men när en övergångsregering sitter under en längre period kan det finnas skäl att frågor av en mer faktabaserad karaktär besvaras – alltså när det inte är övergångsregeringens politiska ställningstaganden som ledamöterna efterfrågar.

Fru talman! En annan del i granskningen berör regeringens kontroll av myndighetsföreskrifter. En del av våra myndigheter har rätt att utfärda föreskrifter, alltså regler som påverkar enskildas liv och ibland även kommunernas ekonomi. Det är därför viktigt att regeringen och departementen har kännedom om årets nya föreskrifter.

I denna del av granskningen noterar vi i utskottet att vissa departement inte har en rutin för att kontrollera att myndigheterna har lämnat sin årliga förteckning. Vi har också noterat att det ibland saknas rutiner för att se till att myndigheter som har föreskriftsrätt vid behov görs medvetna om denna skyldighet.

I granskningen har det också framkommit att vissa myndigheter inte har överlämnat någon förteckning alls eller att den har avlämnats efter sista avlämningsdatum. Dessutom har en myndighet som hade utfärdat föreskrifter inte varit medveten om att myndigheten är skyldig att överlämna en egen förteckning över sina gällande författningar till regeringen. Myndigheten har i stället trott att den förteckning som varje år lämnas av en annan myndighet också omfattade den egna myndighetens föreskrifter.

Det är givetvis önskvärt att myndigheter med föreskriftsrätt görs medvetna om sin skyldighet att lämna en årlig förteckning och att departementen har rutiner för att kontrollera att så görs.

Fru talman! Den sista delen av årets granskning som jag vill belysa, och som tidigare talare från utskottet har tagit upp, är den som handlar om myndigheter med styrelser.

Vi noterar att flera åtgärder har vidtagits för att utveckla arbetet med styrelsemyndigheter. Det har bland annat tagits fram en handledning om regeringens styrning av styrelsemyndigheter, och det är positivt.

Det är viktigt att alla myndigheter ges goda möjligheter att utföra sitt uppdrag och att myndigheternas högsta ledning ges goda möjligheter att ta sitt ansvar för verksamheten. Det är därför viktigt att det finns en regelbunden och nära kontakt mellan departementen och myndighetsstyrelserna, där samtliga i styrelsen involveras och inte enbart ordföranden.

(Applåder)

Anf. 6 TUVE SKÅNBERG (KD):

Fru talman! En väsentlig del av KU:s arbete är granskning. Vi ägnar hösten, och sommaren för kansliets del, åt att granska den administrativa och mer institutionella delen av regeringens arbete. Så här års brukar vi komma med ett betänkande och tala om vad vi har kommit fram till. Och under våren – fast det har pågått ett helt år innan dess – gör vi en gransk-

ning av de enskilda statsrådets göranden och låtanden utifrån olika KU-anmälningar som riksdagsledamöterna har lämnat in.

Nu är det alltså höstgranskningen som vi ska redovisa för kammaren. Det är ett gediget arbete – 800 sidor. Och då är allt det arbete som kansliet gör vid sidan av, så att säga, inte synligt i den pappersmassan. Jag måste säga att utan kansliets utomordentligt grundliga arbete hade vi aldrig klarat detta. Vi redovisar i många stycken vad kansliet har gett oss för underlag, och för det är vi tacksamma.

Icke desto mindre är det mycket som vi enskilda ledamöter i KU har satt oss in i, och låter det som om vi har samma manus beror det på att vi har samma manus, fru talman. Vi är nämligen helt eniga. Sedan fem år arbetar KU utan partipolitiska förtecken och gör en strikt juridisk, konstitutionell granskning av regeringens göranden och åtgärder.

I dag redovisar vi sådana administrativa och institutionella perspektiv, som en redogörelse för regeringsskiftet 2018–2019, granskning av regeringsprotokoll från 2018, förvaltningsärenden, propositioner med förslag till extra ändringsbudgetar, regeringens styrning av myndigheter med styrelser och regeringens kontroll av myndighetsföreskrifter.

Alldeles särskilt har vi naturligtvis tittat på övergångsregeringens sätt att hantera sitt uppdrag under nästan fyra månader. Som tidigare har sagts, bland annat av vice ordföranden, var detta ett test av 1974 års grundlagsfäderns arbete. Höll vår grundlag och regeringsform för detta test under helt nya förhållanden?

Resultatet är att ja, det höll i det vi nu har granskat och ja, regeringen gjorde i allt väsentligt vad grundlagen förväntade sig. Det är någonting stort med tanke på att det var ganska turbulenta fyra månader.

Samtliga 19 regeringssammanträden och de ca 1 400 regeringsärenden som avgjorts vid sammanträdena har gått igenom, återigen framför allt av kansliet. En övergripande slutsats är att övergångsregeringen var restriktiv när det gällde att besluta om regeringsärenden och att ärendemängden i stort sett var stabil över tid.

När det gäller övergångsregeringens budgetproposition har KU inget att invända mot de principer som tagits fram för dess utformning. Inte heller tillkännagivanden bör redovisas som slutbehandlade om redovisningen på något sätt kan uppfattas som partipolitisk och leda till en diskussion i riksdagen.

Vad gäller anställningsärenden utan politiska implikationer bör dessa enligt utskottet kunna avgöras av en övergångsregering efter någon eller några veckor. När det gäller myndighetschefer bör en övergångsregering dock typiskt sett vara restriktiv. I första hand bör förlängningar av tidigare beslutade förordnanden eller tillfälliga förordnanden övervägas. Ordinarie utnämningar av större politisk betydelse, till exempel verkschefer, bör enligt konstitutionsutskottet undvikas.

När det gäller agerande inom ramen för EU-samarbetet och annat internationellt samarbete bör en övergångsregering i stor utsträckning kunna fortsätta att agera på det sätt som skett.

Vad gäller kontrollmakten visar genomgången att övergångsregeringen inte besvarade några interpellationer eller frågor. Det hölls faktiskt inte heller någon aktuell debatt. Även om utgångspunkten fortsatt bör vara att en övergångsregering i regel inte ska besvara interpellationer och frågor kan enligt utskottet vissa modifieringar behöva göras. Om en övergångs-

regering sitter under en lång period ökar nämligen dess handlingsutrymme, och ett sådant ökat handlingsutrymme måste kunna underställas riksdagens kontrollmakt.

Det finns alltid begränsningar i en övergångsregerings befogenheter. Rena faktauppgifter bör kunna underställas riksdagens kontrollmakt. En riksdagsledamot bör alltså via frågeinstitutet kunna efterlysa ett svar just baserat på fakta.

Begränsningarna i en övergångsregerings befogenheter är få när det gäller vissa ärendegrupper, och då vill vi särskilt framhålla EU-frågor. När det gäller dessa bör även frågor kunna ställas om redan vidtagna åtgärder och gjorda överväganden. Detsamma gäller för andra ärendegrupper när en övergångsregering har behövt handla och fatta beslut i ärenden som inte kan sägas ha varit av ren rutinkaraktär. Frågorna bör i så fall framför allt ställas i form av skriftliga frågor för att undvika en politisering, vilket en interpellation gärna skulle kunna leda till.

I övrigt, fru talman, vill vi anmäla vårt granskningsbetänkande. Vi är inte så lite stolta över det. Vi är också stolta över både regering och riksdag, som klarade en så svår period.

(Applåder)

Anf. 7 TINA ACKETOFT (L):

Fru talman! Enligt regeringsformen ska konstitutionsutskottet granska statsrådets tjänsteutövning och handläggning minst en gång om året och meddela riksdagen vad vi har funnit och vad som är värt att uppmärksamma.

Mycket är redan sagt i ärendet, och det finns nog ingenting av det som har sagts som jag inte till fullo kan ställa mig bakom. Men jag vill ändå lyfta upp två ärenden som redan har lyfts upp här, men de förtjänar ändå ett ord till.

Ett av ärendena är återkommande i utskottets granskningar, ett är naturligtvis mycket mer sällsynt – regeringsbildningen 2018–2019, som väl var en minst sagt utmanande period. Man får väl säga att ett bättre stress-test av vår demokrati och parlamentarism hade vi inte kunnat fantisera ihop. Men det fungerade. Slutet gott, allting gott, och vi arbetar vidare som vanligt.

Under avdelningen ständigt återkommande påpekanden påpekar utskottet att flera författningar har kungjorts av regeringen mindre än fyra veckor före ikraftträdandet och i många fall till och med mindre än två veckors marginal. Utskottet menar att redan fyra veckor är väldigt snävt tilltaget om enskilda och myndigheter ska ha möjlighet att inrätta sig efter de kommande förändringarna. Särskilt viktigt är detta naturligtvis när det gäller bestämmelser som innebär pålagor för enskilda medborgare.

I utskottets frågor till berörda departement har vi fått rimliga förklaringar till de sena kungörelserna, till exempel att det var viktigt att vissa förordningar skulle träda i kraft så fort som möjligt för att undvika betungande administrativa konsekvenser både för den ansvariga myndigheten och för kommun och enskilda och att vissa ändringar som till exempel av-såg skolverksamheten behövde träda i kraft i tid för att skolorna skulle kunna planera sin verksamhet.

Utskottet har funnit dessa förklaringar rimliga, men vi utgår ändå från att regeringen vidtar nödvändiga planeringsåtgärder för att tiden mellan kungörande och ikraftträdande ska kunna vara minst fyra veckor och endast i speciella undantagsfall mindre än två veckor. Här har regeringen onekligen en läxa att göra och likaså vi genom att konstant följa upp och bevaka.

Fru talman! Så till de mer ovanliga ärendena. Regeringsskiftets alla turer finns väl beskrivna i betänkandet. Jag skulle kunna tänka mig att den skriften utgör mer rafflande läsning i år än vad den gjort på många år, och jag rekommenderar läsning för den som är intresserad.

Det är dock granskningen av och diskussionen om en övergångsregerings befogenheter som är mest intressanta. Efter valet 2018 fick den avgående regeringen fungera som en övergångsregering under en ovanligt lång period. Aldrig någonsin i modern tid har det tagit så lång tid: fyra månader mot normala två till tre veckor.

Frågeställningarna i granskningen rör ett eventuellt behov av att förtydliga principerna för en övergångsregerings befogenheter och om den praxis och de riktlinjer som har utvecklats är anpassade till att regeringsbildningen drar ut på tiden. Vi önskar förstås inte att den kommer att göra det i fortsättningen, men om den gör det, fungerar då våra metoder?

Samtliga regeringsammansräden och regeringsärenden som har avgjorts vid sammanträdena har gått igenom. Den generella känslan som jag som ledamot i utskott och EU-nämnd har är att övergångsregeringen var restriktiv när det gäller att besluta om regeringsärenden. Det var löpan- de ärenden som hanterades liksom ärenden som inte kunde anstå utan att betydande olägenheter uppstod. Det skedde dessutom i transparens och med täta kontakter mellan riksdag och regering.

Vi kan alltså konstatera att för att styret ska fungera behöver begreppet ”löpande ärende” faktiskt ha en ganska vidsträckt tolkning och innebörd. Utskottet formulerar slutsatsen väl när vi säger att en mångfald av situationer kan uppkomma vid en regeringsavgång eller regeringsbildning och att dessa delvis kan vara svåra att förutse, och det kan vi väl minst sagt hålla med om. Vidare säger vi att detta också talar för att inte närmare precisera begränsningar i en övergångsregerings behörighet i grundlag.

Kort sagt behöver en utdragen och komplicerad regeringsprocess extra lyhördhet, omtanke och ansvarstagande rörande just ärendehantering, också för att inte minska handlingsutrymmet för en framtida regering.
(Applåder)

Anf. 8 CAMILLA HANSÉN (MP):

Fru talman! Byråkrati kan vara något mycket fint. Det finns de som använder ordet i nedsättande ton ibland, men jag ska med några ord säga varför jag tycker att byråkrati är fint.

Konstitutionsutskottets höstgranskning är, tycker jag, ett bra exempel på fin byråkrati. Tack vare eminenta insatser från utskottskansliet har utskottet utifrån sitt speciella granskningsuppdrag gått igenom både vanliga administrativa åtgärder som alltid ska fungera och mer ovanliga händelser, som flera har nämnt. De ska alltid utföras rätt och riktigt även om det är någonting som utförs varje dag eller endast en gång.

Ibland har utskottet synpunkter som framförs i ställningstaganden, och ibland föranleder granskningen inte några särskilda ställningstaganden. Det är ändå lika viktigt att granskningen görs.

Till det mer vanliga arbetet som har granskats i höst ryms bland annat kontrollen av regeringens hantering av protokoll, statistik över anställda – såväl politiska som opolitiska anställda – och handläggning av förvaltningsärenden. Det handlar om att försäkra sig om att medborgarnas rättigheter gentemot det allmänna respekteras, att känna till gällande regler och att följa dem.

Jag kan ha förståelse för att det ibland på alla arbetsplatser uppstår omständigheter som man inte råder över. Det kan gälla utredare, administratörer eller en regering. Med det sagt påpekar ändå utskottet att det i ett antal ärenden angående nya författningar har varit för kort tid mellan kungörelsen av författningen och att den träder i kraft. Rätt ska vara rätt; de som berörs av en ny förordning ska ha en chans att förbereda sig.

Om det här är exempel på vardagens byråkrati, har onekligen det senaste året bjudit på utmaningar även för en byråkrat.

Byråkrati när den är som bäst är något som man kan hålla stadigt i handen när det blåser ordentligt, till exempel när en regeringsbildning tar längre tid än någonsin och Sverige för första gången har en övergångsregering som ska lägga fram en budgetproposition.

Den här delen av betänkandet, som behandlar en mer exceptionell händelse, kan jag tänka mig kommer att väcka större intresse kommande år när vi tittar tillbaka än just granskningen av protokollen. Här har utskottet brett ut sig mer i sina ställningstaganden kring en övergångsregerings befogenheter och till exempel hur man hanterar en extra ändringsbudget.

När en övergångsregering först har fått lägga en opolitisk budgetproposition och en ny regering sedan är utsedd kan en extra ändringsbudget vara viktig för att den nya regeringens politik, den medborgarna har valt, så snabbt som möjligt kommer till uttryck även under det första budgetåret. Det är i dessa tider väl värt att notera att utskottet påminner om vikten av att processen runt en ändringsbudget, och även en extra ändringsbudget, är precis lika stram som processen runt en budgetproposition.

Jag har en mer personlig reflektion. Eftersom jag inte var riksdagsledamot under övergångsregeringens tid har arbetet med det här betänkandet varit något av ett uppvaknande för mig. Den bild en del av oss utanför Riksdagshuset och Regeringskansliet fick var att det skulle råda något slags kaos. Det konstitutionsutskottet beskriver i sitt betänkande är allt annat än kaos. Det är ordning och reda och regler som följs – så gott man kan utifrån varje givet tillfälle. Man respekterar väljarnas besked.

Något som utskottet konstaterar är att när en övergångsregering behöver sitta kvar så lång tid kan den behöva fatta fler och tyngre beslut. Då är det också viktigt att riksdagens kontrollmakt ökar i motsvarande grad.

Konstitutionsutskottets granskning är, kort sagt, en härlig förening av både byråkrati och demokrati.
(Applåder)

Anf. 9 IDA DROUGGE (M):

Fru talman! Det är alltid en särskild utmaning att vara sist i talarordningen för ett betänkande när så mycket klokt redan har sagts. Jag hade

faktiskt tänkt att bre ut mig i flera ärenden, men jag kommer att fokusera särskilt på myndigheter som styrs av styrelser.

Myndigheter styrs på flera olika sätt och med flera olika verktyg. De styrs under lagen, som riksdagen beslutar om, och de styrs genom förordningar, som regeringen beslutar om. En del av förordningarna är mer generella, och andra är mer specifika, till exempel med en instruktion. De ekonomiska ramarna påverkar såklart mycket, och det gäller även regeringsbeslut, regleringsbrev eller andra särskilda beslut som en regering fattar kollektivt.

Myndighetens ledningsform påverkar såklart också. Granskningen handlar om en annan ledningsform än den som är huvudregeln. Man har valt att i 39 fall, av särskilda skäl, ha en politiskt tillsatt styrelse som myndighetens högsta ledning. Det gör man med motiven att myndigheterna är särskilt politiskt komplicerade, att de påverkar många andra brett i samhället och även andra myndigheter samt att de är stora ekonomiskt. Då är det, enligt min personliga uppfattning, särskilt viktigt att de fungerar väl. Men tvärtom ser vi att många av myndigheterna i nutid, och även en tid tillbaka, har haft större problem med just styrning, resultat och med ansvarsutkrävande när det har gått fel. Jag kommer tillbaka till frågan om ansvarsutkrävande.

Dessa myndigheter har utöver styrelsen en myndighetschef, precis som övriga myndigheter, men den stora skillnaden är att det är styrelsen som ansvarar inför regeringen. Det är styrelsen som ska se till att verksamheten bedrivs effektivt. Det är styrelsen som ska se till att verksamheten bedrivs enligt gällande rätt, kontrollera och följa upp. Det är styrelsen som ska se till att det sker en kontroll av att myndigheten hushållar väl med våra skattemedel. Det är helt enkelt styrelsen som är myndighetens ledning.

I många fall ser vi att informationen brister. Vad händer då? Då kan inte en styrelse ta ansvaret fullt ut, och då har vi sett att ansvarsutkrävandet mot dem blir mycket svårare.

Därför finns det skäl att verkligen reflektera över betänkandet och hur regeringen, oavsett färg, väljer att fortsätta att använda styrelsemyndigheter. Trots att man har försökt att följa upp med åtgärder ser vi att de inte till fullo fungerar väl.

Det har nämnts tidigare att regeringen har en årlig myndighetsdialog. Men utöver den ska man träffa myndigheterna oftare. Vi ser att vid dessa andra kontakter är det sällan styrelsen närvarar och har den fulla informationen.

En styrelse ska inte heller vara beroende av att myndighetschefen vidarebefordrar information från den politiska ledningen i Regeringskansliet. En hel del av de frågor som styrelsen ansvarar för kan ju gälla myndighetschefens arbete, så den dialogen behöver ske i direktkontakt med själva styrelsen.

Avslutningsvis har vi noterat att det förekommer – i och för sig i några få fall – att en chef för en myndighet sitter i styrelsen för en annan. Så kan man göra, men då bör det framgå och finnas särskilda skäl för det. Det har saknats vid två tillfällen, och så bör det inte vara framöver.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets anmälan lades till handlingarna.

Konstitutionsutskottets betänkande 2019/20:KU11
Justitieombudsmännens ämbetsberättelse (redog. 2019/20:JO1)
föredrogs.

Anf. 10 PER-ARNE HÅKANSSON (S):

Fru talman! På 787 sidor har justitieombudsmännen lämnat sin ämbetsberättelse för 2019/20.

Den enskilda medborgarens situation gentemot lagar, myndigheter och offentliga sammanhang står som sig bör i centrum. Många betraktar ju JO som en sista chans, en sista instans att vända sig till för att få någon form av upprättelse.

Konstitutionsutskottet har behandlat berättelsen och gör i betänkande KU11 ett antal uttalanden, som jag återkommer till, med anledning av densamma. Såväl en öppen utfrågning av de fyra justitieombudsmännen som frågor ställda på ett sedvanligt utskottsmöte ligger, förutom den gedigna skriftliga berättelsen, till grund för ställningstagandet.

Jag vill här föreslå att ämbetsberättelsen läggs till handlingarna.

Fru talman! För att ge en bild av JO:s verksamhet kan jag ur ämbetsberättelsen lyfta fram följande:

- Under perioden registrerades 9 152 nya ärenden hos JO.
- De områden som har ökat mest under året är ärenden som rör kriminalvård och migration.
- Antalet nya inspektionsärenden och andra ärenden som JO själv har tagit initiativ till ökade från 70 till 104 ärenden.

Jag vill också passa på att göra några nedslag i justitieombudsmännens redovisning av egna iakttagelser inom respektive ansvarsområde.

JO Lars Lindström beskriver sin tillsyn av domstolar, Kronofogdemyndigheten, plan- och byggfrågor, överförmyndare och rättsväsen. I tre beslut har han uttalat kritik mot långsam handläggning. Målen avsåg livränta, sjukersättning respektive uppehållstillstånd.

Chefs-JO Elisabeth Rynning ansvarar för bland annat Kriminalvården, försvaret, hälso- och sjukvården samt skatt och bokföring. Huvuddelen av arbetet har riktats mot ärenden som rör kriminalvård. Klagomålen har här ökat, och myndigheten har haft att hantera en del överbeläggningar under verksamhetsområdet.

Inom hälso- och sjukvårdens område lyfter chefs-JO fram två beslut som aktualiserar avvägningen mellan å ena sidan integritetsskydd för enskilda människors hälsa och å andra sidan behovet av skydd för andra människors liv och hälsa.

JO Thomas Norling har tillsyn över socialtjänst, socialförsäkring, stöd och service till vissa funktionshindrade – det som förkortas LSS – samt arbetsmarknaden. Han vill i sin berättelse uppmärksamma anmälningar om myndigheter som i aktuella ärenden inte iakttagit krav på saklighet och opartiskhet i tillräcklig grad. Över huvud taget rör en mycket stor del av klagomålshanteringen just socialtjänstområdet och verksamheten i de kommunala socialförvaltningarna. Det handlar om vård av unga men ock-

så om olika former av bistånd. Offentlighet och sekretess är ständigt viktiga områden att bevaka.

JO Cecilia Renfors har bland annat tillsyn över polis-, åklagar-, tull- och utlänningsärenden. Hon noterar framför allt att högst antal klagomålsärenden var mot polisen och att antalet klagomål mot Migrationsverket var lägre än 2016/17. Hon hänvisar också till inspektioner som hon och hennes medarbetare genomfört utifrån situationer i polisarresterna och problem med överbeläggning och behandling av intagna.

Så långt en del enskilda iakttagelser från justitieombudsmännen.

Rent generellt har ökningen av antalet ärenden avtagit även detta år, vilket kan betonas. Antalet ärenden sett över tid har dock ökat. Dagens digitala verklighet och snabba sätt att kommunicera och agera kan vara en förklaring till detta, liksom måhända ökad medvetenhet och kunskap hos allmänheten. Numera hanteras på något eller några år lika många anmälningar och ärenden som hanterades de första hundra åren av JO:s existens.

Fru talman! I de uttalanden som KU lyfter fram i betänkandet betonas att den tillsyn som JO utövar är extraordinär. Utskottet framhåller vikten av att den ordinarie tillsynsverksamhet som finns internt hos vissa myndigheter eller hos särskilda tillsynsmyndigheter fungerar.

Utskottet påminner också om respekten för individens värdighet i den offentliga verksamheten och betonar betydelsen av att myndigheterna kontinuerligt arbetar med frågor om bemötande och grundläggande rättsstatliga principer.

Avslutningsvis kan det finnas anledning att göra en historisk tillbakablick.

JO-ämbetet utgör ju en viktig del av det konstitutionella skyddet för den enskildes grundläggande fri- och rättigheter. Dess historia i Sverige sträcker sig långt tillbaka i tiden – det infördes under den omfattande statsomvälvning som skedde år 1809.

Sverige var länge ensamt om att ha en institution av detta slag, men under framför allt de senaste decennierna har idén om ett ombudsmannasystem spridit sig. Årligen görs ca 40–50 besök från olika delar av världen till Sverige för att ta del av hur JO fungerar. JO-ämbetet är en svensk modell väl värd att lyfta fram, som trots 200 års existens står stark i dagens samhälle.

(Applåder)

Anf. 11 LARS JILMSTAD (M):

Fru talman! Justitieombudsmännens ämbetsberättelse, denna tjocka lunta, förefaller vid en första anblick kanske inte som en bok som man läshungrikt öppnar och sträckläser. Men jag kan försäkra att de mer än 700 sidorna rymmer mycket mer av djupt angelägna berättelser om människöden och om tillkortakommanden hos tjänstemän och myndigheter än vad många romaner gör. I själva verket borde den ligga på nattduksbordet hos varje offentliganställd, dock med viss risk för att nattsömnen äventyras.

Att vända sig till JO är, som vi hörde nyss, i många fall en sista åtgärd när den enskilde inte anser sig ha fått sin rätt tillgodosedd på annat sätt. Därmed betyder JO:s verksamhet mycket för det som utskottet beskriver som ”respekten för individens värdighet i den offentliga verksamheten”.

Under ett öppet och tv-sänt möte för snart två månader sedan belyste de fyra justitieombudsmännen inför KU ett antal principiellt intressanta eller särskilt anmärkningsvärda ärenden. Redovisningen visade klart vikten av en god värdegrund i den offentliga förvaltningen och det angelägna i att tjänstemän just upprätthåller ”respekten för individens värdighet i den offentliga verksamheten”.

Återkommande, så även i dag, brukar debatten från denna talarstol om JO:s ämbetsberättelse handla om upprörande ärenden inom kriminalvård, socialtjänst eller polisiär verksamhet. Men jag vill lyfta upp ett ärende som på ett smått makabert sätt handlar om vårt nutida beroende av it-stöd i snart sagt allt vad vi gör. Fallet handlar om jordbruksstöd, men JO ser det bredare på så sätt att det mer övergripande handlar om digitalisering och digitalt stöd i offentlig verksamhet över huvud taget.

År 2015 ansökte en person om ett visst jordbruksstöd. Efter tre år hade han ännu inte fått något skriftligt beslut. Däremot fick han efter egen förfrågan ett muntligt besked om att ansökan inte skulle beviljas. Han klagade då till JO. Länsstyrelsen i fråga bekräftade i allt väsentligt anmälares uppgifter och förklarade att man väntade på ett särskilt it-stöd som skulle tillhandahållas av en annan myndighet, nämligen Jordbruksverket. Det var alltså inte några materiella brister i ansökan eller att den aktuella personen inte skulle ha rätt till detta stöd som ledde till frånvaron av ett skriftligt beslut.

Samma öde, alltså en mångårig väntan på att ett it-stöd ska bli operativt, drabbade ytterligare 8 000 ansökningar som under flera år legat klara för avgöranden.

JO ansåg, med all rätt, att länsstyrelsens förklaring inte var acceptabel. JO slog också fast att ”hanteringen vittnade om en förvånansvärt nonchalant inställning till grundläggande förvaltningsrättsliga regler”. Man skulle här kunna tillägga att det också handlar om nonchalans eller oförståelse inför ett lantbruksföretags behov av stabilitet och förutsägbarhet. Att ett ibland livsviktigt stöd uteblir kan direkt påverka ett sådant företags ekonomi och överlevnadsmöjligheter.

Vi har nog alla suckat inför eller upprörts över it-haverier, men då kanske oftast över att diverse utvecklingsprojekt blivit avsevärt dyrare än ursprungligen utlovat, ibland också över att de blivit försenade. Men då har man ändå i regel kunnat hanka sig fram med ett äldre program eller en annan typ av hantering.

Det ligger nära till hands att tro att det beskrivna ärendet är helt unikt, men så tycks dessvärre inte vara fallet. Under bara några månaders tid har JO fått in ett trettiotal klagomålsärenden där digitalisering eller uppgradering av it-stöd påstås medföra en utdragen handläggning. Det finns därför all anledning att välkomna att JO kommer att utreda ett antal av dessa ärenden.

Fru talman! Utskottet uppmärksammar också ombudsmännens framställningar till regeringen och påtalar att de behov av förändringar och nödvändiga åtgärder som ombudsmännen identifierar ska tillmätas stor vikt av regeringen och berörda myndigheter.

I det sammanhanget kan ändå påpekas att antalet sådana framställningar har fluktuerat kraftigt under årens lopp. Vid vår öppna hearing med ombudsmännen framkom att det förhållandet också har diskuterats inom JO-ämbetet. Det går inte att från denna talarstol uttala sig om hur ämbetets

rutiner för sådana hänvändelser ska se ut, men jag tror att det är angeläget att sådana över tid stabila rutiner utvecklas.

Fru talman! Med dessa observationer gällande en verksamhet som präglas av skicklighet, rättspatos och, om uttrycket tillåts, också av entusiasm yrkar jag bifall till att riksdagen lägger JO:s ämbetsberättelse till handlingarna.

(Applåder)

Anf. 12 MIKAEL STRANDMAN (SD):

Herr talman! Jag börjar också med att i enighet med utskottet yrka bifall till att JO:s ämbetsberättelse läggs till handlingarna.

Justitieombudsmannaämbetet är opolitiskt och en av komponenterna i riksdagens kontrollmakt. Ämbetet har till funktion att skydda den enskilde mot myndighetsövergrepp och förhindra maktmissbruk av tjänstemän.

Till Riksdagens ombudsmän skriver allmänheten för att klaga på hur de har blivit behandlade av myndigheter och dess befattningshavare, vilket är ämbetets huvudsakliga arbetsområde.

En del av dessa klagomål kan vi läsa om i den tjocka luntan. Vid första anblicken kan den här tegelstenen framkalla ångest hos en person som mig, men ganska snabbt kommer man in i de intressanta fall som tas upp inom de olika ansvarsområdena.

Utformningen är mycket pedagogisk med en inledande översikt, sedan hänvisning till gällande lag och därefter JO:s bedömning. Jag lyckades faktiskt att under fyra dagar läsa om så gott som samtliga fall och i de flesta förstå varför JO gjorde den bedömning som de gjorde. En hel del fall gav dessutom inspiration till motioner om lagändringar.

Herr talman! I ämbetsberättelsen från JO ser vi nu att ärendebalansen stabiliserats. Antalet inkomna ärenden är nu i jämvikt med antalet avslutade. Det är glädjande att de medel som JO har fått till fler föredragande-tjänster har fått avsedd effekt.

Rutinerna för individuella klagomål rörande ett och samma förhållande hos en myndighet har utvecklats till att se över förhållandet på ett mer övergripande plan och sedan hänvisa till vad man kommit fram till. Detta besparar myndigheten mycket arbete.

Att JO i stället för att utreda en anmälan, där det finns skäl att misstänka att myndigheten brustit i handläggningen inför sitt beslut, endast erinrar om gällande bestämmelser kan vara lämpligt i de fall där det finns skäl att anta att bristen kan bero på okunskap. Sådana beslut kan meddelas där det påstådda felet är vanligt förekommande och då JO anser att saken kan bero med en påminnelse om hur myndigheten ska agera i framtiden. Detta, att erinra om regelverket, sparar mycket tid för samtliga inblandade.

Vidare visar ämbetsberättelsen att delegationen från ombudsmännen till byråchefer nu ökar efter några års nedgång. Detta är positivt och visar att det förra verksamhetsårets nyanställda börjar komma in i arbetet fullt ut.

Det har funnits ett behov av att stärka JO:s kompetens inom it-området. En upphandling pågår nu om en e-arkivlösning. Dessutom har en tjänst som it-ansvarig inrättats. Detta var nödvändiga åtgärder, och det är tillfredsställande att JO nu gjort dessa investeringar.

Vad gäller iakttagelser i ansvarsområde 1 – domstolarna, kronofogden, plan- och byggområdet, lantmäteriet etcetera – gör jag analysen att en hel del fall där JO uttalat kritik beror på slarv, missförstånd eller dålig kommunikation. Men det finns mer systematiska problem, till exempel långa handläggningstider hos både förvaltningsrätter och länsstyrelser. Dessa systematiska problem kan härledas dels till den stora mängd migrationsmål som tar stora resurser i anspråk och tränger ut övriga förvaltningsärenden, dels till digitaliseringen som tar tid för myndigheten att genomföra. Ingen av dessa förklaringar är en tröst för den enskilde. I slutändan är det upp till riksdag och regering att se till att myndigheterna har de resurser som krävs för att få rimliga handläggningstider.

Liksom tidigare år har huvuddelen av arbetet inom ansvarsområde 2 avsett ärenden som rör kriminalvård och hälso- och sjukvård. Klagomålen på Kriminalvården ökade under verksamhetsåret, och det registrerades 1 041 nya tillsynsärenden inom detta område. I ämbetsberättelsen konstateras att Kriminalvården haft problem med överbeläggningar och platsbrist. Dessa överbeläggningar leder till att häktade får sitta i arrester eller vänta orimligt länge på att placeras i fängelse. Överbeläggningar leder naturligtvis också till konflikter mellan de frihetsberövade.

Då vi ser en ökande grov brottslighet, i kombination med att de flesta partier i dag vill införa straffskärpningar, måste vi bygga ut både häkten och fängelser. Rättskedjan blir aldrig starkare än sin svagaste länk. Det är frustrerande att detta problem inte åtgärdas i snabbare takt.

I ansvarsområde 3 rör en mycket stor del av klagomålshanteringen socialtjänstområdet och verksamheten i de kommunala socialförvaltningarna.

Jag tänkte här specifikt ta upp ett ärende gällande biståndsbedömning för att belysa den problematik som handläggarna kan ställas inför. Det gäller ett hembesök för att bedöma behovet av hemutrustning. Under besökets genomförande fattade handläggarna misstanke om att det bodde ytterligare en person i bostaden då både räkningar utställda till denne och kläder indikerade detta. Då handläggarna tog upp detta ändrades syftet med besöket, och det fick så att säga en annan inriktning.

Enligt JO borde i detta läge besöket ha avbrutits då den nya inriktningen på besöket inte var föranmäld i samtycke med den sökande.

Jag har ingen anledning att ifrågasätta JO:s beslut att utdela kritik angående detta men måste ändå ifrågasätta ett system där bidrag som betalas ut inte är förenade med strängare villkor för kontroll.

Till ansvarsområde 4 hör bland annat polis-, åklagar-, tull- och utlänningsärenden.

Klagomålen mot Migrationsverket på långa handläggningstider är fortfarande många och beror naturligtvis på rådande migrationspolitik. Bara under 2018 gavs över 133 000 uppehållstillstånd.

I slutändan är det även här upp till riksdag och regering att se till att myndigheten har de resurser som krävs för att kunna fatta väl genomarbetade beslut och ha rimliga handläggningstider.

(Applåder)

Anf. 13 LINDA MODIG (C):

Herr talman! ”Bakom varje siffra i statistiken finns en människa som till exempel inte kan eller får arbeta och vars liv är satt på paus i väntan på

besked.” Orden är justitieombudsman Katarina Pålssons och yttrades i samband med konstitutionsutskottets öppna sammanträde med justitieombudsmännen den 3 december förra året.

I detta fallet handlade människan bakom varje siffra i statistiken om migrationsmål, och justitieombudsmannen framhöll vikten av att en rättegång hålls inom skälig tid. Hon och hennes företrädare har uppmärksammat och kritiserat flera fall av långsam handläggning.

JO-ämbetet är av avgörande betydelse för den enskildes grundläggande fri- och rättigheter i vårt konstitutionella system. Varje år visar också JO:s ämbetsberättelse att ämbetet fortfarande behövs, för varje år inträffar tyvärr nya händelser där den enskildes rätt, frihet eller värdighet förminskas, förvrängs eller rent av förvägras. Att justitieombudsmännen just ser människan bakom varje siffra är därför så viktigt.

Herr talman! En människa bakom en siffra i statistiken är den lantbrukare vars ärende redan har berörts här. Tre år efter att ha ansökt om ett visst stöd hos en länsstyrelse hade lantbrukaren inte fått något skriftligt beslut men väl ett muntlig avslagsbesked och vände sig då till JO. Länsstyrelsen förklarade för JO att man avvaktade ett speciellt it-stöd som Jordbruksverket ansvarade för. Det var det främsta skälet till att länsstyrelsen inte hade avgjort detta fall liksom 8 000 andra ärenden som i flera år legat färdiga för avgörande.

Detta är uppseendeväckande och anmärkningsvärt men tyvärr inte det enda exemplet på vilka oacceptabla konsekvenser en digitalisering och digitalt stöd i offentlig verksamhet skapar för enskilda människor.

Herr talman! Det är inte bara för upprättelsen av den enskilde vars frihet eller rätt trätts för när som JO-ämbetet spelar en avgörande roll. Ämbetet fyller också en viktig funktion i vårt land för att slå vakt om rättsstatens principer, om rättssäkerhet, lagenlighet, objektivitet och korrekt bemötande i det offentligas myndighetsutövande. Ämbetet bidrar till att höja prestandan i hela det offentliga systemet genom sina granskningar och initiativ också till oss lagstiftare.

När ämbetet upptäcker systematiska brister nöjer sig justitieombudsmännen inte med att kritisera den berörda myndigheten utan vänder sig också till departement och myndigheter för att uppmärksamma dessa brister och behovet av åtgärder.

Herr talman! JO-ämbetet har funnits sedan 1809 och är världens äldsta ombudsmannainstitution. JO spelar också en viktig roll i det internationella arbetet med att värna enskildas fri- och rättigheter. Ombudsmannainstitutioner runt om i världen fortsätter att besöka JO i Stockholm och fortsätter att efterfråga JO:s medverkan i internationella sammanhang. Det är förstås mycket glädjande att Sverige och justitieombudsmännen på så sätt bidrar till ett utbyte av erfarenheter för att värna människovärdet i Sverige och världen.

(Applåder)

Anf. 14 MIA SYDOW MÖLLEBY (V):

Herr talman! Vi talar som sagt om *Justitieombudsmännens ämbetsberättelse*, som är bästa boksläppet i riksdagen när den kommer. Här får vi en sammanfattning av hur Myndighetssverige lyckas i sitt viktiga arbete i invånarnas tjänst. Vi kan läsa om hur myndigheterna klarar av att bemöta

invånarna likvärdigt med respekt och värdighet och följa de regelverk som finns.

Alla talare före mig har sagt hur viktigt JO som institution är, och jag kan bara hålla med. KU är helt enigt om detta.

De allra flesta myndighetskontakter fungerar bra. Människor blir i allmänhet väl bemötta, och regelverken följs. Men ibland blir det inte bra. Ibland fungerar inte myndigheterna som de ska, och människor kan bli felaktigt och illa behandlade.

Då kan var och en kontakta JO och klaga. Man måste förstås känna till att JO finns, och därför är det bra att JO:s ämbetsberättelse diskuteras här, att vi har öppna möten med JO och att det också lyfts fram på olika sätt i medierna. När man väl vet att JO finns kan man klaga. Det görs ingen skillnad på vem man är – alla har rätt att vända sig till JO.

Detta är viktigt för att få myndigheterna att fungera på bästa sätt. Myndigheterna lär sig ju varje gång de blir utredda. Det är också viktigt för att upprätthålla förtroendet för myndigheterna i landet.

Det finns förstås mycket som skulle kunna kommenteras, men jag tänkte hålla mig till två teman.

Varje år har det i JO:s ämbetsberättelse kommit fram exempel på att människor har blivit bemötta på ett sätt som inte är acceptabelt och till och med helt ovärdigt. Vi har fått ta del av förfärliga berättelser. Det handlar framför allt om människor som är helt beroende av myndigheter i sitt dagliga liv eller som är utsatta för tvångsåtgärder eller frihetsberövanden.

För att särskilt följa verksamheter där personer frihetsberövas finns en speciell enhet inom JO, den så kallade Opcat-enheten, som gör inspektioner på fängelser, häkten, slutna ungdomshem, psykiatriska enheter och så vidare, alltså ställen där människor är inlåsta och utsatta för tvångsåtgärder.

I sådana verksamheter kan det förstås uppstå situationer som kan vara mycket pressande för dem som arbetar där och alla inblandade. Människor i kris som är inlåsta och utsatta för tvång kan i sin desperata situation vara både otrevliga och aggressiva; det ingår i att vara människa. I en sådan situation är man inte alltid vänlig.

De som arbetar i sådana här verksamheter måste dock kunna hantera detta, och då krävs utbildning, stöd, handledning och rimliga arbetsförhållanden, med andra ord rimliga förutsättningar att klara sitt arbete. Man bör till exempel inte arbeta ensam i sådana situationer. Man behöver helt enkelt ha en ansvarstagande ledning som ser till att man kan få det stöd som behövs.

I årets ämbetsberättelse finns en redogörelse av en granskning av ett av Statens institutionsstyrelses särskilda ungdomshem, där Opcat-enheten hade gjort en oanmäld inspektion. Under flera år hade det varit problem med allvarliga missförhållanden, bland annat dåligt bemötande av ungdomarna, flera fall av obefogat våld, utbildad personal och dåligt stöd.

Trots JO:s rekommendationer om utbildningsinsatser och stöd och att sammansättningen av personal borde ses över slutade just detta fall med att ledningen avsattes och att hela avdelningen till slut stängdes. Den fick helt enkelt stänga, och detta visar på behovet av att redan tidigt ge bra förutsättningar till personer som arbetar i svåra situationer. Man ska faktiskt kunna få bra stöd och bra hjälp från början.

Detta är ett extremfall, men sådant stöd är otroligt viktigt i alla situationer där man arbetar med människor. När man arbetar nära människor uppstår konflikter, och det kan uppstå situationer. Detta gäller speciellt när man jobbar med människor i beroendesituation, det vill säga att när det gäller arbetsvillkoren inom vård och omsorg, som vi har haft uppe här flera gånger, inom sjukvård och inom socialtjänst i övrigt är det avgörande att personalen får vettiga arbetsvillkor, stöd och hjälp för att vi ska kunna fortsätta att ha bra verksamhet där människor får den hjälp de behöver.

I JO:s ämbetsberättelse kommer det ofta bilder som kan visa på och ge stöd för ledningar i att kräva bra villkor för sina anställda, till exempel hanledningsinsatser inom psykiatri eller vad det kan vara. Detta tycker jag är ett viktigt tema: värdigt bemötande av människor och bra situationer.

Ett annat tema som ofta dyker upp och som har varit uppe tidigare är offentlighet, press, sekretess, yttrandefrihet och så vidare. Här har vi återigen, som jag tror att vi hade förra året, situationer där kommuner har försökt få människor att inte uttrycka sig. Det var en situation där man inte fick ha tröja med tryck på en förskola. Dessutom hade juristerna på Sveriges Kommuner och Landsting rådfrågats och gett råd som enligt JO inte stämmer med det som gäller enligt våra grundlagar. Vi får verkligen hoppas att JO:s uttalanden sprider sig till alla kommuner och landsting och att juristerna på SKL, nuvarande SKR, tar till sig de uttalanden som JO gör.

Att våra anställda inom offentlig verksamhet kan använda sig av sin yttrandefrihet och faktiskt vågar flagga när det är dåliga förhållanden, som det var till exempel på Sis-hemmet, är avgörande för att upprätthålla nivån i verksamheterna.

Det finns mycket att lära av ämbetsberättelsen. Det var bästa boksläppet – tack för det, justitieombudsmännen!
(Applåder)

Anf. 15 TUVE SKÅNBERG (KD):

Herr talman! Vi överlämnar från KU *Justitieombudsmännens ämbetsberättelse*. Den är på 787 sidor och spännande som en roman och tyvärr gripande som Victor Hugos *Samhällets olycksbarn*.

I många fall handlar det om enskilda som har förtrampats och vars öden, äventyr och framtid har förlorats på olika sätt. Vi blir gripna när vi läser om det men också tacksamma över att JO nu, som sista instans, kan återupprätta dessa människor. Jag tänker på ungdomarna i Sundby, på avdelningen Aspen på ungdomshemmet, som fick stryk. I den enkla meningen ryms förhållanden som kan förändra en människas liv för alltid. Nu nämndes de, om inte med namn så i alla fall med omständigheter. Detta gjordes tidigare också. JO har en väsentlig del i att ge dessa ungdomar återupprättelse och få stopp på övergreppen. Det är det ena exemplet efter det andra, men i stället för att räkna upp dem nämner KU att det är något att läsa och fördjupa sig i, inte minst för tjänstemän inom olika myndigheter.

Ofta är JO:s arbete händelsestyrt. Det är något som har inträffat, och de har fått en JO-anmälan. JO-anmälningarna har nära nog fördubblats. Vi försöker dra slutsatser och understryka vissa saker i utskottet. Något som KU bland annat lyfter fram är att JO:s tillsyn är extraordinär, och vi betonar betydelsen av en fungerande ordinarie tillsynsverksamhet. Detta är något återkommande som vi pekar på.

Vidare framhåller vi respekten för individens värdighet i den offentliga verksamheten och understryker vikten av att myndigheterna kontinuerligt arbetar med frågor om bemötande och grundläggande rättsstatliga principer, bara för att nämna något av det viktigaste.

Sedan noterar vi med tillfredsställelse att JO under verksamhetsåret har genomfört fler inspektioner än under tidigare verksamhetsår. Chefs-JO har till exempel gjort 25 inspektioner, och sedan hösten 2011 har JO gjort 200 Opcat-inspektioner, däribland 15 oanmälda. Normalt sett är Opcat-inspektionerna föranmälda, men inom Opcat, som arbetar utifrån tilläggsprotokollet i FN-konventionen, finns det ett krav på att en viss del av inspektionerna ska vara oanmälda. Man ska dyka upp och bara finnas på plats. Detta är viktigt.

Jag ska inte förlänga genomgången av detta, men jag vill säga att KU:s kanske viktigaste arbetsredskap, vid sidan av Riksrevisionen, är det arbete som justitieombudsmännen har gjort sedan 1809. Vi överlämnar det till kammaren – var så goda!

(Applåder)

Anf. 16 TINA ACKETOFT (L):

Herr talman! Det är onekligen något av en årets höjdpunkt när justitieombudsmännens ämbetsberättelse föredras för KU och vi ledamöter har möjlighet att ansikte mot ansikte ställa frågor och få svar. Men det är ju här i dag som vi drar våra respektive slutsatser och har möjlighet att poängtera vad vi har funnit när det gäller behov av förändringar både i JO:s förutsättningar att utföra sitt uppdrag och hos till exempel kommuner och myndigheter för att dessa ska leverera vad medborgare kan förvänta sig av dem.

Liksom i den förra ärendehantering vi hade uppe rörande regeringen finns det kritik som ständigt återkommer även i JO:s granskningar och som därför blir extra allvarlig. Vi firar som bekant demokratins och den allmänna rösträttens 100 år med ett fyra år långt demokratijubileum, och vi håller ofta Sveriges fana mycket högt när vi talar om allas lika rättigheter, offentlighetsprincipen, förvaltningsmyndigheternas verksamhet och rättsstatens principer. Och visst har vi mycket som är fantastiskt i Sverige, men ändå pekar JO vartenda år i sina granskningar på ett antal återkommande glapp i systemet, där människor inte får det bemötande som de kan förvänta sig i Sverige.

Under verksamhetsåret registrerades 9 152 nya ärenden, och 8 975 avslutades, vilket visar både att medborgarna vet att JO är deras väktare och att JO har kunnat öka genomströmningen av ärenden, vilket är ett måste om medborgare ska kunna känna fortsatt förtroende för denna viktiga verksamhet. Att man också har kunnat öka antalet inspektions- eller initiativärenden visar att verksamheten fungerar väl, tack vare ett gott ledarskap och en organisation som verkar utvecklas väl tillsammans. Jag vill inte på något sätt ta åt mig äran för detta, men jag tror att det faktum att riksdagen sedan en tid tillbaka mer tydligt visar ett intresse för verksamheten och inte likställer begreppet oberoende med vad som tidigare nästan kunde betraktas som beröringsskräck gör att både riksdag och JO nu känner ett mer ömsesidigt och tydligt ansvar gentemot varandra, något som nog har haft en positiv påverkan också resultatmässigt.

En återkommande kategori av klagomål är alltför långa handläggningstider hos våra olika myndigheter, på alla nivåer. Exemplet med lantbrukarna har varit uppe och visar tydligt vad myndigheternas långa ärendehanteringar får för effekt för den enskilde näringsidkaren. Långa handläggningstider är förödande, både för företag och för enskilda, liksom oförutsägbara och inkonsekventa utfall av handläggningar. Det ligger alltså ett stort ansvar hos våra myndigheter att leva upp till de krav som medborgarna kan ställa på dem, men det ligger också ett ansvar hos riksdag och regering att se till att myndigheterna har de resurser och kompetenser som behövs för att utföra detta arbete.

Därför är bland annat den budgetsatsning som nu presenterats med extra medel till domstolarna och till kommunerna av vikt också i detta ärende. Här behöver det också fortsatt satsas på utbildning och information, både vad gäller värdegrundsarbetet och sakfrågorna som sådana.

Integritetsfrågor och just värdegrundsfrågor är också fortsatt på agendan och något som uppmärksammas och lyfts fram av både JO och utskottet. Det handlar åter om att människor ska bemötas på ett respektfullt sätt även i stressade och utsatta situationer och miljöer. Att intagna i arresten behandlas på ett sjyst sätt måste vara det enda som gäller trots att, som Mia Sydow Mölleby sa, alla människor säkert inte är i sin bästa dager där och då. Men det ska ställas höga krav på våra poliser i deras tjänsteutövning och på vårt rättssystem. Så måste det vara i en rättsstat.

Till sist ska jag ta upp ett område som kanske ligger mig närmast om hjärtat, nämligen att särskilt barn och ungdomar som är i statens vård ska ha det stöd, det skydd och den trygghet som de behöver. Här talar vi om den mest utsatta grupp som vi har i vårt samhälle. Det är ett område som förtjänar vår fulla uppmärksamhet.

Tillsynsmyndigheterna Inspektionen för vård och omsorg, IVO, och Justitieombudsmannen, JO, har i sina inspektioner av Statens institutionsstyrelse, SiS, noterat bristande kompetens och bemanning, brister i vårdinnehåll, avsaknad av rutiner, lokaler i dåligt skick, bristande säkerhet, dåligt bemötande av personalen gentemot ungdomarna, svag samverkan med socialnämnden och så vidare till den grad att SiS till slut valde att stänga en avdelning efter återkommande kritik från JO:s Opcat-enhet. Regeringen har gett IVO i uppdrag att genomföra fördjupade analyser av tillsynens resultat som ska redovisas i februari. I budgetpropositionen för 2020 finns ett åtgärds paket för att stärka den sociala barn- och ungdomsvården. Men detta är ett ärende som vi ständigt måste följa och hjälpas åt att lyfta fram. Detta handlar om de allra mest utsatta, de som inte har någon annan som kan tala för dem.

Detta om något visar att JO:s iakttagelser och de behov av förändringar och nödvändiga åtgärder som de identifierar måste tas på största allvar av regeringen och berörda myndigheter och ligga till grund för förbättrad lagstiftning och förbättrade metoder för att förebygga brister och felaktigheter i den offentliga verksamheten. Det är också av stor vikt att JO:s insikter sprids till våra myndigheter och medborgare för att de på så sätt ska kunna vara den motor som vi ålägger dem att vara i det ständiga förändringsarbetet av samhället.

(Applåder)

Anf. 17 CAMILLA HANSÉN (MP):

Herr talman! För vissa medarbetare på myndigheter runt om i landet är JO:s ämbetsmannaberättelse en av de viktigaste läroböckerna, och kanske den enda, som de får ta del av – även om de får ta del av den digitalt och inte i form av en tjugusig bok som vi får till utskottet. Den är extremt lärorik och ger både djup och bredd.

Det har redogjorts för ärendet noggrant tidigare, både här i kammaren under denna debatt och vid den offentliga hearing som har varit med justitieombudsmännen då vi fick möjlighet att ställa frågor.

Det finns flera bekymmersamma ärenden som vi har diskuterat, och jag tänker lyfta fram några och försöka hitta den enskilda människans perspektiv i det hela.

Först vill jag säga någonting om den statliga värdegrunden som alla som jobbar i våra myndigheter ska arbeta utifrån, alltså demokrati, legalitet, objektivitet, fri åsiktsbildning, respekt samt effektivitet och service. Det innebär att alla som jobbar i staten ska respektera demokratiskt fattade beslut. Alla beslut som de själva fattar ska såklart följa lagen och alla regler. Handläggningen och utförandet av arbetet ska vara sakligt och opartiskt. De ska respektera grundlagens fri- och rättigheter och själva som statsanställda åtnjuta dem. De ska alltid visa respekt för varandra och de människor som de möter i tjänsten. Och som om det inte vore nog ska de vara effektiva och snabba och ge vänlig service till alla människor som de möter.

Då duger det inte att till den enskilda medborgaren säga: Du kan nog inte få ett beslut som du kan överklaga eftersom vi inte har något it-stöd.

Är det någonting som man verkligen ska fundera på runt om i landet – vi har säkert en del att fundera på i verksamheter som vi känner till – är om man när it-stödet fallerar är beredd att sätta sig med papper och penna och se till att medborgarna får sina beslut, som JO sa under hearingen. Det är nämligen vad reglerna säger. De säger inte att man ska kunna fatta beslut om man har ett it-stöd. Jag tycker att detta är viktigt.

Det duger inte heller att som offentlig arbetsgivare neka sina medarbetare rätten till grundlagsskyddad yttrandefrihet, som i exemplet där personalen på en förskola hade tröjor med ett budskap.

Några formuleringar som jag reagerar på i just detta ärende är kommunens yttrande om att förskolan ska vara en neutral plats. Jag tror att jag förstår vad man är ute efter. Men jag tror inte att förskolan ska vara neutral. Många av de värden som förskolan och hela det offentliga står för är tydliga värderingar för demokrati och frihet. Det är inte neutralt. Dessutom ligger det även på offentliganställda, även förskollärare, att sakligt och opartiskt informera föräldrar om verksamheten. Om det är för få som ska göra jobbet eller om någonting har hänt ett barn under dagen i förskolan ska medarbetarna tala om det för föräldrarna.

JO är kritisk till kommunens agerande och kränkningen av personalens yttrandefrihet. Mitt medskick utifrån detta med legalitet blir att det finns gott om lagar och regler som hjälper till att förklara hur en verksamhet ska fungera. Jag tror att det vore bättre om man tillämpade dessa lagar om arbetsmiljö och social och organisatorisk hälsa i förskolan. Då behöver man inte ha människor som uttrycker denna typ av uppfattningar.

Prot. 2019/20:62

22 januari

*Justitieombuds-
männens ämbets-
berättelse*

Ni känner också till talesättet ”älska mig som mest när jag förtjänar det som minst”. Av många berättelser förstår vi att det handlar om oss människor när vi är som mest utsatta. Vi är kanske narkotikapåverkade, sjuka eller har begått brott och skäms och är den sämsta versionen av oss själva. Även då ska vi bemötas med värdighet och respekt av det allmänna, precis som det beskrivs i den statliga värdegrunden som borde vara hela det offentliga värdegrund.
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 12.)

§ 5 Uppföljning av riksdagens tillämpning av subsidiaritetsprincipen

Konstitutionsutskottets betänkande 2019/20:KU5
Uppföljning av riksdagens tillämpning av subsidiaritetsprincipen föredrogs.

Anf. 18 DANIEL ANDERSSON (S):

Herr talman! Vi debatterar konstitutionsutskottets betänkande 5 om uppföljning av riksdagens tillämpning av subsidiaritetsprincipen.

Det finns säkert bland dem som tittar och lyssnar på detta några som hör ordet subsidiaritetsprincipen för första gången. Jag ska därför litet kortfattat sammanfatta vad den handlar om. Den handlar om att man gör en bedömning av på vilken nivå man anser att ett förslag borde genomföras för att få bästa möjliga effekt, om det är på medlemsstatens nivå eller om det är på unionsnivå. Det gör man för att komma fram till var man får mest pang för pengarna i detta fall.

Rapporten ger årligen ett övergripande perspektiv på både iakttagelser och synpunkter för att se vad som har fungerat bra och vad som kanske har fungerat mindre bra. Det finns i rapporten tydliga redogörelser kring de olika områdena och de olika iakttagelserna som man har gjort.

Herr talman! Konstitutionsutskottet har fullföljt sin uppgift, och därmed ska vi nu lämna ifrån oss rapporten.

Anf. 19 ERIK OTTOSON (M):

Herr talman! Subsidiaritetsprincipen är en av grundbultarna i den europeiska union som vi tillsammans med andra har valt att ingå i.

Jag skulle vilja komplettera föregående talares beskrivning av subsidiaritetsprincipen med att säga att det ska vara den lägsta rationella nivån för beslutsfattande. Det ska alltså inte bara vara den nivå där vi får mest pang för pengarna, utan beslut ska fattas på den mest medborgarnära nivå som är rationell för det aktuella ärendet.

Riksdagen har arbetat särskilt ambitiöst med att försöka upprätthålla subsidiaritetsprincipen inom ramen för Europeiska unionen. Vi är det parlament som har den mest omfattande processen för att se till att vi inte lämnar över uppdrag till Europeiska unionen som i stället skulle ha stannat på nationell eller regional nivå. Tyvärr, får man väl ändå lov att säga, är vi

ganska ensamma om att ha en så rigorös genomgång av de olika frågor som ska subsidiaritetsprövas. Jag tror att det kan vara en av anledningarna till att så få av de ärenden som prövas av de nationella parlamenten faktiskt når upp till den nivå som krävs för ett så kallat gult kort, alltså att kommissionen behöver återkomma och tydligt motivera varför de över huvud taget ska få den befogenhet de begär.

Den svenska riksdagen ifrågasätts ibland runt om, framför allt från andra länder. Man undrar varför vi skickar så många motiverande yttranden. Jag tror att det har att göra med att vi lägger tid och energi på att faktiskt gå igenom ärendena och se vad de egentligen innebär. Jag tror att det många gånger underskattas, framför allt i dessa tider då det från vissa håll i Europeiska unionen ifrågasätts att vi tar just de här frågorna på stort allvar. Jag tror att det är viktigt för legitimiteten i Europeiska unionens funktionssätt, och jag tror att det är viktigt för oss tillsammans att det är ett väl genomtänkt och beprövat beslut när vi väl lämnar över en arbetsuppgift till Europeiska unionen.

Herr talman! Som stöd i detta, för att kunna uppnå det antal nationella parlament som krävs, har EU någonting som kallas IPEX. Det är ett system för informationsutbyte där man ska kunna se vilka andra parlament som har inlett en prövning av ett visst ärende och vad det eventuellt skulle kunna leda fram till. Det finns några bekymmer med detta.

Först och främst: Informationen i systemet finns i huvudsak på det nationella språk som används i det parlament som prövar ärendet. Till exempel jag som ledamot är inte flytande i alla de europeiska språk som finns inom ramen för Europeiska unionen, vilket kan försvåra mina möjligheter att tillgodogöra mig informationen på ett värdefullt sätt. Den är nämligen inte fullt översatt.

Dessutom: När en sådan här process inleds hinner det gå ganska långt på den tidsfrist som finns för den här formen av prövningar innan man ser vad resultatet är. Det blir därför svårt för ett nationellt parlament att i sin tur, efter att ett annat parlament har avslutat ett ärende och haft invändningar, hinna starta sin egen process och göra klart den inom den avsatta tidsfristen.

Detta och en rad andra frågor är just nu under översyn inom EU. Konstitutionsutskottet ser fram emot att få se resultatet under hösten detta år. (Applåder)

Anf. 20 PATRICK RESLOW (SD):

Herr talman! Låt mig först rikta ett stort tack till kansliet, som än en gång har lyckats med att på ett väldigt förtjänstfullt sätt sammanställa yttrandena från utskotten. Det gör det lätt för oss att ta del av materialet och se sammanställningen och resultaten.

Någon kanske sitter framför tv-apparaten och tittar och undrar vad det är vi pratar om i kammaren i dag. Detta handlar alltså om tillämpningen av subsidiaritetsprincipen. I stort sett går det ut på att man, när kommissionen eller en annan frågeställare vill stifta en lag, skickar förslaget till rättsakt till de nationella parlamenten. De nationella parlamenten ska då granska detta och, som vi hört av tidigare talare, se om förslaget till rättsakt ligger på rätt nivå – alltså den mest effektiva nivån.

Om man anser att det inte gör det utan att det bättre bestäms i medlemsstaterna avger man ett motiverande yttrande och skickar tillbaka det

till EU. Sedan finns det en process med så kallade gula eller orange kort, som ska lösa knuten. I slutändan leder detta fram till att förslaget förkastas eller träder i kraft. Av 862 förslag sedan Lissabonfördragets genomförande har tre gula kort utfärdats, så vi förstår ju hur effektiv processen är. Konstruktionen i sig gör att invändningar från de nationella parlamentens sida är ganska verkningslösa; det krävs ganska mycket för att man ska förändra ett förslag som kommer från kommissionen eller parlamentet.

När förslagen kommer är det dessutom ofta för sent att agera – mycket beroende på det problem vi just hörde om från Erik Ottoson, nämligen att datasystemen inte riktigt fungerar. Då kan man inte samarbeta mellan de nationella parlamenten, och just samarbetet mellan de nationella parlamenten är någonting som vi från det svenska parlamentet har efterlyst. Vi har konstaterat att det inte funkar tillräckligt bra. Dessutom är det så att det nationella handlingsutrymmet minskar för varje rättsakt som träder i kraft, snarare än att de nationella parlamentens inflytande över processen stärks. Detta är vi från Sverigedemokraterna negativt inställda till.

Oaktat det vill jag säga att detta är en formellt viktig process. Även om det inte fungerar så som vi skulle vilja är det nämligen bättre än att man inte har den här processen över huvud taget. Vi måste slå vakt om de nationella parlamentens möjlighet att till varje pris föra fram sina synpunkter och vara en motvikt mot det federalistiska system som finns i Europa. Vi vill stärka de nationella parlamentens insyn, vilket vi också har lyft fram i den parlamentariska utredning om EU-arbetet i riksdagen som kom för något år sedan.

För att återgå till 2018, som det här ärendet avser: Det är alltså 149 rättsakter som har skickats till de nationella parlamenten. Sveriges riksdag har avgett 12 motiverande yttranden, det vill säga haft 12 invändningar. Det är inte mycket med 12 invändningar, men rent procentuellt är det ungefär vad det brukar vara. 149 rättsakter är det dock högsta antalet sedan Lissabonfördraget trädde i kraft, och vad det beror på kan vi såklart bara sia om. Är det kanske ett resultat av att 2018 innebar slutet av en mandatperiod? Det kan mycket väl vara så. Vi kan se detsamma i den här kamraren – när det börjar närma sig val ploppar helt plötsligt alla de propositioner upp som vi går och väntar på under åren dessförinnan.

Eller är det så att detta är någon form av politisk aktivism från EU:s sida? Under åren 2011–2013 har vi sett en sådan politisk aktivism, och det ligger såklart också i den federalistiska ambition som finns från kommissionen. Men det är för tidigt att säga hur det förhåller sig. Skulle det vara så att man ökar aktivismen från EU:s sida är vi negativa till det, och då gäller det verkligen att vi stärker de nationella parlamenten. Vi kommer därför att noga bevaka hur detta utvecklas framöver.

Vi kan också konstatera att det fortfarande finns förbättringsmöjligheter, inte minst när det gäller IPEX, vilket har tagits upp. Vi måste få tydligare information från kommissionen när det gäller tidsgränser och liknande. Det är viktigt, och det är en återkommande synpunkt som vi har från konstitutionsutskottets sida.

Som vanligt noterar vi också att utskotten, även om de är missnöjda med IPEX, är väldigt nöjda med den svenska representation som finns vid EU:s institutioner. Alla vi som har besökt Bryssel kan nog vittna om att den informationen fungerar väldigt väl, även för de parlamentariker som är där nere.

Vi kan även konstatera att vi äntligen får bestämmelser som gör att man kan ha jul- och nyårsuppehåll utan att det påverkar processen negativt. (Applåder)

Prot. 2019/20:62
22 januari

Överläggningen var härmed avslutad.
Utskottets anmälan lades till handlingarna.

§ 6 Riksrevisionens rapport om regeringens styrning av länsstyrelserna

*Riksrevisionens
rapport om regeringens styrning av
länsstyrelserna*

Konstitutionsutskottets betänkande 2019/20:KU2
Riksrevisionens rapport om regeringens styrning av länsstyrelserna (skr. 2018/19:117)
föredrogs.

Anf. 21 KARIN ENSTRÖM (M):

Herr talman! En hel del av morgonens kammardebatter har handlat om granskning, och det första ärendet var ju konstitutionsutskottets granskning.

Detta betänkande behandlar en annan granskning, nämligen Riksrevisionens granskning av regeringens styrning av länsstyrelserna. Det vi i konstitutionsutskottet har gjort är att läsa regeringens skrivelser med anledning av denna granskning och naturligtvis själva rapporten i sig.

Inledningsvis vill jag säga att utskottet anser att Riksrevisionens granskning ger ett bra underlag för regeringen att vidareutveckla styrningen av länsstyrelserna.

Vi har 21 länsstyrelser i Sverige. De är 21 fristående myndigheter, vilka bedriver verksamhet inom en mängd olika områden och med ett brett uppdrag. Frågan om regeringens styrning av länsstyrelserna har utretts vid ett flertal tillfällen, och många av utredningarna har lyft fram problemen med styrningen av dessa styrelser.

Granskningsrapporten framhåller att regeringen inte har ett tillräckligt utvecklat helhetsperspektiv på styrningen, utan den följer samma mall som för andra myndigheter och beaktar alltså inte i tillräckligt stor utsträckning den olikhet som finns mellan länsstyrelserna.

Granskningsrapporten pekar på att styrningen i dag är svår att överblicka, då den återfinns i ett flertal olika dokument: i förordningar, i ett gemensamt regleringsbrev, i särskilda regleringsbrev och i uppdrag. Styrningen är omfattande och i vissa fall mycket detaljerad.

Enligt rapporten är också finansieringen av länsstyrelserna svår att överblicka, eftersom den består av ett relativt litet förvaltningsanslag och en mängd andra kompletterande finansieringskällor. En del av finansieringen utgörs av bidrag från andra myndigheter och av öronmärkta medel.

Här vill utskottet framhålla hur viktigt det är att länsstyrelserna ges goda förutsättningar att planera sin verksamhet och att förutsebarheten ökar. Vi i utskottet anser att länsstyrelserna bör ges större möjligheter att vid genomförande av uppdrag ta hänsyn till regionala förutsättningar och förhållanden.

Av Riksrevisionens granskning framgår också att det saknas dokumenterade kriterier för när uppgifter och uppdrag ska ges till länsstyrelserna

eller till andra myndigheter – det avgörs från fall till fall. Utskottet anser att regeringen i sin styrning tydligare bör ange vilka frågor som är prioriterade för länsstyrelserna och vilken roll de ska ha i statsförvaltningen.

Vi i utskottet vill framhålla värdet av att det finns en samlad bild av länsstyrelsernas uppdrag inom Regeringskansliet för att möjliggöra just en ändamålsenlig styrning och uppföljning av verksamheten.

Slutligen, fru talman, vill jag ta upp två frågor som är nära sammankopplade med varandra och som utskottet pekar särskilt på.

Vi framhåller behovet av samarbete mellan berörda myndigheter och länsstyrelserna. Detta är nämligen en förutsättning för att länsstyrelserna ska kunna fullgöra sitt uppdrag som samordnare. Utskottet vill här särskilt peka på länsstyrelsernas uppdrag som sammanhållande för krisberedskapen inom sitt geografiska område.

Fru talman! Sammanfattningsvis välkomnar utskottet de åtgärder som regeringen avser att vidta med anledning av rapporten. Vi noterar också att regeringen instämmer i problemformuleringarna.

Utskottet anser att det är angeläget att regeringen förbättrar sin styrning av länsstyrelserna och skaffar sig just en samlad bild av deras uppdrag. För att göra detta bör regeringen följa Riksrevisionens rekommendationer. Konstitutionsutskottet kommer att följa arbetet och effekterna av vidtagna åtgärder.

Jag yrkar bifall till att riksdagen lägger regeringens skrivelse till handlingarna.

(Applåder)

Anf. 22 PER-ARNE HÅKANSSON (S):

Fru talman! Länsstyrelsernas roll är betydande för att hela Sverige ska leva, utvecklas och hållas ihop. Riksrevisionens rapport om regeringens styrning av länsstyrelserna är därför befogad. Den har också, såvitt jag förstått, välkomnats av länsstyrelserna och tagits emot på ett konstruktivt sätt av regeringen, vilket ju framgår av den skrivelse vi i dag har att ta ställning till.

Jag vill yrka bifall till förslaget i KU:s betänkande KU2, som föreslår att riksdagen lägger regeringens skrivelse med anledning av rapporten till handlingarna.

Fru talman! Riksrevisionen gav titeln *Vanans makt* åt sin granskningsrapport, och det kanske kan ha sin poäng. En vana är ju sådant som ibland sker utan att man tänker särskilt mycket på det – det bara sker av rutin, tradition och erfarenhet, men det fungerar i allmänhet hur bra som helst.

Självklart gäller det dock att hela tiden blicka framåt – hur kan en i stora stycken väl fungerande verksamhet ytterligare förbättras? Den samlade kompetens och kunskap som finns hos respektive länsstyrelse är därför värd att lyfta fram.

Att granskningen har tagits emot med stort intresse och också diskuterats framkom inte minst för konstitutionsutskottet då vi för en tid sedan besökte länsstyrelserna i Västernorrland och Gävleborg, men det har också framkommit genom andra kontakter som jag – och säkerligen även andra ledamöter – har haft med länsstyrelser i olika delar av Sverige.

Riksrevisionens rekommendation till regeringen handlar om att i den mån det är möjligt samla uppdragen till länsstyrelserna i det gemensamma regleringsbrevet och i detta formulera uppdrag till länsstyrelserna som i

dag enbart framgår av andra myndigheters regleringsbrev och särskilda beslut som rör just länsstyrelserna.

Det framhålls att länsstyrelserna ska ges goda förutsättningar att planera sin verksamhet och att förutsebarheten ska öka. Större hänsyn ska också kunna tas till regionala förhållanden och förutsättningar.

Det är ju på det viset att förutsättningarna skiljer sig åt i olika delar av landet. Vissa länsstyrelser har korta avstånd och hög befolkningstäthet. Andra har stora områden med glesbygd och landsbygd. En del har mest inland; andra har mest kust. Även socioekonomiskt kan det skilja sig åt mellan olika landsändar.

De 21 länsstyrelserna är självständiga myndigheter med ett gemensamt uppdrag, och de bedriver verksamhet inom en rad områden. Den regionala utvecklingen bygger på ett nära och ömsesidigt samarbete mellan staten, i form av länsstyrelserna, centrala myndigheter och folkvalda regionfullmäktige.

Eftersom Regeringskansliet är organiserat i departement med olika verksamhetsgrenar är i princip varje departement ansvarigt för någon verksamhet som utförs av länsstyrelserna. Av det skälet är behovet av samordning betydande.

Fru talman! Utskottet anser att Riksrevisionens granskning ger ett bra underlag för regeringen att vidareutveckla styrningen av länsstyrelserna. Länsstyrelserna bör enligt utskottet ges större möjligheter att ta hänsyn till regionala förhållanden och förutsättningar. Det bör också tydligare anges vilka frågor som är prioriterade för länsstyrelserna samt vilken roll länsstyrelserna ska ha i statsförvaltningen.

KU framhåller värdet av att det inom Regeringskansliet finns en samlad bild av länsstyrelsernas uppdrag.

Av instruktionen för länsstyrelserna framgår att de ska samordna olika samhällsintressen och statliga myndigheters insatser. Utskottet vill därför betona – och gör det i sitt ställningstagande, vilket särskilt kan poängteras – att de berörda statliga myndigheterna också behöver samarbeta med länsstyrelserna.

En annan sak som tas upp i rapporten är att finansieringen av länsstyrelserna är svår att överblicka, eftersom den består av ett förhållandevis litet förvaltningsanslag och en mängd olika kompletterande finansieringskällor. En inte obetydlig del av finansieringen utgörs av bidrag från andra myndigheter och av öronmärkta medel.

Av rapporten framgår att regeringen har gett länsstyrelserna utökad dispositionsrätt på vissa sakanslag. Därigenom har man skapat bättre förutsättningar för länsstyrelserna att planera sin verksamhet.

Fru talman! I sammanhanget kan också särskilt pekas på länsstyrelsernas uppdrag att vara sammanhållande för krisberedskapen inom sitt geografiska område samt att före, under och efter en kris verka för samordning och gemensam inriktning av de åtgärder som behöver vidtas. Ett exempel som kan nämnas är den omfattande skogsbrand som härjade i Hälsingland för en tid sedan och där länsstyrelsens roll särskilt lyftes fram. Ett annat exempel är samarbete över länsgränserna i Skåne och södra Halland, där länsstyrelserna samarbetar för att bemästra stranderosionens påverkan.

Regeringskansliet har en interdepartemental arbetsgrupp för länsstyrelsefrågor. Denna kan enligt regeringen användas i en större utsträckning för att stärka helhetsperspektivet i styrningen av länsstyrelserna. Reger-

ingen framhåller också att den ser ett behov av att principerna som bör ligga till grund för styrningen av länsstyrelserna görs mer transparenta och kända.

Det finns anledning att välkomna de åtgärder som regeringen avser att vidta med anledning av granskningsrapporten. Man instämmer också i flera av problemformuleringarna. Utskottet kommer självklart att följa arbetet och effekterna av de åtgärder som vidtas.

Anf. 23 FREDRIK LINDAHL (SD):

Fru talman! Utifrån Riksrevisionens rapport om regeringens styrning av länsstyrelserna kan vi här i betänkande KU2 utläsa konstitutionsutskottets slutsats att granskningen ger ett gynnsamt underlag i syfte att å regeringens vägnar vidareutveckla själva styrningen. Riksrevisionen har bland annat anfört att regeringen inte har ett betryggande eller nog utvecklat helhetsperspektiv vad gäller styrningen av länsstyrelserna. Utifrån Riksrevisionens rapport framkommer det att regeringen har utökat länsstyrelsernas dispositionsrätt vad gäller vissa sakanslag. Därmed har man arbetat fram bättre förutsättningar kring verksamhetsplanering.

Utskottet har understrukt vikten av att länsstyrelserna ges nödvändiga förutsättningar att kunna planera sin verksamhet. Likaså vill utskottet se en ökning av förutsebarheten. Ytterligare anser utskottet att utvidgade möjligheter bör ges länsstyrelserna vid genomförandet av uppdrag samt att hänsyn bör tas till regionala förhållanden och förutsättningar.

Utskottet har betonat att det krävs ett samarbete mellan de statliga myndigheter som är berörda i sammanhanget och länsstyrelserna. Det är en premiss för att länsstyrelserna ska ha möjlighet att verkställa sitt uppdrag som samordnare. I just detta sammanhang har utskottet särskilt lyft fram länsstyrelsernas uppdrag att agera sammanhållande för krisberedskapen inom sitt geografiska område samt att före, under och efter en kris arbeta för samordning och en förenad inriktning på nödvändiga åtgärder.

Vad gäller Regeringskansliets arbetsgrupp för länsstyrelsefrågor kan denna enligt regeringen användas i en större utsträckning i syfte att stärka helhetsperspektivet i regeringens styrning av länsstyrelserna. Två andra åtgärder som regeringen har som syfte att ytterligare arbeta med är en utökad direktfinansiering genom förvaltningsanslag samt, som jag nämnde tidigare, en ökad dispositionsrätt vad gäller frågan om sakanslag.

Sammanfattningsvis har utskottet välkomnat de åtgärder som regeringen syftar att vidta med anledning av den granskningsrapport som Riksrevisionen har presenterat. En notering har även gjorts varpå det framkommer att regeringen instämmer i ett flertal av problemformuleringarna. Utskottet har anfört att det är angeläget att regeringen både bättrar sin styrning av länsstyrelserna och att regeringen skaffar en sammanhängande bild av deras uppdrag.

I syfte att åstadkomma detta bör regeringen genomföra åtgärder utifrån de rekommendationer som Riksrevisionen har lagt fram. Utskottet har för avsikt att följa arbetet liksom effekterna av genomförda åtgärder.

Med vad som härmed sagts har ett enigt utskott givit förslaget att riksdagen bör lägga regeringens skrivelse till handlingarna, vilket även är mitt yrkande. Jag vill tacka övriga ledamöter och kansliet för ett bra utfört arbete.

(Applåder)

Anf. 24 LINDA MODIG (C):

Fru talman! Länsstyrelserna är i grunden statens närvaro på regional nivå. Länsstyrelserna är 21 fristående myndigheter med ett brett uppdrag, vilket gör det till en särskild utmaning för regeringen att styra dem. Det har under lång tid påtalats att förutsättningarna för länsstyrelserna att bedriva sin verksamhet inte är de bästa.

Riksrevisionens granskning av regeringens styrning av länsstyrelserna påvisar också att regeringen inte har ett tillräckligt utvecklat helhetsperspektiv på styrningen av länsstyrelserna, vilket har gjort styrningen sektorerad, detaljerad och otydlig. Det har bland annat lett till att länsstyrelserna har svårt att avläsa regeringens intentioner och planera sin verksamhet.

Granskningen visar också att regeringen i flera avseenden styr länsstyrelserna som om de vore *en* myndighet, vilket enligt Riksrevisionen har lett till att roller och ansvarsförhållanden inom länsstyrelsekollektivet blivit mindre tydliga. Riksrevisionens bedömning är att regeringens sätt att styra länsstyrelserna begränsar dem och deras möjligheter att bedriva en långsiktig och hållbar verksamhet.

Fru talman! När regeringen har behandlat Riksrevisionens rapport har man instämt i och tagit fasta på många av Riksrevisionens slutsatser och rekommendationer. Det kommer att bli mycket intressant att se hur regeringen nu kommer att förvalta och omhänderta synpunkterna i det fortsatta arbetet med att utveckla styrningen av länsstyrelserna.

En springande punkt är att länsstyrelsen måste få faktiska möjligheter att samordna mellan olika samhällsintressen och statliga myndigheters insatser. Så länge utvecklingen fortgår att varje statlig myndighet är sig själv nog och ska utforma sin egen regionala geografi utan att beakta eller samspela med den regionala statliga nivån kommer vi tyvärr att få se fler stuprör och färre hängrännor. Vem vinner på en sådan utveckling? Nej, här behövs krafttag för att vända utvecklingen.

Mycket behöver göras för att utveckla och öka helhetsperspektivet i regeringens styrning av myndigheterna och för att förbättra länsstyrelsernas möjligheter att utöva statens regionala samordningsuppdrag. En viktig åtgärd bland andra är att rensa i floran av uppdrag och återrapporteringskrav i regleringsbrev. Har Regeringskansliet i dag verklig kapacitet att ta hand om all återrapportering som kommer från länsstyrelserna? Används återrapporteringen på ett meningsfullt sätt för att utveckla verksamheten, eller har det blivit en onödig byråkratisering?

Fru talman! I det fortsatta arbetet att utveckla länsstyrelsernas roll vill jag lyfta fram Centerpartiets förslag som en delmängd i intressanta lösningar att titta vidare på. Centerpartiet vill att en riktig decentralisering och regionalisering genomförs som bygger på att funktion, ansvar och finansiering flyttas från central nivå till regioner med valda församlingar. Regionerna ska vara funktionella regioner som innebär bättre möjligheter till utveckling och jobb i hela landet. Därför bör en utredning tillsättas om länsstyrelsernas roll, där en utgångspunkt handlar just om att flytta delar av befogenheterna från staten till regionerna.

Anf. 25 CAMILLA HANSÉN (MP):

Fru talman! Länsstyrelsernas uppdrag är komplext. Det visar både Riksrevisionens granskningsrapport och regeringens skrivelse som är ett

svar på granskningsrapporten. Utskottet är enigt i sitt ställningstagande, och jag väljer att helt kort lyfta fram två aspekter som jag tror är viktiga att ta med i det arbete som kommer att fortsätta framöver.

Den första är vikten av att låta länsstyrelserna ha en karaktär som formas av de regionala förutsättningarna. Även om det finns gemensamma uppdrag ser våra län olika ut. Det kan till exempel komma till uttryck när det gäller krisberedskap där lokalkännedom är en viktig faktor för snabba och effektiva beslut.

Den andra aspekten är vikten av att alla statliga aktörer har ett grundläggande förhållningssätt som bygger på samverkan och tillit och bidrar till länsstyrelsernas samordningsuppdrag. Det behövs samverkan med kommuner och det civila samhället i det aktuella länet, och jag tror att det är viktigt att det bygger på principer och förhållningssätt som omfattar alla inblandade aktörer, för annars riskerar vi att hamna i en detaljstyrning riktad till varje myndighet. Det kan leda till alldeles för mycket byråkrati, vilket kan göra att vi inte kan ta vara på det arbete som görs.

Utskottet kommer att följa arbetet, och jag ser fram emot att göra det.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 12.)

§ 7 Ändrad kompensationsrätt för riksdagens myndigheter för ingående mervärdesskatt vid representation

Konstitutionsutskottets betänkande 2019/20:KU7

Ändrad kompensationsrätt för riksdagens myndigheter för ingående mervärdesskatt vid representation (framst. 2019/20:RS6)
föredrogs.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under § 12.)

§ 8 Ett särskilt straffansvar för samröre med en terroristorganisation

Justitieutskottets betänkande 2019/20:JuU13

Ett särskilt straffansvar för samröre med en terroristorganisation (prop. 2019/20:36)
föredrogs.

Anf. 26 JOAKIM SANDELL (S):

Fru talman! Jag vill inleda med att yrka bifall till propositionen och till reservation 4.

Fru talman! Det demokratiska samhället måste använda sin fulla kraft till att göra allt för att bekämpa terrorister och deras möjlighet till organisering. Samtidigt måste vi demokrater stå upp för det som terroristerna hatar mest, nämligen vårt öppna demokratiska samhälle. Vi ska stå upp för yttrande- och religionsfrihet, vi ska stå upp för alla människors lika värde

och vi ska stå upp för jämställdhet och hbtq-personers rättigheter. På dessa punkter får vi aldrig vika ned oss. Då har vi låtit terroristerna vinna.

Fru talman! I dag tar vi ytterligare ett steg i kampen mot terrorismen. Det är ett, för många av oss, välkommet och efterlängtat steg. Fler gärningar som kan främja, stärka eller understödja en terroristorganisation kriminaliseras nu. ”De former av samröre som avses är att

- ta befattning med vapen, ammunition, brandfarliga eller explosiva varor eller transportmedel för en terroristorganisation
- upplåta lokal eller mark till en terroristorganisation eller
- lämna annat liknande stöd till en terroristorganisation.

Med terroristorganisation ska avses en sammanslutning av personer som begår särskilt allvarig brottslighet eller gör sig skyldiga till försök, förberedelse, stämpling eller medverkan till sådan brottslighet.” Straffskalan för brottet ska vara ”fängelse i högst två år eller, om brottet är grovt, fängelse i lägst sex månader och högst sex år”.

Förslaget innebär även att försök till det nya brottet kriminaliseras. Det blir också ”straffbart att offentligt uppmana och rekrytera till samröre med en terroristorganisation, att resa utomlands i avsikt att ha samröre med en terroristorganisation samt att finansiera samröre med en terroristorganisation”.

Fru talman! Det kan dock ifrågasättas om de befintliga straffskalorna på terrorismområdet i alla delar speglar brottens allvar. Därför har Terroristbrottsutredningen, genom ett tilläggsdirektiv från mars 2018, också fått i uppdrag att ”särskilt överväga och föreslå förändringar i straffskalorna för brott som omfattas av den straffrättsliga lagstiftningen mot terrorism, i syfte att åstadkomma en höjd straffnivå”.

Vi anser att straffskalornas utformning bör övervägas samlat, och i och med att Terroristbrottsutredningen kommer att vara klar med sitt betänkande i närtid finner vi ingen anledning att bifalla förslaget om tillkännagivande gällande skärpta straff.

Fru talman! Kampen mot terrorism är allas vårt ansvar. Därför är det glädjande att vi under den förra mandatperioden kunde sluta två blocköverskridande överenskommelser, en 2015 och en 2017, som stärker Sveriges förmåga att bekämpa terrorism. Några av de åtgärder vi har varit överens om är bland annat en resursförstärkning av Säpo och polisen för att öka slagkraften, säkerställande av polisens insatskapacitet med ökad förmåga till kortare responstider och att verka på mer än en ort samtidigt och under en längre tid, gemensamma övningar mellan Polismyndigheten, Försvarsmakten och Säpo samt utökat internationellt samarbete. Ny lagstiftning möjliggör operativt samarbete mellan EU:s insatsstyrkor. Vi har slutit ett liknande avtal även med Norge. Dessutom har terrorismresor och mottagandet av terrorutbildning kriminaliserats. Straffen för grovt vapenbrott och grovt brott mot tillståndsplikten för explosiva varor har också skärpts.

Fru talman! Gällande utskottets förslag till tillkännagivande om att regeringen skyndsamt ska tillsätta en utredning med uppdrag att ta fram förslag som kriminaliserar deltagande i en terroristorganisation instämmer vi i det som utskottet säger: Lagstiftningen på området måste vara effektiv

Prot. 2019/20:62
22 januari

*Ett särskilt straffansvar
för samröre med en
terroristorganisation*

men samtidigt rättssäker och beakta de grundläggande fri- och rättigheter som skyddas i bland annat grundlagen. Vi noterar dock dels Lagrådets yttrande från mars 2019, dels att det pågår en dialog mellan partierna inom terrorismöverenskommelsen, vilket också omnämns i propositionen.

Med hänsyn till frågans komplexitet och eftersom det är fråga om en grundlagsändring kommer regeringen att tillsätta en utredning för detta. Den processen, menar vi, bör inte föregripas. Vi har alltså på intet sätt ändrat ståndpunkt. Vi anser fortfarande att deltagande i terroristorganisation ska kriminaliseras. Men mot denna bakgrund saknas det enligt vår mening anledning för riksdagen att nu göra ett sådant tillkännagivande som motionärerna efterfrågar.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag säga att terrorism inte är något nytt begrepp eller en ny företeelse. Terrorism är dock inget statiskt. Den har förändrats över tid, från den franska revolutionens terrorvälde till flygplanskapningar och kidnappningar på 1970-talet till dagens självmordsbombare. Med det sagt är det oerhört viktigt att vi som lagstiftare ständigt utvärderar och vid behov också förändrar vår lagstiftning så att den möter upp framtidens terrorist med det öppna samhällets fulla kraft.

(Applåder)

Anf. 27 MIKAEL DAMSGAARD (M):

Fru talman! Jag vill inleda med att yrka bifall till reservation 3.

Terrorism är ett angrepp på hela vårt samhälle. Den sprider fruktan och skräck. Ytterst angriper den vårt sätt att leva, öppenheten och demokratin. Terrorismen behöver därför bekämpas med all kraft varhelst den visar sitt ansikte.

Europa har under senare år drabbats av flera allvarliga terroristdåd. Enligt en sammanställning från Europol genomfördes eller avbröts 130 terroristdåd inom Europeiska unionen 2018. Några av de illdåd vi alla minns är attentaten mot kollektivtrafiken i London 2005, attentatet på Utöya 2011 och attentaten mot Charlie Hebdo respektive Le Bataclan i Paris 2015. Tiotusentals människor världen över mister årligen livet på grund av terrorism.

Attacken på Drottninggatan 2017 visar att terrorhotet är reellt även i Sverige. Den svenska terrorhotnivån är fortsatt förhöjd, och det finns risk för ytterligare attentat. Det främsta terrorhotet mot Sverige kommer sannolikt från islamistiskt motiverad terrorism, även om det är viktigt att också ta terrorhot från vitmaktmiljön respektive den autonoma miljön på stort allvar.

Under åren 2012–2016 lämnade runt 300 personer Sverige för att ansluta sig till våldsbejakande grupper i Syrien och Irak. Sverige är det land som, näst efter Belgien, har flest personer som anslutit sig till IS sett till befolkningens mängd.

Det finns skäl att se med stort allvar på utvecklingen, vad avser såväl IS-resenärer som återvänder till Sverige som nyrekrytering av radikaliserade personer som redan bor i Sverige. Enligt Nationellt centrum för terrorhotbedömning finns det individer, både i Sverige och utomlands, som betraktar terrorattentat mot mål i Sverige som legitima och som har såväl avsikt som förmåga att genomföra attentat.

Fru talman! Vi moderater medverkade till två överenskommelser mot terrorism, 2015 respektive 2017. Vi har över partigränserna enats om viktiga initiativ för att stärka Sveriges säkerhet. Tyvärr kan vi, mer än fyra år efter den första överenskommelsen, konstatera att regeringen inte tillräckligt har prioriterat att genomföra de åtgärder som har överenskommit. Fortfarande saknas exempelvis möjligheter till skärpt kontroll av personer som utgör säkerhetshot, tydligare sekretessbrytande bestämmelser mellan polisen och kommunerna och effektivare straff för terrorismbrottslighet.

Det är i denna kontext som vi i dag debatterar betänkandet om ett särskilt straffansvar för samröre med en terroristorganisation. Att kriminalisera samröre med och deltagande i en terroristorganisation var en del av terroröverenskommelsen 2017. Det är naturligtvis glädjande att vi nu är framme vid att kunna införa ett straffansvar för vissa former av samröre med en terroristorganisation. Samtidigt som vi ställer oss bakom den föreslagna regleringen konstaterar vi att det inte är tillräckligt.

Det har sedan våren 2019 varit känt att en bred kriminalisering av deltagande i en terrororganisation inte bedöms vara förenlig med regeringsformen. Grundlagsförändringar förutsätter grundliga utredningar och noggranna överväganden. Desto viktigare är det därför att arbetet kan påbörjas skyndsamt. Med tanke på hur angeläget det är att få en heltäckande lagstiftning är det förvånade att regeringen fortfarande inte har lyckats tillsätta en utredning om hur ett förbud mot deltagande i en terroristorganisation kan möjliggöras. Med regeringens saktfärdighet finns en uppenbar risk att förslag om nödvändiga grundlagsförändringar inte når fram till riksdagens bord under innevarande mandatperiod.

Den nordiska och europeiska utblicken som Terroristbrottsutredningen gör i sitt betänkande visar att det finns straffbestämmelser för deltagande i terroristorganisationer i Norge, Finland, Nederländerna, Belgien, Frankrike, Tyskland och Storbritannien. Av de länder som omfattas av utredningens utblick är det, utöver Sverige, bara Danmark som inte har straffbestämmelser för deltagande i en terroristorganisation.

I väntan på att grundlagsfrågan utreds och bereds menar vi att det utrymme som finns inom nuvarande begränsningsregel bör utnyttjas. Vi föreslår därför att regeringen snarast bör återkomma med förslag som innebär att deltagande i en militärliknande terroristorganisationens verksamhet kriminaliseras.

Slutligen, fru talman, är de straff som regeringen föreslår för samröre med en terroristorganisation alltför låga med hänsyn till vilken allvarlig brottslighet det rör sig om. De föreslagna straffen för brott av normalgraden är på samma nivå som stöld, det vill säga fängelse i upp till två år. I realiteten riskerar det i många fall att leda till villkorliga domar eller skyddstillsyn.

Beroende på utvecklingen i omvärlden kan terrorhotnivån snabbt ytterligare försämrats. Det är då viktigt att det finns en fungerande och heltäckande svensk lagstiftning på plats som kan bidra till att förebygga, förhindra och beivra terroristhandlingar.

(Applåder)

Anf. 28 ADAM MARTTINEN (SD):

Fru talman! Vi debatterar för dagen betänkandet om ett särskilt straffansvar för samröre med en terroristorganisation. För dem som har följt riksdagens arbete de senaste fem sex åren är terrorism inte ett odebatterat ämne i denna församling. Vi har haft särskilda debatter som har varit påkallade av terrorattentat på svenska gator. Vi har haft återkommande debatter genom motionsbetänkanden, och vi har haft särskilda motionsbetänkanden med terrorism som tema.

Detta är en utveckling som på många sätt har varit förödande för vårt land. Vi har byggt in permanenta terrorhot i vårt land dels genom migration, dels genom segregation och dels genom en passiv rödgrön regering.

Vi har som sagt redan debatterat denna fråga. År 2015 kom regeringen med sitt första betänkande där det talades om hinder, försvårande eller något liknande. Redan då förslog Sverigedemokraterna mer långtgående åtgärder. Dessa åtgärder har den rödgröna regeringen sedan fått träckla ihop med de borgerliga partiernas förslag efter de två överläggningar som hölls 2015 och 2017.

Redan 2017 föreslog Sverigedemokraterna exempelvis att det skulle bli enklare att använda kameraövervakning för att kunna förhindra och stoppa terrorister som utför brott i storstäderna. Detta röstade alla partier emot. Dagen efter skedde terrorattentatet på Drottninggatan i Stockholm. Därefter dök förslaget om kameraövervakning upp i den överläggning som skedde mellan den rödgröna regeringen och de borgerliga partierna.

Sverigedemokraterna har varit exkluderade från de överläggningar som har skett. Det är också grundorsaken till att insikten har varit så dålig och att förslagen på bordet har varit så dåliga vad gäller att komma till rätta med de problem som vi alla i dag är bekymrade över. Vi har till exempel i dag kunnat läsa om att allt fler säkerhetshot finns bland de asylsökande. Kopplingen mellan migration och terrorhotet är något som Sverigedemokraterna har belyst väldigt länge. Men de andra partierna har velat stoppa huvudet i sanden.

Vi måste vara väldigt vaksamma inför att terrorhot delvis är ett problem som importerats till Sverige. Om man inte inser det har man ingen grundförutsättning för att komma åt de problem som i dag växer runt om i förortererna.

Vi måste också kunna diskutera andra förslag utöver det som finns på bordet i dag vad gäller samröre. Sverigedemokraterna föreslog tidigt att just deltagande också skulle vara kriminaliserat. Inför detta har regeringen släpat fötterna efter sig. Om man hade gått på Sverigedemokraternas linje hade det redan i dag funnits en kriminalisering, alldeles oavsett om det krävts en grundlagsändring eller inte. Vi föreslog nämligen detta redan under föregående mandatperiod.

Nu har vi inte detta på bordet. Även om regeringen skulle tillsätta en utredning om en grundlagsändring som vi i riksdagen fattar beslut om kommer detta inte att kunna bli verklighet förrän efter nästa val. Detta är resultatet av en senfärdig rödgrön regering. Allting är för sent. Allting är påtvingat av oppositionen. Man tar inga egna initiativ.

Vi måste i sammanhanget också kunna lyfta blicken och titta inte bara på deltagande. Där har många andra länder varit framsynta och har redan lagstiftning på plats. Vi måste kunna lyfta blicken för att se vad vi ytterligare kan göra för att säkra vårt land från de säkerhetshot som i dag har

kvalificerad utbildning och kvalificerade erfarenheter från terrorkrig i Syrien och Irak. Det handlar om medborgarskapsfrågan.

I dag är det bara Sverigedemokraterna och den riktiga oppositionen som har lagt fram förslag om att kunna frånta medborgarskapet från dem som deltagit i exempelvis IS-krig i Syrien och Irak. Den rödgröna regeringen vägrar att lyfta frågan över huvud taget. Varför är det så svårt för den rödgröna regeringen att inse vilka åtgärder som krävs? Hur många terrorbrott ska ske som har koppling till dem som återvänder till vårt land innan regeringen förstår att detta är ett krig som handlar om värderingar? Det gäller värderingar som inte går att straffa bort med två års fängelse i svenska anstalter. Vi måste ha en regering som ordentligt sätter ned foten mot terrorhotet mot vårt land och vår befolkning. Då måste vi också lyfta upp frågan om medborgarskap för IS-terrorister.

Sverigedemokraterna förslög redan 2015 att man skulle kunna frånta medborgarskapet från terrorister. Sverige kunde ha haft en sådan lagstiftning på plats i dag och gjort precis som Danmark och många andra länder, nämligen klippt medborgarskapen, och sagt: ”Ni är inte välkomna tillbaka. Lycka till! Ha det! Sverige är inte längre ert hemland.” Något sådant finns dock inte. Det beror endast på att vi har en rödgrön regering som har huvudet i sanden och som vägrar att vidta nödvändiga åtgärder för att säkra vårt land från ett allvarligt terrorhot.

Sverigedemokraterna har genom följdmotioner ett antal reservationer på bordet i dag. Skärpta straff är ett av förslagen, och jag vill yrka bifall till reservation 3, fru talman. Från regeringens sida förslås att detta ska ha straff upp till två år, böter upp till två år, för ganska konkreta handlingar som är svårbevisade. Om man kommer tillbaka till vårt land kan man riskera upp till två års fängelse med två tredjedels frigivning. Det blir ungefär ett år på kåken. Detta vill den rödgröna regeringen garantera samtliga personer som har rest till Syrien och Irak för att mörda kvinnor och barn. Sedan kommer de ut igen som fria medborgare. Allt är glömt och förlåtet, enligt den rödgröna regeringen.

Vi kräver skärpta straff för dessa brott, straff som står i proportion till det allvar som brotten innebär och till det hot som detta innebär för vårt land.

Vi har även i andra sammanhang lyft upp lagförslag om det som finns i Norge, nämligen förvaringsdom. Detta tycker vi är lämpligt för återvändandeterroristerna. Det innebär att om de även fortsatt utgör ett hot mot vårt land ska de inte släppas ut alldeles oavsett om de har fått ett tidsbegränsat straff eller inte. Vi måste ha möjlighet att säkerställa att ingen av de individer som är farliga för vårt land fortsatt utgör ett hot genom att de kan fortsätta att planera och utföra terrorattentat på vår mark.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag bara säga att jag tycker att detta är sorgligt. Det enda positiva är att vi har ganska tydliga protokoll från historien som visar vilka partier som agerade och vilka partier som valde att titta bort.

Anf. 29 HELENA VILHELMSSON (C):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservationerna 4 och 8.

I dag ska vi debattera och fatta beslut om en sak som är väldigt självklar men som också är en konstitutionellt väldigt knepig fråga. Det är sällan vi

Prot. 2019/20:62

22 januari

*Ett särskilt straffansvar
för samröre med en
terroristorganisation*

medborgare behöver fundera över om de beslut som fattas politiskt leder till att grundlagen ruckas på. Det är inte en enkel fråga att föra diskussion om. Det är självklart att alla aktiviteter som en individ väljer att göra och som leder till ökad terrorism ska kriminaliseras. Men att det i förlängningen kan leda till en grundlagsändring är inte riktigt lika enkelt att diskutera.

För cirka fem år sedan blev invånarna hemma i mitt län, Örebro, tydligt medvetna om den frågeställningen. IS-återvändare kom tillbaka hem till Örebro. Det blev en het diskussion i medier och bland politiker och beslutsfattare om hur dessa människor ska straffas och vilka offentliga förmåner de ska ha rätt till. Det blev en i många fall ohanterlig diskussion.

När jag pratar med dåvarande ansvarigt kommunalråd framgår vissa saker tydligt.

För det första visste man vilka de här människorna var redan innan de åkte. De var kända sedan tidigare. De hade ett stöktigt förflutet och ett stöktigt cv. Som kommunpolitiker är man dock just kommunpolitiker. Man är inte Säpo. Man är inte polis. Man är inte domare.

Fru talman! Kommunens uppgift är att i första hand jobba förebyggande. Oavsett hur stringent lagstiftning vi har måste vi hindra att människor ansluter sig till dessa organisationer. Därför är det så viktigt att vi i dag till exempel skärper straffen för just samröre med terroristorganisationer. Politiker och tjänstemän i Örebro visste vilka de här personerna var. De visste vilka som rekryterade nya personer. I dag skulle man lättare ha kunnat lagföra just de personerna.

För det andra nämnde kommunalrådet den isolation kommunen befann sig i. Det var en envägskommunikation från de rättsvårdande myndigheterna. Sekretesslagstiftningen var och är ett problem. Man upplevde inte att Säpo eller polisen samverkade med kommunen i tillräcklig omfattning.

Nu har det gått en tid sedan dess. Vi vet att till exempel arbetssättet myndighetssamverkan gör att det är lättare att jobba både förebyggande och rättsskipande. Men sekretesslagstiftningen behöver vi ha koll på och följa upp, och det gäller inom fler områden än detta.

Fru talman! Terrorn måste tas på största allvar. Under 1900-talet har Europa drabbats av terrorism av alltifrån separatister i Nordirland och Baskien till religiösa sekter och vänster- och högerextrema rörelser. Den senaste tidens ökning är helt oacceptabel.

Det finns ett otal teorier om varför terrorismen växer: från utanförskap till rasism, från snedvriden religiös åskådning till frustrerade människors ilska, från ideologi till tron på domedagen eller ett nytt kalifat. Allt som egentligen krävs för terrorism är att någon eller några brinner för en idé och att de ser våldet som en del av lösningen och en del av strategin.

Fru talman! För mig som centerpartist står individen i centrum. Det är individen som, tillsammans med andra, bygger vårt samhälle. Friheten att bygga sitt eget liv, tycka och tänka som man vill och ge uttryck för det utan övervakning och ingrepp från statligt håll är grundläggande. Men det finns vissa situationer där staten måste kunna ta sig rätten att bestämma över eller övervaka individer. En av dessa gäller skyddet från brott och terror. Därför måste staten ges möjlighet att agera.

Kampen mot terrorism kan inte föras helt utan integritetsförluster. Det är ett sorgligt faktum. Men i tider som dessa, då oroliga människor ställer krav på oss beslutsfattare att göra något för att hindra nya attentat, måste vi trots allt hålla oss lugna och någorlunda balanserade. Vi ska stifta nya lagar. Vi ska stifta lagar som skyddar vår säkerhet och vår trygghet. Men vi får inte rusa iväg med åtgärder som kanske är verkningslösa eller i värsta fall kontraproduktiva. Vi måste stifta lagar som håller över tid och över maktskiften. Därför sätter jag stort värde på kommande förslag från Terroristbrottsutredningen samt samtal mellan partierna inom terroröverenskommelsen.

Alldeles oavsett hur många verktyg vi skapar för våra polisiära myndigheter för att de ska kunna skydda oss från terrorism och annan brottslighet och alldeles oavsett om vi skulle sätta upp övervakningskameror överallt och ha hemlig dataavläsning i varenda dator i hela landet är vi fortfarande beroende av ett fungerande rättssystem och stringenta lagar.

Att skärpa de lagar som finns för att kriminalisera samröre är en väg att gå. Sedan måste vi i saklig och konstitutionell enighet se över hur vi också kan kriminalisera deltagande i terrororganisationer – därvidlag är vi överens – utan att det inverkar på föreningsfriheten i grundlagen. Därför är det så viktigt med just definitionen av terroristorganisationer. Det är så viktigt att vi i Centerpartiet menar att detta måste tydliggöras genom att regeringen återkommer med en definition eller ett tydligt uppdrag i det fortsatta arbetet med reglering av lagstiftning på området.

Fru talman! Det som skrämmer mig mest är det som kan komma ur terrorattacker: att vissa vill gå rakt in i terroristernas fälla och svara med mer våld. Låt oss straffa dem som bryter mot våra lagar! Låt oss skapa lagar som förenklar detta men inte begränsar vars och ens frihet!

Anf. 30 LINDA WESTERLUND SNECKER (V):

Fru talman! Att skapa en tydlig och effektiv lagstiftning mot terrorism är inte regeringens starka sida. Sedan 2015 har regeringen försökt och misslyckats. Antalet personer som i svensk domstol blivit fällda för terrorbrott är litet. Hittills är bara tre stycken dömda.

Det är att förebygga, motverka och upptäcka terrorism innan något brott sker som är det svåra. Att få personer som begår brott fällda i domstol är inte samma utmaning. Men att förebygga terrorism lägger inte regeringen samma energi på som de gör på att hitta på nya rubriceringar till brottsbalken. Det är regeringens stora problem. Brottet måste stoppas innan det är för sent.

Regeringen har tidigare kriminaliserat finansiering, resor och utbildning till terrorism. Den lagstiftningen är svår att använda, eftersom gränsdragningen blir näst intill omöjlig. Vad är en finansiering? Är det att skicka pengar till någon släkting i ett annat land som kanske har en koppling till någonting som kan liknas vid en terroristorganisation? Vad händer om en person bestämmer sig för att resa och ansluta sig till Daish, men på flygbussen ångrar sig och kliver av? Har den personen då rest i syfte att utöva terror? Att titta på ett Youtubeklipp om hur terrorhandlingarna utförs, är det att utbilda sig för terrorism?

Samma kritik lyfter vi i Vänsterpartiet fram angående det lagförslag vi debatterar i dag. Regeringen vill kriminalisera samröre med terrororganisationer. Vad regeringen har misslyckats med är främst två saker. Den första är definitionen av vad en terrororganisation egentligen är. Det står inte klart och tydligt någonstans. Den andra är vad det innebär att ha samröre.

Det som man vill komma åt genom lagstiftning om samröresbrott är i flera delar redan kriminaliserat. Det handlar om straff för offentlig uppmaning, rekrytering och utbildning. Detta är ett riktigt dåligt sätt att lagstifta på, eftersom strafflagstiftningen ska vara förutsägbar. Det som nu sker är att det blir ett krimskrams av en massa olika lagstiftningar. Det spelar ingen roll hur mycket en politiker eller en regering vill fördöma, kritisera, låsa in och kasta bort nyckeln för personer som begår vissa former av brottslighet – lagstiftningen måste ändå vara förutsägbar och lättolkad och kunna användas av Sveriges myndigheter. Så är det inte i dag.

Vad som nu ska kriminaliseras och som ingår i samröret är att ta befattning med vapen, transportmedel eller att låna ut en lokal till en terrororganisation.

Vad innebär det då ”att ta befattning med”? Är det att hålla i ett vapen? Är det att skjuta med ett vapen? Vad händer med en fastighetsägare som tror sig hyra ut en föreningslokal till en förening som visar sig eventuellt kunna definieras som en terrororganisation? Kan den person som hyr ut föreningslokalen dömas för terrorbrott enligt samröresbrottet? Antagligen. Vi vet inte, för det kan regeringen inte svara på.

Ytterligare kriminalisering sker i något som kallas ”annat liknande stöd”. Lagrådet lyfter fram i sin kritik att just annat liknande stöd kan komma att omfatta sjukvårdspersonal som ger vård i krigsdrabbade områden eller journalister som rapporterar från oroliga områden. Att journalister kan dömas för terrorbrott, det är inte kritik som vi kan ta lätt på. Att överkriminalisera en brottslighet kommer inte åt problemet med att brottet begås.

När Lagrådet, Advokatsamfundet, Migrationsverket, Säpo, JK, Sveriges Domareförbund är så pass kritiska till en lagstiftning tycker jag att det finns all anledning för regeringen att lyssna. Därför föreslår Vänsterpartiet att lagförslaget ska avslås, och jag vill yrka bifall till reservation 1.

Fru talman! Eftersom regeringen inte kan lagstifta på ett effektivt sätt skulle man kunna önska att oppositionen skulle kunna vara en lite mer sansad och rimlig kritiker till regeringen. Så är det inte, för hos högerpartierna är det ännu värre.

Moderaterna och KD vill kriminalisera även den som deltar i en terrororganisation. Det är alltså det förslag som Lagrådet sågade längs med fotknölnarna för att det strider mot den grundlagsskyddade föreningsfriheten.

Det här visar på Moderaternas oseriösa inställning till lag och ordning. Partiet kan över huvud taget inte ta till sig hur verkligheten ser ut. Det kan enbart svartmåla Sverige och verkar vara det allra mest deprimerade partiet som bara kan se saker på ett negativt sätt.

Men det kan inte Moderaterna ta till sig, eftersom det krockar med deras politiska strategi. Det går inte att ha bara ett enda rättspolitiskt förslag, som Moderaterna har – strängare straff –, om inte kriminaliteten ökar.

Moderaternas taktik handlar bara om att plocka politiska poänger av varje enskilt brott som uppmärksammas i medierna, basunera ut att hela Sverige håller på att kollapsa, och sedan tror man att banan är sopad rakt in på Justitiedepartementet. Jo tack, tjena! Väljarna är smartare än så.

Moderaterna vill ha kaos, och det är inte seriöst. Det är lika seriöst som att återinföra häxbränning för att visa att man tar folks oro på allvar. Om man bara lyssnar på Moderaternas retorik är Sverige ett kriminellt helvete, ett lika laglöst land al-Asads Syrien, och får al-Asads Syrien att verka som ett semesterparadis.

Samma sak gäller den rent formella hanteringen i riksdagen. Moderaterna struntar i Lagrådets åsikter. De struntar i grundlagen och tvingar in att lagstifta direkt via riksdagen och inte via utredningar och remissinstanser. De dissas regeringens gängkriminellsamtal, och sedan gnäller de över att ingenting händer i svensk politik. Det finns ett enormt stort mått av ironi att Moderaternas rättspolitik inte ens kan hålla sig till rådande rättsordning för hur vi i Sverige lagstiftar.

Moderaterna är inte en seriös opposition när de inte ens kan förhålla sig till grundlagen utan i sin iver i att skapa dystopiska tidningsrubriker för att visa hur allvarligt just de tar på brottsligheten är beredda att kasta ut hela rättsordningen rakt ut genom dörren och i stället skapa kaos.

Jag gillar inte kaos. Jag gillar ordning och reda, lag och ordning. Det gäller ute på gator och torg såväl som inne i Sveriges riksdag.

Anf. 31 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD):

Fru talman! I dagens debatt ska vi belysa regeringens förslag till lagändringar gällande ett särskilt straffansvar för samröre med en terroristorganisation.

Terrorismen är ett ständigt närvarande hot. Svenska jihadister har spelat en aktiv roll i Islamiska statens terrorverksamhet, i terrordåd som begåtts på andra platser i Europa, och vi har även sett terrordåd i vårt eget land. År 2017 kom den dödliga jihadismen till Sverige genom dådet på Drottninggatan. Parallellt med att jihadismen vuxit fram i Sverige har också nazismens terrorceller börjat visa upp sig igen. Förberedelser till mord och bombdåd är den rörelsen ansvarig för. Terrorism kan inte kullkasta vårt samhälle, men den kan göra mycket skada. Sverige behöver göra betydligt mer för att stoppa terrorismens framväxt.

Människor ska kunna känna sig trygga i att öppenhet och mänskliga rättigheter respekteras, liksom demokratins grundläggande värden. Ingen ska behöva känna rädsla för att uttrycka sin mening eller för att delta i politiska eller religiösa möten. Vi har under året sett flera exempel på krafter som vill något annat än att värna öppenhet och mänskliga fri- och rättigheter, krafter som vill undergräva demokratin. Sverige måste ha ett starkt försvar mot dessa hot. Terrorism hotar internationell fred och säkerhet, nationell säkerhet och våra grundläggande fri- och rättigheter.

Enligt Säkerhetspolisen har ca 300 personer rest från Sverige till Syrien och Irak under de senaste sex åren. Ett hundratal av dessa individer har hittills återvänt. De utgör en säkerhetsrisk. Sverige är sämre rustat än andra EU-länder att hantera situationen.

Det finns naturligtvis också en stor mängd personer som enligt Säpo radikaliserats men inte åkt till Syrien. Alla dessa är inte beredda att begå terrordåd. Men det är individer som kan stödja, samla in pengar, rekrytera

och på annat sätt vara behjälpliga med logistik. Det är extremt allvarligt. Att avvärja terrorhot handlar om att värna statens absoluta kärnuppgifter framför alla andra: medborgarnas liv och säkerhet. Sammantaget bedömer vi kristdemokrater att arbetet med att förebygga terrorism behöver förstärkas.

Fru talman! Kristdemokraterna har under många år drivit frågan om att kriminalisera samröre med, medverkan i och stöd till rasistisk, terroriststämplad eller annan organiserad brottslighet. Nu försöker regeringen ta åt sig äran för att samröre med terrororganisationer ska förbjudas. Men precis som nämnts tidigare: Dagen innan terrordådet på Drottninggatan röstade regeringspartierna nej till att förbjuda just samröre. Det krävdes en terrorattack i Stockholm för att regeringen skulle vakna.

Vi kristdemokrater är inte nöjda med de förslag som presenterats. Vi anser att det tydligt ska framgå att inget som helst samröre med eller hjälp till terrororganisationer ska tolereras i Sverige. Vi har i vårt land länge haft en alldeles för tillåtande inställning till dem som utmanar fundamentala delar av vårt samhällsskick. Allt samröre med terrororganisationer bör kriminaliseras.

Samma år som regeringen Löfven tillträdde första gången utropades Islamiska statens ”kalifat”, och resandet från Sverige tog fart på allvar. Det borde ha varit starten för ett massivt förberedelsearbete. I stället kan vi nu konstatera att regeringen hittills inte prioriterat frågan, och vi är där vi är just nu.

Regeringen borde enligt vår mening ha varit mer aktiv och sett till att vi redan för flera år sedan hade genomfört nödvändiga lagändringar för att motverka samröre med terrororganisationer och för att vi ska kunna säkra tryggheten i vårt land.

Det bör nämnas att riksdagen redan i slutet av 2015 gjorde ett tillkännagivande till regeringen att det bör vara kriminaliserat att förbereda, påbörja eller genomföra en resa till annat land i syfte att planera eller delta i terroristhandlingar.

Vi kan nu konstatera att vi är framme vid att regeringen lämnar ett lagförslag, som det har tagit alldeles för lång tid att ta fram. Det är ett första steg, men inte ett tillräckligt steg, mot en heltäckande kriminalisering på området.

Som vi tidigare har framhållit är det angeläget att även kriminalisera deltagande i en terroristorganisation. I väntan på en sådan kriminalisering saknas en viktig pusselbit i arbetet mot terrorism.

Som framgår av Lagrådets yttrande måste dock en sådan reglering tas fram med beaktande av regeringsformens bestämmelser om föreningsfrihet. Det krävs noggranna överväganden. Det är därför vi kristdemokrater och en majoritet i utskottet anser att det är viktigt att skyndsamt tillsätta denna utredning. Det är glädjande att majoriteten i utskottet ser att detta behöver göras.

Jag kan konstatera att även Joakim Sandell, som företräder regerings- sidan, menar att det är viktigt med en utredning. Ni borde naturligtvis också ha ställt er bakom utredningen, eftersom vi kan konstatera att vi trots att tillkännagivandet gjordes 2015 står här i januari 2020 utan att utredningen har startats.

Fru talman! Vi anser att propositionens definition av samröre är för snäv och att betydligt fler former av samröre ska kriminaliseras. Precis som har nämnts av tidigare talare beaktas i straffskalorna vid terroristbrottslighet inte i tillräcklig utsträckning graden av klander i gärningarna. Straffen behöver skärpas.

Med detta vill jag yrka bifall till reservation 3 vad gäller skärpta straff. Vi behöver ta tillbaka marken för att säkra våra invånares säkerhet. Det krävs en riktig och rejäl terrorlagstiftning. Låt oss ta tag i det nu!
(Applåder)

Anf. 32 RASMUS LING (MP):

Fru talman! Detta är en produkt i en lång rad av lagändringar och skärpningar som har gjorts för att förhindra och bekämpa terrorism de senaste åren. Det är välkommet och viktigt. Terror är att med våld och fruktan påverka politiskt, och att bekämpa terrorism är en av de viktigaste uppgifter vi har i en demokrati.

Detta är en fråga som debatteras mycket och som har debatterats under ganska lång tid. Det finns skiljelinjer och meningsskiljaktigheter i vissa delar. Men det finns också – vilket jag tycker är viktigt att föra fram i sammanhanget – en stor samsyn om vikten av att hantera frågan och att bekämpa terrorism. Det vi har sett i Syrien och Irak de senaste åren, innan IS slogs tillbaka, är bland de allra värsta och blodigaste skräckvålden som världen har sett.

Fru talman! Sedan tidigare har vi förbjudit finansiering av utbildning i terror, finansiering av terror, att ta emot utbildning, att förbereda resor och så vidare. Att det finns fler lagar och verktyg gör att det kommer att gå att förhindra att svenskar i framtiden ansluter sig på det sätt som har gjorts i ett annat land för att begå terrorbrott eller för att på något sätt understödja en terroristorganisation. Vi hoppas naturligtvis att detta aldrig kommer att behövas. Det hoppades vi även tidigare, men tyvärr visar det sig ibland att det inte blir så som man hoppas.

Ibland tar det längre tid än vi vill att få fram nya lagar. Men det är viktigt att det görs på ett ordentligt sätt. Vi har tidigare sett att när lagar har hastats fram har de inte fått den avsedda effekten, och ibland har de inte kunnat användas. Inte heller denna lag är enkel i sin utformning.

Det är en avgörande fråga vad som avses med en organisation. Vi kan tydligt se att det finns organisationer som väldigt tydligt är organisationer, men det finns också tillfällen där det inte är lika tydligt. Historiskt har vi kunnat se att det har funnits grupper som har varit terrorklassade men som i efterhand har setts på ett annat sätt.

Även när det gäller deltagandefrågan tycker jag att man måste ha respekt för att det är en fråga som är komplex och som måste ses över ordentligt. Grundlagsändringar är ingenting som vi ska göra på ett lättvindigt sätt. När produkten om samröre och deltagande kom hade Lagrådet oerhört kraftiga invändningar. Bedömningen var att om detta hade lagts fram skulle det inte ha kunnat användas utan skulle ha upphävts av domstol.

Slutligen, fru talman: När det gäller terrorhändelser som har inträffat är det flera av dem som vi minns med sorg och skräck och som har varit väldigt omdiskuterade.

I sammanhanget vill jag nämna år 2016, när det skedde en lång rad anlagda bränder på asylboenden runt om i Sverige. Det är inte alls säkert att detta skulle klassas som terrorism i det som vi har lagt fram, men det sker alltså politisk påverkan med våld på olika sätt. Det handlar inte bara om saker som händer långt borta i avlägsna länder, utan det finns politisk påverkan med våld även på närmare håll som vi i varje läge måste bekämpa.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 4.
(Applåder)

Anf. 33 ADAM MARTTINEN (SD) replik:

Fru talman! Jag måste ställa några frågor till regeringsföreträdaren Rasmus Ling i sammanhanget.

Redan 2015 tog regeringen ett grepp kring ytterligare kriminalisering när det kommer till terrorism. Då var bilden välkänd när det gäller utvecklingen i Syrien och Irak med IS framfart. Det var också välkänt vilka lagförslag som låg på bordet i flera andra länder i vår närhet när det kommer exempelvis till deltagandebrottet och frantagande av medborgarskap för IS-terrorister.

Detta är som sagt något som har varit väl känt. Inte minst var det väl känt eftersom Sverigedemokraterna lyfte upp förslagen på bordet redan 2015. Trots det har vi alltså i dag inte ett deltagandebrott instiftat i lag med den rödgröna regeringens förfarande.

Detta att lagar inte går att använda för att man måste ta lång tid på sig går att exemplifieras med kriminaliseringen av terrorresor. Sverigedemokraterna föreslog redan tidigare att det skulle vara kriminaliserat att resa just till ett medborgarskapsland – något som regeringen vägrade att instifta. Men sedan, ett par år efteråt, fick regeringen ändra detta och kriminalisera det. Om man lyssnar på oppositionens förslag och tar till sig dem kommer lagstiftningen att bli effektiv redan från början.

Jag har en fråga. När lagförslagen fanns på bordet och när utvecklingen var väl känd – anser Rasmus Ling att regeringen har varit handlingskraftig när vi än i dag inte har ett deltagandebrott på plats?

Anf. 34 RASMUS LING (MP) replik:

Fru talman! Ja, regeringen har varit handlingskraftig när det har gällt bekämpande av terrorism. Förra mandatperioden gjordes två större blocköverskridande överenskommelser med en lång rad åtgärder. Jag nämnde flera av dem i mitt anförande. Det var alltifrån kriminalisering av resor till utbildning, finansiering och så vidare.

För Sverigedemokraternas del är inte rättssäkerheten eller den gång som vi har i Sverige med utredningar för att det ska gå ordentligt till viktiga. De är beredda att kasta detta över bord och gå vidare utan att veta om det kommer att fungera i verkligheten. Det är inte ett seriöst sätt att bedriva politik. Regeringen har varit handlingskraftig, och det har gjorts mycket.

Jag har en fråga som jag vill ställa tillbaka med anledning av Adam Martinens replik – som jag är glad att han begärde. Sverigedemokraterna har varit upprörda över vissa terrorhandlingar, men långt ifrån alla. Hur reagerade högt uppsatta Sverigedemokrater när det gäller de handlingar som jag nämnde i mitt anförande med bränder i asylboenden? De lade ut adresser. De uppmanade indirekt till att man skulle fortsätta i denna våg.

Det här visar att Sverigedemokraterna inte är emot politiskt våld utan behandlar olika människor och olika grupper olika. Det, fru talman, är mer än beklagligt.

Anf. 35 ADAM MARTTINEN (SD) replik:

Fru talman! Jag kan vara glasklar på den punkten: Sverigedemokraterna har velat kriminalisera ytterligare, i varje bokstav, i det som Rasmus Ling avslutade sitt anförande med. Regeringen har varit emot, exempelvis när det kommit till bränder, våld och hot mot olikttänkande, mot flyktingföreläggningar och mot vem det än må vara. Där behöver inte Rasmus Ling vara orolig.

Rasmus Ling påstår fortfarande att regeringen har varit handlingskraftig. Man har haft flera blocköverskridande överläggningar med oppositionen, och man har kommit med flera lagförslag i propositionsform om att kriminalisera just kring terrorism. Varför har det behövts flera? Varför har det behövts flera överläggningar? Varför har detta behövt hanteras gång på gång i Sveriges riksdag? Jo, därför att det har varit otillräckligt från första början.

Om Sverigedemokraterna hade hanterat den här frågan i regering hade vi bara haft *en* överläggning och *ett* tillfälle att fatta beslut om tillräcklig lagstiftning, som redan hade varit på plats. Det är skillnaden mellan Sverigedemokraterna och den rödgröna regeringen.

Ni har fortfarande inte tillsatt en utredning om sådant som är gällande lag i våra grannländer. Det gör att Sverige är oerhört sårbart för terrorism. Vi har inte kunnat stävja den terror som har utvecklats i Syrien och Irak. Vi har inga muskler att sätta emot dem som återvänder till Sverige. Vi har ingen möjlighet att frånta medborgarskap från dem som har anslutit sig till Syrien och Irak. De kommer att fortsätta vara svenska medborgare och vistas på svenska gator utan någon större straffpåföljd.

Det är resultatet med den rödgröna regeringen. Det är inte handlingskraft; det är att ha haft huvudet i sanden alldeles för länge. Det måste ta slut så snart som möjligt, senast 2022.

Anf. 36 RASMUS LING (MP) replik:

Fru talman! Ledamoten tycks tro att man kan hantera ett politiskt område, oavsett vilket det är, genom att lägga fram förslag, besluta om dem och sedan tro att man är klar. Så fungerar det inte. Så fungerar det inte på skatteområdet, så fungerar det inte på utbildningsområdet och så fungerar det inte när vi bekämpar terrorism. Inget annat land som har lagar och regler för att komma åt terrorn har heller gjort så. När tiden förändras och när saker och ting förändras förändrar man också lagar, och innan man beslutar om lagar bereder man på vilket sätt de ska utformas.

När det gäller frågan om den hets som fanns från högt uppsatta sverigedemokrater bland annat under 2016 påstår ledamoten Adam Marttinen att man har slagit tillbaka mot detta med full kraft. Varför accepterade man i så fall att högt uppsatta sverigedemokrater lade ut adresser på nätet? Varför har man inte reagerat hårdare på det? Varför vidtog man inga åtgärder? Jag tycker att det är högst besynnerligt.

Prot. 2019/20:62

22 januari

*Ett särskilt straffansvar
för samröre med en
terroristorganisation*

Anf. 37 JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Frågan om hur vi ska bekämpa terrorism är mödosam. Den är svår och kräver eftertanke. Arbetet har pågått under lång tid. Jag och Liberalerna tillhör väl dem som tycker att det ibland har gått lite för långsamt.

Huvuddelen i detta betänkande handlar om att vi är överens om att nu, sent men ändå, kriminalisera samröre. I den utredning som huvudsakligen låg till grund för detta fanns det också med en tanke om att kriminalisera delaktighet. Detta togs dock sedan bort, beroende på ganska omfattande kritik från Lagrådet.

Att tanken fanns med i lagrådsremissen berodde på att det fanns en annan juridisk skola som hävdade att man måste kunna förbjuda verksamhet trots grundlagen. Vi pratar ju om föreningsfriheten, att man är fri att organisera sig i alla möjliga sjuka föreningar – en hel del skriver till oss i riksdagen, kan jag säga. Låt folk hålla på! Vi är ett fritt land. Låt folk få organisera sig i alla möjliga sjuka organisationer, var så goda! Men vi kunde ju inte riktigt tänka oss, inte heller den som skrev utredningen och lagrådsremissen, att det skulle vara tillåtet att ha en förening som har som största idé att hugga huvudet av folk och sätta dem på järnspett. Det är en väldigt udda förening, och själva handlingen är väldigt olaglig.

Nu kom dock Lagrådet fram till att föreningsfriheten vad gäller att delta i militär eller liknande organisation eller att ägna sig åt förföljelse av minoriteter inte är tillämplig i detta. Därför finns det nu en majoritet i utskottet, som Liberalerna stöder. Det är därför som Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Vänsterpartiet och Centerpartiet har reserverat sig mot att vi snarast måste komma fram med en ny utredning om hur vi kan ändra grundlagen, om det är det som är nödvändigt för att kriminalisera terroristorganisationer som ägnar sig åt uppenbart olaglig verksamhet och för att även deltagandebrottet ska kunna kriminaliseras. Det är det som är grejen.

Det är förvånande att man väljer att reservera sig, inte minst från regeringspartierna. Här måste vi ju komma framåt. Ska vi ha en grundlagsändring före nästa val måste vi besluta om det nu för att sedan kunna ta det en andra gång efter nästa val, så att vi snarast kommer till rätta med den brist på reglering som finns i dag.

Kalifatet byggde sinnessjuka – ursäkta det starka uttrycket, fru talman – organisationer och verksamheter runt människor med svåra vanföreställningar. Men oavsett om man är där för att koka ärtsoppa eller för att skala apelsiner deltar man i detta, och det ska vara kriminellt. Man ska mötas av polis som griper en om man har idén att över huvud taget komma tillbaka till Sverige.

I övrigt finns det grund i terrorbrottsutredningen för att se över hela straffskalan. Även mellan fullbordade terroristhandlingar, som anses värre än den allmänfarliga ödeläggelse i största allmänhet som folk ägnar sig åt i Sverige just nu, och de terrorhandlingar som vi tyvärr kan läsa om dagligen i våra tidningar och ta del av i medierna, och som händer i verkligheten och drabbar vanliga människor, måste det finnas en proportionalitet i straffskalan. Därför finns det en utredning som nu tittar på detta, och det är därför Liberalerna säger: Låt utredningen komma snarast!

Vi tänker fortsätta, precis som de som har reserverat sig i frågan om straffskalorna, att jaga på regeringen om att komma fram med detta. Vi

måste ha en enhetlighet och en rimlig gradering på dessa straff, men straffena ska vara tydliga och kännbara.

En viktig sak som jag tyckte att några ledamöter i utskottet förtjänstfullt lyfte här är vikten av att förebygga. Även när vi pratar om en specifik straffskärpning och kriminalisering, som vi gör nu, måste vi alltid komma ihåg att vägen framåt, fru talman, är att vi gör allt vi kan för att förebygga och ge möjlighet att över huvud taget kunna döma.

För Liberalernas del är det uppenbart att det arbete som nu pågår med lagen om elektronisk kommunikation, och som Säpochefen lyfter upp i en debattartikel i dag, är av allvarligt slag och att man måste ta till sig detta. Det kan inte vara skillnad om jag skickar sms om att jag ska spränga en bomb på valfri gata i Sverige eller om jag använder en annan digital plattform för att skicka samma meddelande. Här måste det finnas en teknikneutralitet, och det är Liberalernas ingång. Detta ligger kanske inte primärt inom justitieutskottets beredningsområde, men det är väldigt viktigt att vi har ögonen på detta för att kunna bekämpa terrorismen långsiktigt.

För att återgå till det förebyggande tror vi liberaler att det vore väldigt bra om Center mot våldsbejakande extremism flyttades till polisen och blev en del av deras verksamhet för att hela tiden se till att inte nya personer rekryteras in i galenskap. Oavsett om det är vänster- eller högerextremister, islamister eller någon annan religiös inriktning – det brukar variera över tid – måste deras arbete jacka i polisens arbete bättre. Då hör man hemma hos polisen och inte hos Brottsförebyggande rådet, av många olika skäl.

Jag tycker också att vi måste titta på detta med finansiering. Var kommer pengarna ifrån? Liberalerna är starka anhängare av ökad insyn i Folkbildningsrådet. Vi har mängder av mindre myndigheter i Sverige med behjärtansvärda och viktiga ändamål, men denna verksamhet måste få en ökad insyn. Vi måste veta vad våra pengar går till. Det är otroligt bra att det ordnas kurser i båtägande, makramé och drejning, men när det handlar om pengar som via Folkbildningsrådet skickas ut till alla möjliga galenskaper måste vi ha bättre insyn för att kunna sätta stopp för detta, fru talman.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 38 ADAM MARTTINEN (SD):

Fru talman! Jag känner mig nödgad att gå upp i talarstolen och fördöma det horribla påståendet som miljöpartisten Rasmus Ling kom med tidigare i replikskiftet med mig. När det gäller bränderna på flyktingboenden påstods att vi har lagt upp adresser med syftet att få folk att bränna ned flyktingboenden – att utsätta människor för mordbrand. Detta är ett fullkomligt horribelt påstående som inte har något med verkligheten att göra. Att vi som politiskt parti uppmanar människor att överklaga bygglov är inte att likställa med att uppmana människor att bränna ihjäl folk i deras boenden. Detta tar jag fullständigt avstånd från, och jag hoppas att Rasmus Ling tar sig en fundering kring den anklagelse han kommer med i denna kammare.

Detta undanröjer inte det faktum att regeringen är senfärdig. Det är tydligt att lagförslag om terrorism har lagts fram sedan början av den rödgröna regeringens tid i Regeringskansliet. Omvärlden har varit tydlig när det gäller utvecklingen. Vi har sett allt som har hänt, utvecklingen och

förslagen, men vi har än i dag inte någon utredning på plats om ett deltagandebrott. Detta är ett klart och tydligt underkännande av den rödgröna regeringen. Ni har inte varit handlingskraftiga, punkt slut.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 12.)

*Riksrevisionens
rapport om myndig-
hetsgemensamt arbete
mot organiserad
brottslighet*

§ 9 Riksrevisionens rapport om myndighetsgemensamt arbete mot organiserad brottslighet

Justitieutskottets betänkande 2019/20:JuU12
Riksrevisionens rapport om myndighetsgemensamt arbete mot organiserad brottslighet (skr. 2019/20:3)
föredrogs.

Anf. 39 JOAKIM SANDELL (S):

Fru talman! Jag vill inleda med att yrka på att skrivelsen läggs till handlingarna samt yrka bifall till reservation 1.

I fredags genomfördes en krograzzia på Möllan i Malmö. Utöver polisen och kommunen deltog även Skatteverket, Kronofogden och Arbetsmiljöverket. Fredagens razzia var en del av Operation Rimfrost, den särskilda satsningen för att få bukt med grov organiserad kriminalitet.

Samverkan mellan statliga myndigheter och Malmö kommun är inget nytt. För två år sedan startades till exempel projektet Tryggare Malmö, som syftar till att röja i det svarta Malmö som utgör en mylla för organiserad brottslighet och ytterst gängkriminalitet. Tillsammans jagar myndigheterna till exempel illegala klubbar, oseriösa fastighetsägare, olovliga bopenden och oregistrerade livsmedelsföretag.

Fru talman! Under fredagens razzia hittade polisen till exempel cannabis bakom baren på en av restaurangerna, och en efterlyst person greps och överlämnades till gränspolisen. Skatteverket upptäckte oklarheter i personalliggare som nu ska utredas vidare. Tryggare Malmö är ett exempel på hur samverkan mellan myndigheter ser ut i Sverige i dag.

Fru talman! Organiserad brottslighet utgör ett allvarligt hot mot samhället, och en effektiv bekämpning av denna typ av brottslighet förutsätter att en mängd aktörer samverkar och agerar. Det är därför mycket angeläget att det myndighetsgemensamma arbetet mot organiserad brottslighet fungerar väl. Sedan 2008 har myndigheter såväl inom som utanför rättsväsendet samarbetat för att bekämpa den organiserade brottsligheten.

Fru talman! Styrning och samordning av offentlig verksamhet är kanske inte alltid en kioskvältare, men det är ack så viktigt. En bra styrning och samordning ökar möjligheterna till goda resultat och leder till ett effektivare nyttjande av resurser.

Samtidigt, fru talman, är det ibland lite mer komplicerat än vad det verkar. Detta är på intet sätt en bortförklaring, men säg mig den kommunpolitiker som inte talar om en bättre samverkan mellan till exempel skola och socialtjänst, den regionpolitiker som inte pratar om bättre samverkan mellan till exempel sjukhusen och primärvården eller den rikspolitiker som inte talar om en bättre samverkan mellan våra olika myndigheter.

Fru talman! Regeringens bedömning är att Riksrevisionens rapport visar att det myndighetsgemensamma arbetet och regeringens styrning till stor del fungerar tillfredsställande. Men som Riksrevisionen lyfter fram i sin rapport kan regeringens styrning av de samverkande myndigheternas deltagande i det myndighetsgemensamma arbetet i vissa fall behöva tydliggöras. Regeringen avser därför att fortsätta följa arbetet noga och till exempel överväga om behov finns av att vid lämpligt tillfälle se över instruktionerna för någon eller några av de berörda myndigheterna.

Fru talman! Vi utgår från att regeringen på det sätt som anges kommer att följa det myndighetsgemensamma arbetet och att man är redo att skyndsamt se över inriktningen, styrningen och uppföljningen av detta arbete om ett sådant behov skulle uppstå. Vi kommer att följa frågan noggrant, men vi anser inte att det finns skäl att föreslå några sådana tillkännagivanden som utskottet nu föreslår.

Avslutningsvis, fru talman, är styrning, samordning och uppföljning viktigt, men det är också viktigt att vi som beslutsfattare lyssnar på myndigheternas önskemål om åtgärder för att kunna förbättra arbetet mot den grova organiserade brottsligheten. Här gäller det att kunna ta av sig sina ideologiska skygglappar.

Till exempel beskriver de samverkande myndigheterna, med tanke på fredagens krograzzia i Möllan, ett systematiskt utnyttjande av arbetstillstånd som förekommer exempelvis för att komma åt välfärdsmedel eller exploatera utländsk arbetskraft i Sverige. Eftersom arbetstillståndet inledningsvis är knutet till arbetsgivaren riskerar arbetstagaren att hamna i en osund beroendeställning, framför allt när det gäller lågavlönade yrken. Samtliga myndigheter förespråkar att en arbetsmarknadspolitisk bedömning görs innan beslut fattas om arbetstillstånd. Det borde vi lyssna på.

Anf. 40 ELLEN JUNTTI (M):

Fru talman! I dag ska vi debattera Riksrevisionens rapport om myndighetsgemensamt arbete mot organiserad brottslighet. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Detta är tyvärr ett alltför aktuellt ämne. Sverige har mycket stora problem med grov brottslighet kopplad till kriminella gäng. Över 60 områden i Sverige klassas som utsatta. I dessa håller de kriminella gängen skotsamma människor i ett järngrepp. Gängen begår grova brott och skrämmer vittnen till tystnad.

När Moderaterna var i regeringsställning 2008 tog vi initiativ till att ge tolv myndigheter i uppdrag att samarbeta för att bekämpa den organiserade brottsligheten. Det är Polismyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Kriminalvården, Kronofogden, Kustbevakningen, Skatteverket, Säkerhetspolisen, Tullverket, Åklagarmyndigheten, Försäkringskassan, Migrationsverket och Arbetsförmedlingen som ingår i detta samarbete.

Fru talman! Nu har Riksrevisionen granskat hur detta samarbete fungerar. Under perioden 2013–2018 har myndigheterna tillsammans lagt ned 2,8 miljoner arbetstimmar och haft kostnader på minst 1,4 miljarder kronor. Riksrevisionens granskning har visat på många allvarliga brister. Regeringen har inte styrt myndigheterna tillräckligt tydligt. Ingen myndighet hade arbetet uttryckligen inskrivet i sitt regleringsbrev för 2018.

Verksamheten ska finansieras inom myndigheternas förvaltningsanslag. Myndigheterna ska alltså själva bestämma hur mycket av anslaget som ska användas till detta. Fem myndigheter har åskat pengar till detta utan att få det från regeringen. Fyra myndigheter anser att finansieringen är problematisk.

Majoriteten av myndigheterna anser att det är problematiskt att regeringen inte tydliggjort hur de ska prioritera detta arbete i förhållande till övrig verksamhet. Fru talman! Detta blir ett problem för hela samarbetet. Om en myndighet prioriterar detta högt och en annan lågt uppstår en obalans i samarbetet som kan påverka hela resultatet negativt.

Riksrevisionen har också i sin granskning kommit fram till att uppföljningen är bristfällig när det gäller både det gemensamma arbetet och myndigheternas respektive delar. Uppföljningen sker i huvudsak genom en gemensam årlig rapport som Polismyndigheten sammanställer. Regeringen har informella dialoger med myndigheterna, men inte heller dessa sker regelbundet.

Även regelbunden samordning mellan ansvariga departement saknas, och enligt Riksrevisionen har inget departement ett helhetsansvar för det myndighetsgemensamma arbetet.

Myndigheterna har haft mål för verksamheten men anser själva att de har svårt att värdera om de nått målen eller inte. De har också svårt att värdera effekterna och samhällsnyttan.

Riksrevisionens slutsats är besk kritik mot regeringens arbete. Det är dålig styrning och dålig uppföljning av hur verksamheten fungerat. Det går alltså inte att uttala sig om arbetet är effektivt. Riksrevisionen rekommenderar regeringen att säkerställa att dessa brister åtgärdas.

Fru talman! Vad är då regeringens svar på Riksrevisionens rapport? Jo, regeringen finner att den tid och de resurser som samverkande myndigheterna lagt på arbetet mot organiserad brottslighet har gett goda resultat. Regeringen svarar att man överväger några åtgärder med tanke på Riksrevisionens rekommendationer. Med andra ord tar regeringen inte bristerna på allvar. Man "överväger" några åtgärder.

Några indikationer på att arbetet inte fungerat på ett effektivt och ändamålsenligt sätt har inte framkommit, säger regeringen i skrivelsen.

Jag kan ge några indikationer gällande 2019:

Det har varit 320 skjutningar med 41 döda och många skadade. Det var 257 bombdåd. Flera fastigheter har bombats sönder. Bombdåden har ökat med ca 60 procent på ett år.

För drygt en vecka sedan bombades en fastighet på Östermalm sönder och samman. Samma natt skedde även bombdåd i Uppsala. Ett sambopar hittades mördade i sin villa i Vallentuna. Ung man ihjälskjuten i Jordbro. Ung man ihjälskjuten i Kungens kurva.

Natten mot tisdag: två bomber mot fastigheter i Husby och Kista. En person blev skadad, och ett femtiotal skräckslagna personer fick fly mitt i natten från sitt sönderbombade hus med glas- och plåtsplitter överallt. Och natten till i dag skedde ytterligare en bombning i Norrköping.

"Mamma och pappa sa att det var en bomb", sa en tioårig pojke i samband med Husbybombningarna. Tänk er en tioårig pojke som vaknar mitt i natten av att det smäller, och så säger föräldrarna att det är en bomb! Stackars barn som får fly mitt i natten! Hur tror ni att de här barnen mår? De kommer att ha svårigheter under lång tid framöver. Kommer de över

huvud taget att våga sova hemma? Det är ju inte över bara för att faran är över, utan detta kommer att sätta psykiska spår hos vuxna och framför allt barn under lång, lång tid framåt. Det är helt enkelt förfärligt!

Allt det jag läste upp är sådant som har skett på drygt en vecka. Oskyl- diga människor utsätts för livsfara dagligen. Läget är akut, men den social- demokratiska och miljöpartistiska regeringen står handfallen. Kriminella har tagit över, och Löfven såg inte detta komma. Jag undrar hur naiv en statsminister kan vara. Detta har ju hållit på i många år!

Majoriteten i justitieutskottet anser att regeringen ska åtgärda de brister som Riksrevisionen lyfter fram i rapporten. Därför tillkännages detta för regeringen i detta betänkande.

Polismyndigheten lämnade i slutet av 2019 rapporten *Myndighetsge- mensam lägesbild om organiserad brottslighet*, det vill säga den rapporte- ring som finns över arbetet. Rapporten innan dess lämnades 2017, alltså två år tidigare – inte ett år. Slutsatserna är att föregående lägesbild kvarstår. Vålfärdsbrotten framhävs särskilt, och man betonar att den organiserade brottsligheten använder allt grövre våld, ofta kopplat till narkotika i utsatta områden.

I rapporten från polisen lämnas många rekommendationer till reger- ingen. Det återstår att se om regeringen tar rapporten på allvar och försöker åtgärda bristerna.

Fru talman! Vi moderater anser att betydligt mer behöver göras för att bekämpa den organiserade brottsligheten.

I förra veckan tog vi ett utskottsinitiativ till en extra ändringsbudget för 2020. I detta räddningspaket för välfärden och tryggheten vill vi redan nu öka resurserna med 5,5 miljarder. Av dessa pengar går 2,6 miljarder till att stärka tryggheten i Sverige. Det mesta går till polisen.

Regeringens svar på vårt räddningspaket är att man vill satsa 750 mil- joner. Det är väldigt lite. Det kommer inte att räcka långt. Det är nästan 2 miljarder mindre än vad vi moderater satsar.

Utöver räddningspaketet vill vi moderater ha dubbla straff för gängre- laterade brott, slopa mängdrabatten, slopa ungdomsrabatten, skärpa vill- korlig frigivning och utvisa betydligt fler brottslingar. Det sistnämnda, det vill säga att utvisa utländska brottslingar, är väldigt viktigt. För en tid se- dan gjorde Expressen en kartläggning gällande dömda gängkriminella. Kartläggningen omfattade 192 personer, 40 procent av dem var utlands- födda.

Regeringen har tappat kontrollen över brottsligheten. Detta är lätt att konstatera efter alla bombdåd och skjutningar. Regeringen, med Löfven i spetsen, säger att de ska knäcka gängen. De har nu suttit i fem och ett halvt år och misslyckats totalt. Det är mycket man säger att man ska göra, men det händer alldeles för lite.

Fru talman! Jag säger som Ulf Kristersson: Klarar man inte att leda landet ska man inte leda landet. Sverige behöver en ny regering. Vi mode- raten är redo.

(Applåder)

Anf. 41 RASMUS LING (MP):

Fru talman! Det myndighetsgemensamma arbetet mot organiserad brottslighet är något av det viktigaste när det gäller att bekämpa denna typ av brottslighet. Att skilda myndigheter med olika uppdrag går ihop och

gör det de är bäst på och också kan dela information mellan sig och jobba tillsammans gör att arbetet kan gå framåt.

Under några år satt jag i riksdagens skatteutskott, som har hand om myndigheterna Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten. Det är tre centrala aktörer i det här arbetet som måste ges prioritet och få instruktioner om att prioritera detta för att det ska gå framåt.

Det finns många andra aktörer som också är involverade på olika sätt, alltifrån Ekobrottsmyndigheten till Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen. Genom att jobba tillsammans kan man åstadkomma goda resultat.

I det 34-punktsprogram som lanserades i september var en viktig del att förstärka detta. Det var en av de punkter som vi i Miljöpartiet arbetade fram.

Arbetet syftar i hög grad till att komma åt pengarna, som är motorn i gängbrottsligheten och som leder till uppgörelser, skjutningar och sprängningar. Förutom de tolv myndigheter som är med ser vi att fler kan vara med och bidra – jag kan exemplifiera med Transportstyrelsen, som kan hjälpa till när det gäller de problem som finns med bilar som hanteras på olagliga sätt.

Bland de förbättringar som har blivit resultatet av detta arbete kan nämnas att polisen när de har stannat kända kriminella också har kunnat göra distansutmätningar genom kontakt med Kronofogden när det har handlat om personer som varit skuldsatta. Det har funnits flera sådana exempel som har varit väldigt lyckade och som har gjort att man kunnat komma åt dessa individer.

Framöver kommer det också att vara angeläget att på ett tydligare sätt involvera kommunala myndigheter i arbetet. När det gäller problem på restauranger och krogar, problem med utnyttjande, fusk och lagvidrigheter, kan kommunala myndigheter som till exempel miljöförvaltningen vara med polisen och tillsammans göra tillslag.

Fru talman! Skrivelsen och Riksrevisionens rapport pekar på att det finns förbättringspotential i styrningen, ledningen och uppföljningen av det här. Samtidigt ska vi veta att alla inblandade i detta också pekar på att det arbete som har gjorts har varit viktigt och att det har gett resultat. Det vi måste ta med oss handlar om att förbättra styrningen, ledningen och uppföljningen och om att ha tydliga mål för arbetet så att vi bättre kan följa upp hur det faktiskt har gått.

Jag är glad över att det finns en stor samsyn kring vikten av att vi ska fortsätta med detta och att vi ska utveckla det myndighetsgemensamma arbetet. Det är en helt central nyckel för att vi ska kunna komma fram och bekämpa gängbrottsligheten.

Anf. 42 ELLEN JUNTTI (M) replik:

Fru talman! Rasmus Ling är miljöpartist, och Miljöpartiet sitter i regeringen. Därför tänkte jag ställa några frågor.

I rapporten från Riksrevisionen säger Riksrevisionen att regeringen har haft dålig styrning och dålig uppföljning. Myndigheterna säger själva att det är svårt att värdera detta samarbete. Det är svårt att värdera om man har nått målen och svårt att värdera effekten och samhällsnyttan.

Under 2013–2018 kostade detta samarbete 1,4 miljarder kronor. Det är väldigt mycket pengar, och man vet inte ens om det har gett någon effekt eller någon samhällsnytta.

Polisen skriver i den rapport som de lämnade i slutet av 2019 att läget är oförändrat, och då refererar de till den tidigare rapporten, som lämnades 2017. De säger att läget är oförändrat efter två år. Det har alltså inte gått något framåt på två år. Och rapporten från Polismyndigheten är den enda redovisning som finns.

De myndigheter som ingår i detta och gör jobbet kan inte säga om det har gett någon effekt eller någon samhällsnytta. Polisen, som är de enda som har skrivit en rapport om arbetet, säger att läget är oförändrat efter de två år som har gått. Ändå säger regeringen att det har gett goda resultat. Hur kan regeringen säga att det har gett goda resultat när de som jobbar med detta inte säger det utan säger att det är oförändrat och att de inte kan se någon effekt över huvud taget? Hur kan regeringen säga att det är goda resultat? Vad har ni för underlag för det?

Anf. 43 RASMUS LING (MP) replik:

Fru talman! Ja, Riksrevisionen skriver i sin rapport att det behövs bättre styrning och bättre ledning och att målen måste utformas på ett tydligare sätt. Regeringen har också sagt att man ska göra detta – dels i svaret, dels i 34-punktsprogrammet, som jag tidigare refererade till.

Att det inte finns tillräcklig styrning ska man inte tolka som att arbetet är meningslöst eller poänglöst, som Ellen Juntti låter påskina. Det kostade 1,4 miljarder. Ja, det är förvisso mycket pengar. Men det är många myndigheter inblandade, och när det ger resultat är det väl investerade pengar. Jag hoppas inte, fru talman, att Moderaterna vill se det som bortkastat.

Vad finns det då för belägg för att detta ger resultat? Jag tänker på kontakter med myndigheter som jag har varit involverad i. Vi har insynsråd där alla politiska partier som är representerade i riksdagen sitter. Då är polisen väldigt tydlig med att detta inte ska läsas som att det inte har någon effekt. Man har haft väldigt stor nytta av arbetet. Det har också utvecklats. Det behöver fortsätta att utvecklas, och det ska det också göra.

Men jag är helt övertygad om att detta är ett av de centrala arbeten som vi behöver göra. Jag hoppas att Moderaterna inte anser att 1,4 miljarder är bortkastade pengar.

Anf. 44 ELLEN JUNTTI (M) replik:

Fru talman! Nej, jag tror att det är väldigt bra med detta samarbete, och det ska fortsätta. Men jag vill att det ska ge resultat.

I den rapport som Polismyndigheten har lämnat, som gäller de två senaste åren, säger de att läget är oförändrat. Myndigheterna säger att de inte kan se om de har nått målen, om det har gett effekt och om det har gett någon samhällsnytta. Det tycker jag är ett väldigt dåligt betyg på det samarbetet.

Jag vill naturligtvis att det ska fungera, men så här får det inte vara, utan det måste bli lite bättre resultat.

Löfven säger att regeringen gör allt för att knäcka gängen. Det är mycket: Vi ska, ska, ska och ska. När ”ska” ni någonting över huvud taget? Nu har regeringen suttit i fem och ett halvt år. Det är väldigt mycket ”ska”. Det behöver börja produceras lite grann också.

Vi moderater vill ha dubbla straff för gängkriminella. Det säger regeringen nej till. Vi vill minimera mängdrabatten. Det säger regeringen nej till. Vi vill ta bort ungdomsrabatten. Det säger ni nej till. Ni kommer att

ändra det lite grann, men ni vill inte ta bort ungdomsrabatten. Det gäller alltså myndiga personer mellan 18 och 21 år. Många av dem är yrkeskriminella som begår väldigt grova brott. Ni vill att de ska ha rabatt. Det vill inte vi.

Sedan vill vi utvisa väldigt många fler utländska brottslingar. Med tanke på att det faktiskt är väldigt många gängkriminella som har utländsk bakgrund är det en rimlig begäran: att vi inte ska låta dem vara kvar i Sverige och begå brott. Morgan Johansson har sagt någon gång att han tänker återkomma om detta och att han också tycker det, men det händer ingenting.

När kommer regeringen att komma med förslag om att fler utländska brottslingar ska utvisas?

Anf. 45 RASMUS LING (MP) replik:

Fru talman! Det var väldigt många frågor som inte riktigt har att göra med det som vi nu diskuterar.

När det gäller utvisningar på grund av brott sitter det en utredning som kommer att lämna ett förslag. Sedan ska det hanteras i Regeringskansliet och av riksdagen. Det är en process som pågår. Vi får se vad man kommer fram till.

Det som vi faktiskt diskuterar är att det har varit problem med uppföljningen och att det har varit svårt att mäta den exakta effekten. Det innebär inte att detta inte har haft någon nytta. Det är en jättekonstig slutsats att dra. Vi ska förbättra arbetet och uppföljningen – det handlar om det politiska ansvaret och det som det pekas på här – så att man vet exakt vilket departement som ska sammankalla andra och hur detta ska följas upp. Det är helt avgörande att förstärka det arbetet.

Fru talman! Slutligen gäller det Ellen Junttis långa harang. Hon påstår att det inte händer någonting. Jag tror att det är ett moderat dåligt samvete. Vi har prioriterat rättsväsendet – polisen men också andra myndigheter på rättsområdet. Polisen är i dag starkare och har fler verktyg, fler anställda och mer medel än de någonsin har haft tidigare.

Ellen Juntti kanske tycker att man borde ha gjort mer när man hade åtta år på sig och dessutom hade det ansvariga statsrådet. Men nu har vi faktiskt stärkt detta. Det är inte tillräckligt; det kommer att behöva göras mer framöver. Men att det blev en kursändring efter regeringsskiftet 2014 är ställt utom allt tvivel.

Anf. 46 BO BROMAN (SD):

Fru talman! Vi debatterar i dag justitieutskottets betänkande nr 12 om Riksrevisionens rapport om det myndighetsgemensamma arbetet mot organiserad brottslighet. Rapporten vittnar om betydande brister i regeringens samordning av myndigheter i detta arbete. Detta sker i en tid där den organiserade kriminaliteten härjar i Sverige och där skjutningar och sprängningar börjar normaliseras. Dag efter dag inträffar nya våldsdåd, och ljuset i slutet av tunneln kan ännu inte skimras.

Samtidigt slår sig regeringen för bröstet. Man hävdar att man har åstadkommit mycket, att man tar situationen på allvar och att man gör vad som kan göras för att återupprätta tryggheten. Att denna skönmålning inte stämmer blir alltmer uppenbart. Även Riksrevisionen noterar nu detta.

I rapporten konstaterar Riksrevisionen att det myndighetsgemensamma arbetet kräver ansträngningar från de myndigheter som deltar men även från regeringen. Regeringen bör vara den ledande, koordinerande och uppföljande kraften. Regeringen bör vara det organ som har ett aktivt intresse av att bekämpa den organiserade kriminaliteten.

Fru talman! Sverigedemokraterna tycker att det är bekymmersamt att regeringen enligt rapporten har delegerat alltför mycket ansvar till de enskilda myndigheterna samt att man varit alltför passiv och frånvarande gällande det koordinerande arbetet. Man har även brustit när det gäller att ta till vara de erfarenheter som hade kunnat ligga till grund för framtida lagstiftning.

Det är därför särskilt välkommet att majoriteten i utskottet i det här betänkandet har drivit fram och föreslår tillkännagivanden om att regeringen tydligare bör samordna det myndighetsgemensamma arbetet samt att regeringen ska följa upp arbetet i syfte att tillse att man får ett bättre underlag för att fatta beslut om arbetet framåt.

Fru talman! Just detta är något där regeringen tyvärr har utmärkt sig i flera hänseenden. Regeringen i form av olika representanter har ofta stoltserat med reformer, straffskärpningar och satsningar – satsningar som ligger långt under vad oppositionen och de enskilda myndigheterna anser behövs, straffskärpningar som både ligger under vad som krävs och vad som riksdagen tillkännagett ska gälla och reformer som man har kämpat emot i årtal, för att sedan paradera fram som sina egna.

Regeringen kan inte bara kopiera Sverigedemokraternas och andra partiers kriminalpolitik och anse sig färdiga. Det finns förhoppningsvis underlag även hos de brottsbekämpande myndigheterna som ett regeringsparti bör och måste ta till vara. Det är tacknämligt att riksdagen instämmer genom detta betänkande och återigen föser regeringen framför sig i denna viktiga fråga.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag till beslut.

Anf. 47 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD):

Fru talman! I dagens debatt ska vi belysa Riksrevisionens rapport om myndighetsgemensamt arbete mot organiserad brottslighet.

Sedan 2009 samverkar tolv myndigheter, och under 2018 knöts ytterligare nio myndigheter till arbetet i ett nätverk. Samarbetet leds av Polismyndigheten och har haft god effekt och ökat kunskapen i respektive myndighet om hur den grova brottsligheten kan bekämpas. För att lyckas knäcka kriminaliteten räcker det nämligen inte med rent polisiära och straffrättsliga insatser, utan många gånger är civilrättsliga insatser från civila myndigheter minst lika effektiva. När insatserna görs synkroniserat får de bäst effekt.

Riksrevisionen har granskat det myndighetsgemensamma arbetet och kommit med ett par rekommendationer till regeringen. Riksrevisionen konstaterar att regeringens styrning uppvisar brister i det att det saknas uppdrag i regleringsbrev eller instruktioner till de samverkande myndigheterna, att finansiering saknas och att regeringen inte följer upp arbetet på ett ändamålsenligt sätt. Det finns heller ingen samordnande funktion, och inget departement har huvudansvar för arbetet.

Ändå konstaterar regeringen att det inte finns någon anledning att följa Riksrevisionens rekommendationer i någon högre grad. Regeringens slutsatser av kritiken är anmärkningsvärt svaga. Man konstaterar endast att regeringen avser att överväga om behov finns att vid lämpligt tillfälle se över instruktionerna för någon eller några av de berörda myndigheterna. Det är svårt att tänka sig en vagare formulering.

Regeringen konstaterar vidare att resultaten av samverkan i vissa avseenden är svåra att mäta men tar trots det inte till sig av Riksrevisionens rekommendation att följa upp arbetet på ett mer strukturerat sätt.

Riksrevisionen konstaterar också att flera av myndigheterna har äskat pengar för att klara av det myndighetsgemensamma arbetet mot brott, men ingen har fått särskilda medel i budgeten för detta. Inte heller i regleringsbrev anges det hur den del av budget som avses ska ägnas åt arbetet.

Faktum är att regleringsbrev till de berörda myndigheterna helt saknar uppdrag om det myndighetsgemensamma arbetet. Myndigheterna anser att bristen på pengar och styrning försvårar deras uppdrag.

Fru talman! Kristdemokraterna anser att de brister som riksrevisionsrapporten belyser bör åtgärdas. Det myndighetsgemensamma arbetet mot den organiserade brottsligheten fungerar förvisso för tillfället, men med en bättre styrning, avsatta medel och bättre uppföljning för att snabbt kunna åtgärda problem skulle det kunna fungera än bättre.

Och det behöver fungera bättre. Den organiserade brottsligheten växer i Sverige och har fått fäste på oroväckande sätt. Det gäller både i systematiskt utnyttjande av ersättningsystem och spridande av tystnadskultur. Det gäller hur extremism får fäste. Den sammansatta bilden är att detta riskerar att få en systemhotande karaktär. Det är därför av yttersta vikt att alla tillgängliga åtgärder vidtas för att stoppa detta.

Då duger det inte, som regeringen skriver, att avse att överväga om behov finns. Det krävs att regeringen har en mer aktiv roll i styrningen av det myndighetsgemensamma arbetet. Styrningen av arbetet ska inte bara fungera nu utan också under överskådlig tid. Med tolv samverkande myndigheter, varav flera inte har brottsbekämpning som huvudsakligt uppdrag, behöver framtida fallgropar undvikas.

Fru talman! Kristdemokraterna anser att detta kan ske genom att man följer Riksrevisionens rekommendationer. Regeringen bör därför rikta ett gemensamt brottsbekämpande uppdrag till myndigheterna, utse ett departement som ansvarigt för uppdraget och tydligt öronmärka medel för det brottsbekämpande uppdraget.

Det är därför glädjande att en majoritet i utskottet tar annan ställning än vad regeringspartierna i utskottet gör och ställer sig bakom ett tillkännagivande som ger regeringen ett tydligt uppdrag att säkerställa att styrningen regelbundet samordnas och följs upp och att det också blir tydligt vilka satsningar som ska göras budgetmässigt.

Fru talman! Med en tydligare styrning kommer arbetet mot organiserad brottslighet, som redan i dag når resultat, att nå en högre nivå och förbättra möjligheterna att komma åt och motverka den organiserade brottsligheten i Sverige. Detta är en viktig del i arbetet för att nå en ökad trygghet i vårt samhälle.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag om ett tillkännagivande.

Anf. 48 JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Den grova brottsligheten håller på att äta sig in i samhällskroppen i Sverige. I de rapporter som kommer, inte minst angående den myndighetssamverkan som vi nu debatterar, ser vi hur det inom välfärdssektorn tas nya steg framåt. Det handlar om lönegarantier, det handlar om bluff med CSN, det handlar om bluff med assistansbolag. Det handlar om mängder av områden där den grova brottsligheten äter sig in i samhället.

Om man lägger ihop detta med den mer spektakulära verksamheten och den ofattbara utvecklingen med sprängningar och skjutningar i vårt land står det klart att det behöver göras mer. Det räcker inte med att vi under den här mandatperioden tillskapar den största ökningen av polisen i Sverige någonsin. Det krävs också en effektiv samverkan.

När det gäller rapporten från Riksrevisionen svarar regeringen lite lakoniskt, tycker majoriteten som vill skärpa budskapet till regeringen. Detta står Liberalerna i högsta grad bakom. Man instämmer i iakttagelsen att regeringen har lämnat till myndigheterna att avgöra hur de ska prioritera det myndighetsgemensamma arbetet i förhållande till övrig verksamhet.

Vi vill från Liberalernas sida se att det tas ett ansvar. Regeringen ska ta ledningen i detta, vilket vi pekar på i betänkandet. Men i brist på detta menar vi från Liberalerna att det också är viktigt att man ger polisen ett tydligt ansvar att leda arbetet. Alla myndigheter har ju sina uppdrag som är viktiga. Skatteverket tycker att deras sak är viktigast. Försäkringskassan tycker att deras uppdrag är viktigast. Då har man olika mål.

Det exempel som jag brukar använda ibland är att om Skatteverket har ett antal möjliga misstänkta fall av skatteundandragande, skattefusk eller kriminalitet framför sig vill man nog gärna ta det som kan ge mest pengar till staten. Det kan kännas skönt, för det är deras uppdrag att minska skattefel och dra in så mycket pengar som möjligt.

Polisen kan dock säga att om ni går på de här 5 miljonerna – i stället för att gå på random person som ägnar sig åt skattefusk i något land eller åt konstiga skalbolagsaffärer som har läckt ut från några Panamadokument – kan det innebära att vi slår ut tre grenar av organiserad brottslighet. De ska också bekämpas, vill jag understryka, men låt polisen säga vad som är viktigast. Då kan Skatteverket på ett bättre sätt slå undan benen för den organiserade och grova brottsligheten, som annars kommer att fortsätta att äta sig in i samhällskroppen.

Fru talman! Det är därför enkelt att ställa sig bakom detta betänkande, och Liberalerna har den skarpa uppfattningen att regeringen måste ta ett större ansvar för samordningen och så vidare så att arbetet leds framåt. Annars riskerar vi att inte få det ”pang” för pengarna som vi behöver i kampen mot den grova brottsligheten. Satsningar på enskilda myndigheter vad gäller brottsutredningar, till exempel Försäkringskassan, Skatteverket eller polisen, riskerar att inte få effekt. Det finns en positiv effekt i dag, men det går att göra ännu mer ännu bättre.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 12.)

Prot. 2019/20:62

22 januari

*Riksrevisionens
rapport om myndig-
hetsgemensamt arbete
mot organiserad
brottslighet*

§ 10 Sveriges feministiska utrikespolitik

Utrikesutskottets betänkande 2019/20:UU6
Sveriges feministiska utrikespolitik (skr. 2019/20:17)
föredrogs.

Anf. 49 MARGARETA CEDERFELT (M):

Fru talman! Jag vill inleda med att yrka bifall till reservation 1.

För oss moderater är utrikespolitik en viktig fråga. Det är viktigt var Sverige befinner sig i världen. Det är viktigt med internationella relationer. Det är viktigt med marknadsekonomi. Det är viktigt med demokrati, rättsstatens principer och mänskliga rättigheter. Detta står vi fullt och fast bakom. Vidare innebär detta att vi också anser att kvinnors och flickors mänskliga rättigheter är av central betydelse. Men därifrån till en särskild politik är något helt annat.

Jag vill också nämna att 1995 när Wiendeklarationen antogs, av 189 länder, med en plattform för handling, vid en FN-konferens om kvinnors rättigheter uttalade Hillary Clinton, som USA:s första dam, att human rights are women's rights and women's rights are human rights. Det kan inte vara mer sant än så.

Nu har 25 år passerat sedan Wiendeklarationen antogs, och frågan om flickors och kvinnors rättigheter är lika aktuell nu som då.

Regeringen har antagit en feministisk utrikespolitik. Men i en feministisk utrikespolitik bör det finnas inte bara en vilja utan också mätbara mål och en tanke om hur dessa ska uppnås. Vad är det som prioriteras, och vad är det som inte prioriteras? Jag ska återkomma till detta senare.

Jag nämnde inledningsvis att alla flickor och kvinnor ska omfattas av mänskliga rättigheter och ha samma rättigheter och friheter som män och pojkar. Det är självklart. Men det är inte så i dag överallt på jorden. Det finns åtskilliga exempel som vittnar om motsatsen.

Jämställdhet är en frihetsfråga; frihet att få välja sitt liv. Frihet innebär att inte särbehandlas. Bristande jämställdhet begränsar kvinnors vardag och frihet, möjligheter och framtid. Men det kan också handla om nedsätande kommentarer, förminskningar, i värsta fall grova kränkningar och sexuellt våld samt övergrepp. Inget av detta är acceptabelt.

Sveriges ses som ett av världens mest jämställda samhällen. Kvinnor och män kan kombinera familjeliv och arbetsliv. Vi kan välja hur vi vill leva våra liv. Men det har också framkommit att det finns många utmaningar i Sverige. Var tredje kvinna är otrygg under kvällarna i sitt eget bostadsområde. För få sexualbrott utreds och klaras upp. Brottsoffer känner inte att de får det stöd de behöver. Hederskultur finns i form av kvinnofientliga traditioner och strukturer.

När vi kommer till ekonomin visar det sig att kvinnor arbetar och tjänar mindre än vad män gör, får lägre pensioner, har svårare att starta företag och startar färre företag. Sedan 1980-talet har kvinnor haft högre sjukfrånvaro än män. Fler kvinnor än män lämnar arbetslivet i förtid på grund av ohälsa. När möjligheterna till jobb och egenförsörjning är få riskerar jämställdheten att minska. För att vara trovärdigt internationellt behöver Sverige arbeta aktivt för att råda bot på den bristande jämställdheten nationellt. Jag understryker detta därför att jag saknar denna ödmjukhet i den internationella jämställdhetspolitiken – den utrikespolitiska plattformen.

International Center for Research on Women, en icke-politisk tanke-smedja baserad i Washington, har analyserat den feministiska utrikespolitiken. Vad de har kommit fram till är att det är svårt att följa vart pengarna tar vägen, det vill säga de pengar som går till den feministiska utrikespolitiken. Det är också svårt att göra en koppling mellan hur de ekonomiska insatserna används och vad de ger för resultat. Jag vill också nämna att International Center for Research on Women arbetar för kvinnors globala rättigheter.

Vad ICRW fann var att det inte finns någon oberoende utvärdering. De anser också att det inte finns möjlighet att bedöma om politiken ens har uppnått några av de mål som har satts upp. De säger tydligt att svenska diplomater och politiker talar om kvinnors och flickors rättigheter, deltar i och arrangerar konferenser, men de undrar vad det har blivit av detta. Vad är resultaten? De framhåller behovet av konkreta mätningar av resultat.

ICRW nämner ett exempel i rapporten som jag tycker är intressant, nämligen att Tyskland och Kanada i samband med morderna på de yazidiska kvinnorna beviljade asyl och möjlighet till akut sjukvård och psykologisk hjälp. Men vad gjorde Sverige med sin feministiska utrikespolitik? Vad hände där på den internationella arenan?

En annan händelse som också har nämnts i ett antal andra sammanhang handlar om metoo. Vad gjorde Sveriges regering under metoo? Hur agerade Sverige internationellt? Nu tänker jag inte på tal i Sveriges riksdag utan i den internationella utrikespolitiken. ICRW säger att Sverige pratar och uttalar sig men undrar var handling och resultat finns.

FN:s säkerhetsråds resolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet antogs för att skydda och involvera kvinnor i fredsbevarande och fredsbyggande arbete. Resolutionen är antagen av 83 länder inklusive USA. Därför är det tråkigt att behöva säga att det tyvärr har visat sig att FN-personal inte alltid respekterar kvinnors och flickors rättigheter utan att det begås övergrepp. Här kan vi alla tänka på Anders Kompass, den svenske FN-tjänsteman som tog initiativ och aktivt agerade på ett mycket hedervärt sätt. Detta vittnar om att kvinnor och flickor ska kunna ha hög tilltro till FN:s utsända personal och aldrig behöva tvivla på att de inte ska utsättas för övergrepp. Det är oerhört viktigt.

Jag vill också ta upp betydelsen av kvinnors delaktighet i konfliktlösning. Mellan 1990 och 2014 tecknades 1 168 fredsavtal. Endast 18 procent av dessa refererar till kvinnor. Detta tycker jag understryker hur viktigt det är att kvinnor inkluderas i fredsarbete och finns med.

Jag vill nu gå över från vad ICRW har sagt till att tala om Ci Holmgren på Sveriges Radio. Hon har också försökt att analysera de mål och resultat som regeringen redovisar. Ci Holmgren säger att det är fråga om vaga formuleringar som verkar för och strävar mot. Men om man ska uppnå ett konkret resultat för att stärka kvinnors rättigheter behövs det också mätbara mål som till exempel färre oönskade graviditeter och att antalet övergrepp blir mindre. Då menar jag inte i ett helt världsperspektiv, utan det måste avgränsas ordentligt.

I Concords rapport *Hur feministisk är Sveriges utrikespolitik?* har 12 organisationer analyserat huruvida regeringen har agerat i linje med den feministiska utrikespolitiken. Deras genomgång visar att ambitionen har gett vissa avtryck samtidigt som jämställdhetsperspektivet saknas i flera viktiga beslut och frågor. Där nämns handelspolitik som ett område.

Tiden går, och jag ska egentligen sluta. Men jag tycker att detta är viktigt, för om kvinnor ska ha en chans att faktiskt klara sin ekonomi och bli självständiga krävs det att kvinnor kan försörja sig. Här finns en stor förbättringspotential, och det är en fråga som inte diskuteras på samma sätt.

Jag vill också nämna att OECD i sin utvärdering 2019 har med flera värdefulla slutsatser.

Det nämns positivt att Sverige är ambitiöst och arbetar för fred, konfliktprevention och ett hållbart och jämställt samhälle.

Men OECD säger också i sin rapport att för att kunna göra mer på den internationella arenan och när det handlar om feministisk utrikespolitik behöver man involvera den privata sektorn, bygga partnerskap och involvera Swedfund. Man behöver förstås fokusera på att göra detta under längre tid, för det tar tid att nå resultat, och avgränsa vad man vill uppnå så att det går att mäta. Det behövs kunskapsutveckling, innovationsprocesser och utvecklat samarbete. Strategisk, oberoende utvärdering saknas. Jag kan nämna mer.

Jag nämner detta därför att om kvinnors position ska bli bättre måste kvinnor ha möjlighet till utbildning, trygghet, arbete och rättssäkerhet. De måste kunna bli företagare, fru talman. Detta saknas enligt tre stycken olika rapporter som jag nämnt här och som lyfter fram exempel på vad som behöver förbättras.

I många av dessa sammanhang nämns Kanada som ett exempel värt att ta efter. Det är bland annat för att Kanada i sin så kallade feministiska utrikespolitik har varit tydligt med exempel, konkreta mål och mätbarhet.

Låt mig ge ett par exempel. Om alla skolelever som lämnar grundskolan, särskilt flickor, har grundläggande litterära färdigheter beräknas den extrema fattigdomen världen över kunna minskas med 12 procent. Om kvinnor som lever i konfliktzoner involveras i fredsprocessen ökar chansen med 35 procent att fredsöverenskommelser ska hålla i minst 15 år.

Fru talman! Detta visar hur viktigt det är att kvinnor har samma rättigheter som män och att flickor har samma möjligheter som pojkar.

I detta anförande instämde Hans Rothenberg (M).

Anf. 50 SARA GILLE (SD):

Fru talman! År 2014 deklarerade regeringen att man hade etablerat en feministisk utrikespolitik. Nu har regeringen redovisat sin första skrivelse om detta, *Sveriges feministiska utrikespolitik*, som beskriver regeringens arbete för jämställdhet och kvinnors och flickors rättigheter globalt.

Vi i Sverigedemokraterna ser positivt på en svensk utrikespolitisk linje som främjar kvinnors och flickors rättigheter globalt. Men tyvärr ser vi att flera viktiga prioriteringar saknas i skrivelsen. Bland annat saknas områden där regeringen vid upprepade tillfällen mottagit befogad kritik och där man trots kritiken fortsatt att driva en direkt kvinnofientlig utrikespolitik.

Fru talman! Det är anmärkningsvärt att regeringen ens kan kalla sig feministisk samtidigt som den gör ett närmande till den totalitära, islamistiska diktaturen i Iran när regeringens kvinnliga företrädare reser dit klädd i slöja. Iranska kvinnor har gjort betydande uppoffringar för att få sina grundläggande mänskliga rättigheter erkända medan regimen fortsätter att göra allt i sin makt för att förtrycka deras försök till självbestämmande över sina egna kroppar och liv. Detta väljer Sveriges regering inte att aktivt

ta avstånd från genom att på plats vägra underkasta sig slöjan. I stället väljer man att aktivt närma sig den iranska regimen, bland annat genom ett tydligt välkomnande av dess utrikesminister till Stockholm hösten 2019.

Vi i Sverigedemokraterna ser med stor oro hur Sveriges så kallade feministiska regering gör dessa närmanden till den iranska regimen och dess kvinnofientliga följder.

Fru talman! Andra saker som vi känner oro för är regeringens Israelfientliga utrikespolitik, som i längden är direkt kvinnofientlig, och regeringens erkännande av den palestinska så kallade staten. Det är en så kallad stat som systematiskt förtrycker kvinnor, men trots detta väljer Sveriges så kallade feministiska regering att direkt understödja den kvinnofientliga palestinska myndighetens förtryck. Regeringens symbolpolitiska ställningstagande har orsakat oåterkallelig skada för Sveriges relationer med staten Israel och det judiska folket i Sverige, i Israel och världen över.

I Sverigedemokraternas motion om biståndspolitik beskriver vi närmare de förslag som vårt parti presenterar för att på riktigt främja kvinnors rättigheter globalt, även i exempelvis Afghanistan och Somalia.

Till exempel vill vi återkalla regeringens erkännande av den kvinnoförtryckande palestinska myndigheten som stat. Vi vill utöver det se en avveckling av biståndsmedlen så länge myndigheten inte lever upp till grundläggande krav om mänskliga rättigheter.

Ytterligare ett område som vi har betonat i vår utrikespolitik är arbetet för att minska och förbjuda flickaborter internationellt. Den problematiska situationen med flickaborter är särskilt oroväckande i det totalitära kommunistpartiets Kina men även i flera muslimska kulturer där flickor ses som mindre värda.

Mot bakgrund av de verktyg som regeringen beskriver i sin skrivelse vore det angeläget att man i handelspolitiska samtal prioriterar ett ökat ansvarsutkrävande från kinesisk sida när det gäller de mänskliga rättigheterna.

Fru talman! Vi anser att det finns mycket att önska från regeringens sida när det gäller Sveriges ansvarsutkrävande i relation till totalitära och förtryckande regimer som Kina och Iran. Särskilt fokus bör ligga på alla former av kvinnoförtryck, sexuell handel, barnnäktenskap, övergrepp och andra former av våldsytringar såsom könsstympning av flickor. Det är mot bakgrund av detta fokus som Sverigedemokraterna förhåller sig mycket kritiska till regeringens närmande till regimer runt om i världen där dessa problem är både utbredda och väldokumenterade.

Fru talman! Svenska Institutet driver ett program som heter She Leads. Det är ett program som riktar in sig på kvinnligt ledarskap i Saudiarabien. Vi vill tillföra resurser för att utveckla programmet och applicera det på fler länder i området.

Fru talman! Missnöjet med regeringens så kallade feministiska utrikespolitik bland svenska väljare har varit omfattande, vilket tagit sig uttryck i protester och demonstrationer exempelvis vid regeringens välkomnande av Iran och erkännandet av den palestinska myndigheten som stat. Vi anser att regeringens ställningstaganden i flera av dessa fall visat på bristande omdöme och oförmåga att stå upp för de värderingar som regeringen påstår sig företräda.

Runt om i världen kämpar flickor och kvinnor för att kunna bestämma över sina egna liv och kroppar. På flera håll utsätts de för sexuella över-

grepp, hot, våld med mera – allt medan vår så kallade feministiska regering använder sig mer av lovord än av handling. Man påstår att man står upp för kvinnors rättigheter, samtidigt som man inte tar avstånd från diktaturer och regimer som utsätter dessa kvinnor för förtryck.

Fru talman! Jag har mycket mer som jag skulle kunna ta upp i den här debatten som visar på hur vår så kallade feministiska regering misskött sitt arbete globalt. Men av respekt för att det varit en lång dag i dag avrundar jag med att yrka bifall till reservation 11.

Anf. 51 KERSTIN LUNDGREN (C):

Fru talman! Det här är den första skrivelse som vi har fått från regeringen när det gäller den feministiska utrikespolitiken.

Sverige var det första landet i världen som hade en uttalad ambition att bedriva feministisk utrikespolitik. Det är klart att det är en ambition som kan vara lovvärd, men den kräver också ett innehåll. Om man går ut stort måste man kunna visa att man har tacksning för det, och det är där som vi har riktat kritik.

Det låter kanske bra. Men innehållsmässigt blir det snart tydligt att det är väldigt lite i utrikespolitiken som egentligen är nytt, utan det fullföljer flera regeringars, inklusive alliansregeringars, arbete för jämställdhet också på det utrikespolitiska fältet. Det är klassisk svensk jämställhetspolitik i många stycken.

Från vår sida är det såklart viktigt att utrikespolitiken värnar demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer, värnar friheter och rättigheter, den liberala demokratin. Med detta följer också jämställdhet som en viktig aspekt.

Regeringen må kalla det feministisk utrikespolitik, men i sak är lite nytt även om begreppet i sig var nytt. Nu har andra följt efter. Vi ser och varnar för att ett begrepp som inte fylls med ett tydligt innehåll eller definieras tydligt riskerar att urholka begreppets potentiella mervärde. Då är det mer en slogan i syfte att väcka uppmärksamhet än en tydlig färdriktning för de politiska vägvalen.

Vi har ingenting emot att regeringen har försökt söka uppmärksamhet på ett område som är viktigt, nämligen kvinnors lika rättigheter, för kvinnors rättigheter är också mänskliga rättigheter. Detta är naturligtvis bra. Och det finns inslag bland de aktiviteter som regeringen har genomfört som vi tycker har varit bra, till exempel det som lyfts fram med det kvinnliga medlarnätverket. Det är positivt och bra. Men vi hade önskat att vi hade fått möjlighet att se tydliga mål för den feministiska utrikespolitiken i den skrivelse som redovisas för riksdagen och inte bara en allmän berättelse om vad man gör. Vi hade önskat tydliga mål som hade gjort att riksdagen kan fullfölja det som är riksdagens uppdrag, nämligen att granska och utvärdera regeringens arbete. Det hade då naturligtvis varit viktigt med en tydlig definition.

Vad menar regeringen med feministisk utrikespolitik? Kan allting vara feministisk utrikespolitik? Läser man skrivelsen blir nästan svaret ja, men det är inte riktigt så som vi ser det. Vi skulle vilja se en liberal definition av feminism som utgår från att kvinnor faktiskt är individer med egna bevekelsegrunder, drömmar och rättigheter. Kvinnor är olika, precis som män, och kämpar för olika saker, även om det finns vissa gemensamma

strukturer som kvinnor kan bli offer för, särskilt förtryck och diskriminering.

Ett sådant angreppssätt skulle landa i fler resultat än om man bara räknar huvuden. Representation kan naturligtvis vara bra och viktigt, men det är inte det enda. Det blir alldeles för grunt. Med ett tydligare liberalt perspektiv och en liberal feministisk utrikespolitik hade individens rättigheter varit utgångspunkt. Då hade inte minoriteter systematiskt osynliggjorts, vilket vi tycker har skett. Detta går att läsa mer om i vår reservation i betänkandet.

Eftersom det inte finns en tydlighet har vi försökt se vad feministisk utrikespolitik står för, om det är något nytt och i så fall vad.

Jag bad riksdagens utredningstjänst att göra en genomlysning av den feministiska utrikespolitiken, huruvida den hade fått genomslag i regeringens formella styrning av myndigheter och hur man hanterar biståndsmedel eller arbetar med nedrustning, handelspolitik och säkerhetspolitik. Man jämförde perioden 2014–2018 med perioden 2010–2014. Jämförelsen visar att det mesta är ett fullföljande av tidigare ställningstaganden; väldigt lite är nytt. Riksdagens utredningstjänst visar på att det är mer eller mindre konstant politik.

Det handlar om kvinnors deltagande i fredsprocesser, där alliansregeringen särskilt betonade resolutionerna 1325 och 1820, kvinnors deltagande och inflytande i fredsprocesser, fredsinsatser och konfliktförebyggande insatser. Detta har varit grundläggande mål för båda regeringarna.

I grund och botten liknar den rödgröna regeringens mål och fokusområden för en feministisk utrikespolitik alliansregeringens utrikespolitiska mål och fokus i policyer och utrikesdeklarationer. Det kanske kan vara en bild av just den konsensus som råder och har rätt i Sverige om vikten av jämställdhet inom olika politikområden.

Att jämställdhet mellan könen är bra och att vi i Sverige vill se ett jämställt land har det så här långt varit stor samsyn kring. Men när den anti-liberala, antifeministiska vågen rullar över globen ser vi risken för att svallvågor kommer in också i vårt land, så håll utkik!

Jämställdheten har naturligtvis också synts i vår politik. Centerpartiet hade Sveriges första jämställdhetsminister, Sverige första kvinnliga utrikesminister och Sveriges första kvinnliga ledare för ett parti i riksdagen, så för oss har jämställdheten varit en viktig del.

Avslutningsvis, fru talman, är det viktigt att inte allt blir feministisk utrikespolitik. När man till exempel gör KEX-utredningen, utredningen om krigsmaterielexport, till ett utslag av feministisk utrikespolitik är det ett exempel på hur allt möjligen kan rymmas under den kappan. Det gör inte saken, civilsamhällets, andra partiers arbete och profilen rätt. Det är viktigt framåt att inte allt blir en zebra.

Jag vill med detta, fru talman, yrka bifall till reservation 3 under punkt 1.

Anf. 52 YASMINE POSIO (V):

Fru talman! Jag uppskattar att regeringen kommer med en skrivelse som samlar det regeringen gör inom den feministiska utrikespolitiken.

Vänsterpartiet har sedan länge integrerat ett feministiskt perspektiv i alla politikområden, så när regeringen gick ut med att de skulle bedriva en

Prot. 2019/20:62
22 januari

*Sveriges feministiska
utrikespolitik*

feministisk utrikespolitik såg vi med glädje fram emot detta. Och precis som det står i skrivelsen har mycket gjorts.

Dock finns det mer kvar att göra. För likaväl som regeringen i Sverige prioriterar att sänka skatterna för dem med höga inkomster och samtidigt blundat för de lågavlönade kvinnorna vars medellivslängd minskar väljer regeringen att prioritera svenska vapenföretags export och blunda för att flickor och kvinnor överallt i världen drabbas hårdare av konflikter.

Likaväl som regeringen väljer att prioritera stödbidrag till rika i stället för att se till att kommunerna har en fungerande hemtjänst med sjysta villkor gör regeringen avräkningar på över 2 miljarder på biståndet som i stället hade kunnat gå till organisationer som arbetar för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter, SRHR.

Regeringen skriver att en stark svensk röst i världen förutsätter en sammanhållen och aktiv nationell politik. Det rimmar illa med den politik man faktiskt för.

I skrivelsen lyfts nedrustning och icke-spridning samt exportkontroll fram som en del av den feministiska utrikespolitiken. Samtidigt fortsätter man, i direkt motsättning till Agenda 2030, att exportera vapen till diktaturer och krigförande länder.

När regeringen besöker land efter land som begår kraftiga brott mot de mänskliga rättigheterna och är rena diktaturer i syfte att få dem att köpa svenska vapen agerar man rakt emot de principer som utvecklingspolitiken bygger på.

Bristerna i den svenska samstämmighetspolitiken blir som tydligast i dagens Jemen. Sveriges humanitära bistånd till Jemen uppgick 2019 till över 300 miljoner kronor. Samtidigt har Sverige under kriget mot Jemen exporterat vapen till sex av de nio stater som deltar i den saudiskeledda koalitionen som bombar landet, begår krigsbrott och dödar civila.

Att regeringen skriver om vikten av att förändra normer och se till att flickor och kvinnor äger rätten att bestämma över sin egen kropp förpliktar. Då är det anmärkningsvärt att man konsekvent motsätter sig att öka andelen bistånd som går till sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter. Under flera års tid har andelen bistånd som går till SRHR legat på 6–7 procent. Samtidigt kränks och inskränks kvinnors och flickors rättigheter i många länder som Sverige bedriver utvecklingssamarbete med.

Bristande tillgång till grundläggande hygien, preventivmedel och sexualupplysning, bristande mödravård, starka begränsningar i aborträtten och användandet av sexuellt våld mot kvinnor och flickor i konflikt är centrala hinder för utveckling och fattigdomsbekämpning. Det vore därför välkommet om regeringen hörsammade Vänsterpartiets krav på att andelen av biståndet som går till SRHR ska öka till 10 procent – speciellt med tanke på att reaktionära och kvinnofiendliga krafter som motarbetar aborträtten och kvinnors rätt till sin egen kropp är aktiva i många fattiga länder och flyttar fram sina positioner.

Trumps beslut att återinföra Mexico City policy, den så kallade munskavleregeln, som hindrar USA från att finansiera organisationer som arbetar för aborträtten utgör ett mycket stort hot mot kvinnors rättigheter och är ett tydligt bakslag för den globala utvecklingspolitiken.

När kvinnors demokratiska utrymme begränsas, sexuellt våld i konflikt är ett omfattande problem och allt fler befinner sig på flykt och under längre tid borde den feministiska analysen leda till mer än bara prat.

Sverige är känt som förespråkare för kvinnors rättigheter, och jag menar att vår röst behöver bli ännu starkare i dessa tider.

Sverige bör därför som enskilt land såväl som medlem i EU och FN verka för ett ännu tydligare stöd till och handlingsfrihet för kvinnorörelser runt om i världen. Därmed, fru talman, yrkar jag bifall till reservation nr 12.

När regeringen slog fast att den skulle föra en feministisk utrikespolitik var det många som förutsatte att det skulle innebära ett ökat fokus på hbtq-frågorna. Förtryck på grund av kön, sexuell läggning, könsidentitet, könsuttryck eller könskaraktäristika hänger samman. Tyvärr tycks regeringen helt ha missat att bland världens kvinnor är ofta homo- och bisexuella kvinnor samt transpersoner bland de mest utsatta för både diskriminering och våld.

Jag menar att Sverige inom ramen för den feministiska utrikespolitiken bör uppmärksamma situationen för homo- och bisexuella flickor och kvinnor samt icke-binära personer, transpersoner och intersexpersoner inom fler områden än bara SRHR.

I skrivelsen konstaterar regeringen att det finns en tydlig koppling mellan klimat- och miljöarbetet och jämställdhetsarbetet. Vänsterpartiet är helt överens med regeringen om detta och menar att det globala såväl som det lokala klimatarbetet måste gå hand i hand med arbetet för jämställdhet och jämlikhet.

Det är världens rika människor som orsakar klimatförändringarna och har den största påverkan på klimatet medan de som drabbas värst är världens fattiga. Situationen är djupt orättvis utifrån ett klimaträttviseperspektiv. Kapitalismen fördelar jordens resurser extremt ojämnt mellan klasser, mellan rika och fattiga länder och, i samspel med patriarkala strukturer, mellan kvinnor och män.

Därför har Vänsterpartiet föreslagit ett klimatbistånd som består av nya additionella medel, det vill säga ytterligare medel utöver det utlovade biståndet enligt enprocentsmålet. Detta är tänkt att trappas upp under tre år för att landa på 1 miljard.

Precis som regeringen skriver avgörs svensk handelspolitik i stor utsträckning på EU-nivå. Omfattande handelsavtal påverkar miljontals människor, och tyvärr står de ofta i direkt motsättning till demokrati, klimat, miljö och arbetsrätt. Ett exempel är hur liberaliseringen inom exportindustrin ofta leder till sänkta löner och osäkra anställningsvillkor, som i sin tur slår allra hårdast mot kvinnor och grupper som redan är särskilt utsatta på arbetsmarknaden.

En feministisk handelspolitik måste därför utöver fagra texter om mänskliga rättigheter innehålla bindande klausuler både för jämställdhet och för att säkra kvinnors rättigheter. EU och dess handelspartner bör förbinda sig att motverka exploatering och att förbättra kvinnors villkor.

Ska regeringen vara trovärdig i sin feministiska handelspolitik anser Vänsterpartiet att det feministiska perspektivet i mycket högre grad behöver genomsyra handelspolitikens alla dimensioner.

Fru talman! Vi i Vänsterpartiet var som sagt positiva när regeringen sa sig vilja driva en feministisk utrikespolitik, men vi ser att mycket finns kvar att göra innan så verkligen är fallet.

(Applåder)

Prot. 2019/20:62

22 januari

*Sveriges feministiska
utrikespolitik*

Anf. 53 MARGARETA CEDERFELT (M) replik:

Fru talman! Jag kan förstå att ni vill att 10 procent av biståndet ska gå till hbtq-personer, med fokus på kvinnor. Det är en lovvärd inställning eftersom kvinnliga hbtq-personer är extra utsatta.

Jag undrar dock hur Yasmine Posio ser på företagande. Jag hörde inte mer än att marknadsekonomi kan vara problematisk och att det är fagra texter och inget som förbättrar kvinnors villkor. Är det så? Eller kan Yasmine Posio tänka sig att bistånd kan användas för kvinnors företagande och för att kvinnor ska kunna utveckla sin ekonomi i större omfattning än i dag? Om Yasmine Posio kan tänka sig detta, på vilket sätt? Det är ju utan tvekan så att marknadsekonomi leder till att fler kvinnor får möjlighet att försörja sig.

Jag vill gärna höra ett mer utvecklat resonemang om detta.

Anf. 54 YASMINE POSIO (V) replik:

Fru talman! Jag tackar Margareta Cederfelt för frågan.

Jag vill börja med de 10 procenten, för denna andel anser vi ska gå till SRHR och hela det spektrumet, bara så att detta blir klart och tydligt för dem som lyssnar på debatten.

Även Vänsterpartiet står bakom att man ger stöd till kvinnor, dels för att de ska kunna äga sin egen mark och ärva mark, dels för att de ska kunna starta eget företag, när det gäller låginkomstländer. Detta motsätter vi oss inte. Däremot ser vi med oro på när mer och mer pengar går till företag från rika länder och medelinkomstländer ska etablera sig i fattiga länder. Dessa företag har redan resurser och kommer dessutom att göra stora vinster på det de gör, genom att flytta verksamheter från andra länder till låginkomstländer. Visserligen gör detta att kvinnor kan få jobb i låginkomstländer, men vi vet att arbetsvillkoren på dessa arbetsplatser inte alltid är så positiva eller bra. De får löner som inte är tillräckligt höga för att kunna leva på, de får jobba många timmar, de har svårt att kunna sköta hygien och så vidare.

Vi behöver se till att vi, när vi väl stöttar företag att etablera sig i låginkomstländer, ser till att sjysta arbetsvillkor verkligen efterlevs och följs.

Anf. 55 MARGARETA CEDERFELT (M) replik:

Fru talman! Ja, sjysta arbetsvillkor är något som följer med ekonomisk utveckling. Detta kan vi se världen över. Sjysta arbetsvillkor är oerhört viktigt.

Jag skulle vilja fråga lite mer. Det kan faktiskt vara så att det är kvinnor som startar, äger och driver företagen. Hur ser Yasmine Posio och Vänsterpartiet på kvinnligt företagande inom hushållsnära tjänster? Det är ett område där många kvinnor är yrkesverksamma under svåra och usla förhållanden, men med ett företagande skulle kvinnorna kunna få en annan position. Är detta något som Vänsterpartiet kan se positivt på, eller är det bara vissa former av företagande som accepteras inom Vänsterpartiet?

Anf. 56 YASMINE POSIO (V) replik:

Fru talman! Nu hängde jag inte riktigt med på vad Margareta Cederfelt vill komma fram till. Hon undrar hur jag ser på kvinnligt företagande. Det tycker jag är positivt. Vi kan gärna starta företag även inom hushållsnära tjänster – det ser jag inga som helst problem med. Det som vi ser problem

med inrikes, i Sverige, är att människor ska få bidrag för att anställa kvinnor till att sköta hushållsnära tjänster. Detta tycker vi inte rimmar med de behov som finns i Sverige, och det är därför vi är emot till exempel RUT-bidragen. Vi ska ha bra och välfungerande hemtjänst med sjysta villkor. Människor får jättegärna anlita städföretag, men då ska de betala vad det faktiskt kostar att ha dem. Det behövs inga bidrag för att kunna göra så.

Vad jag misstänker att Margareta ville komma fram till är om det inte är bättre att kvinnor i lågavlönade länder jobbar på fabrik i stället för att jobba med hushållsnära tjänster, där de har fruktansvärda villkor, vilket vi vet att de har. Det är nästan slavliknande former, och det sker människohandel på deras bekostnad.

Det är klart att om man kan tjäna lite mer och ha sjystare arbetsvillkor är väl det bättre än att vara någon typ av husslav, men det är fortfarande inte sjysta arbetsvillkor i de företag som har startats i låglöneländerna. Ta till exempel våra mobiltelefoner, som vi alla använder. Vi vet att de som jobbar med att ta fram de material som behövs i våra mobiltelefoner lever under fruktansvärda förhållanden.

Anf. 57 LARS ADAKTUSSON (KD):

Fru talman! Inledningsvis vill jag lyfta fram Kristdemokraternas reservationer och särskilt yrka bifall till reservation nr 13.

Kristdemokratin verkar för en utrikespolitik baserad på värderingar som demokrati, frihet och mänskliga rättigheter. Politiken ska alltid hävda varje människas unika och okränkbara värde, oavsett kön, sexuell läggning, etnicitet eller religion. Varje människa har rätt att leva ett värdigt liv, bli respekterad och utvecklas till sin fulla potential. Detta gäller kvinnor och män. Jämställdhet är en självklar del av kristdemokratisk utrikespolitik.

Alla pojkar och flickor har rätt till utbildning. Varje barn ska få den kunskap som krävs för att forma sitt liv och förverkliga sina drömmar. Trots detta vet vi att många flickor i dag förvägras en utbildning. På flera platser runt om i världen är skolgång för flickor inte någon självklarhet. Diskriminering, destruktiva föreställningar och traditioner är några av orsakerna. I andra fall är graviditeter till följd av barnåktenskap eller brist på preventivmedel ett hinder för skolgång och utbildning.

Sexuell och reproduktiv hälsa måste därför vara ett prioriterat område för svensk utvecklingspolitik. Såväl Sveriges som EU:s utvecklingsbistånd ska i större utsträckning än i dag användas för att säkerställa kvinnors och flickors rätt till utbildning och skolgång.

Fru talman! I de flesta samhällen och kulturer är familjen central i förmandet av en människas värderingar. I familjen möts barn och vuxna av kärlek, omtanke och respekt. Familjens stödjande funktion skapar förutsättningar för grundläggande trygghet och rustar individen samtidigt som samhällsgemenskap byggs. Betydelsen av väl fungerande familjer är därför central – för kvinnor och män, för barn och, inte minst, för samhället i stort.

Men ett hem kan också vara platsen för intolerans och våld. På många håll i världen förtrycks människor inom ramen för familjen, släkten eller klanen. Inte sällan sker detta med hänvisning till heder eller sharialagstiftning, och nästan alltid drabbas kvinnorna hårdast.

I dag när vi skriver 2020 utnyttjas kvinnor och flickor genom tvångs- gifte, månggifte och barnäktenskap. De tvingas täcka sina ansikten, de för- vägras rätten att bestämma över sitt eget liv och de riskerar att utsättas för könsstympning eller hedersvåld. Verkligheten för dessa kvinnor är brutal, och därför måste vi vara tydliga. Att stoppa hederskultur och religiöst för- tryck av kvinnor är och förblir en central del av jämställdhetspolitiken. Låt oss därför gemensamt intensifiera det internationella arbetet mot tvångs- gifte, barnäktenskap och könsstympning. Låt oss på hemmaplan förstärka Sidas insatser mot barnäktenskap runt om i världen. En utrikespolitik som tar jämställdheten på allvar måste motverka förtryck och skapa förutsätt- ningar för väl fungerande familjer där flickors och kvinnors rättigheter fullt ut respekteras.

Fru talman! Kvinnors utsatthet och ökningen av könsrelaterat våld i konflikt- och katastrofsituationer är djupt oroande. Sexuella övergrepp, våldtäkter och förslavning har blivit en del av en cynisk krigsföring som syftar till att demoralisera och förnedra fienden och skapa skräck bland civilbefolkningar.

Kraftfulla åtgärder mot sexuella övergrepp och könsrelaterat våld är därför helt centralt. Detta arbete behöver integreras i de internationella hu- manitära insatser som Sverige deltar i eller på annat sätt har möjlighet att påverka.

Full implementering av säkerhetsrådets resolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet är ett grundläggande krav. Kunskapen om det sexuella våldet i krig och konflikter måste öka. I detta har Sida en central roll. Det har myndigheten också när det gäller finansiering av verksamheter som kan ge hjälp till kvinnor som utsatts för sexuella övergrepp.

Låt mig i just detta sammanhang nämna och framhålla den verksamhet som läkaren Denis Mukwege sedan flera år bedriver vid Panzisyukhuset i Demokratiska Republiken Kongo med stöd av Pingstmissionen och Lä- karmissionen. Vid sjukhuset behandlas varje år tusentals kvinnor från Bu- kavu och den östra delen av landet. Säkra förlossningar kan erbjudas, och undernärda eller för tidigt födda barn kan räddas till livet. Mest känd är kanske den del av verksamheten som är inriktad på att hjälpa kvinnor som utsatts för grovt våld och sexuella övergrepp. Genom traumabehandling, kirurgi och annan vård har tusentals drabbade kvinnor fått förutsättningar för ett nytt liv. I arbetet mot sexuella övergrepp och könsrelaterat våld mot kvinnor är fredspristagaren Denis Mukwege en förebild värd allt vårt stöd.

Fru talman! Att kvinnor utnyttjas och systematiskt utsätts för sexuella övergrepp sker inte enbart i kris- och konfliktsituationer. Kristdemokra- terna vill därför understryka vikten av att Sveriges och Frankrikes gemen- samma diplomatiska offensiv mot prostitution, människohandel och traf- ficking fortsätter. Det handlar om vår tids slaveri. I dag är det väl känt att det finns ett tydligt samband mellan prostitution och människohandel. Ge- mensamt ska vi därför motverka de krafter som verkar för en legalisering av prostitution. Jag hoppas att vi gemensamt i denna riksdag kan slå vakt om svensk sexköpslagstiftning och gärna exportera den till andra länder. Ingen kvinna, var i världen hon än befinner sig, ska behandlas som objekt. Människovärdet är och förblir absolut, oavsett kön och oavsett var i värld- en det ifrågasätts.

Anf. 58 SARA HEIKKINEN BREITHOLTZ (S):

Fru talman! En av de senaste årens stora svenska exportsuccéer är den feministiska utrikespolitiken. Frankrike, Kanada och nu senast Mexiko är alla länder som har antagit en feministisk utrikespolitik helt enligt svensk modell. I dag är regeringens politik hyllad världen över, och flera länder har alltså tagit efter.

I november hörde jag Danmarks utvecklingsminister Rasmus Prehn stolt referera till den danska feministiska utrikespolitiken. Som ett led i den stod Danmark värd för den internationella konferensen ICPD+25 i Nairobi tillsammans med Kenya och UNFPA. Konferensen ledde till mer än 1 200 konkreta åtaganden från de stora kärngivarna som Sverige och Danmark, men också från individer och företag som alla lovade att göra skillnad för kvinnor och flickor. Det övergripande målet med konferensen var att göra sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter tillgängliga för alla senast 2030.

Fru talman! Behovet av feminism är uppenbart. Skillnader mellan förutsättningarna för män och kvinnor syns överallt: i hemmet, på arbetsplatsen, i politiken och inte minst inom rättsväsendet.

För att vi ska uppnå de globala målen och Agenda 2030 krävs det att hela världens befolkning får vara med på lika villkor.

Fru talman! Regeringen satte den feministiska utrikespolitiken högst upp på agendan under tiden i säkerhetsrådet. FN-ambassadör Olof Skoog upprepade ständigt frågan: Var är kvinnorna? Det satte verkligen avtryck. Sverige bidrog till att kvinnor fick utrymme i säkerhetsrådets resolutioner om fredsarbetet i såväl Demokratiska Republiken Kongo som Gambia. Kvinnor fick plats i fredssamtalen om Syrien och Jemen. År 2015 inrättade regeringen ett medlingsnätverk för kvinnliga fredsförhandlare. Feministisk utrikespolitik gör alltså skillnad på riktigt.

Jag hade förmånen att delta i FN:s kvinnokonferens i New York förra året. Det var precis efter att Sverige hade lämnat säkerhetsrådet. Oavsett vilken institution som vi besökte tackade man oss för den svenska feministiska utrikespolitiken. I dessa frågor är Sverige en stormakt.

Fru talman! Även inom EU driver regeringen den feministiska utrikespolitiska agendan. Sverige har drivit fram inrättandet av en högnivårådgivare för jämställdhet och kvinnor, fred och säkerhet inom EEAS och förstärkt rådgivarens kontor med en svensk expert.

Vi vet att motståndet mot att arbeta för jämställdhet växer globalt. En samordnad kampanj från högerkonservativa och reaktionära krafter i världen vill tysta kvinnor och förpassa oss tillbaka till hemmet. Dessa krafter har haft stora framgångar i bland annat Polen och Ungern.

Men även i denna kammare finns det partier som gärna hade sett att regeringen övergav den feministiska utrikespolitiken och arbetet med att konsekvent och strukturerat arbeta mot diskriminering och för jämställdhet.

Varje dag måste vi arbeta för jämställdhet. Vi ska inte låta de reaktionära krafterna vrida tillbaka tiden och den politiska utvecklingen.

Fru talman! Varje dag dör mer än 500 flickor och kvinnor i krigs- och konfliktsituationer på grund av bristande tillgång till säker mödravård och säker abort.

Prot. 2019/20:62

22 januari

*Sveriges feministiska
utrikespolitik*

Än i dag är det fler hundra miljoner kvinnor som saknar tillgång till sexuell och reproduktiv hälso- och sjukvård. Frågan om sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter, SRHR, är helt livsavgörande.

I morgon är det tre år sedan president Trump återinförde den så kallade global gag rule, att inga amerikanska biståndspengar får gå till organisationer som främjar abort. Beslutet har lett till att kvinnor tvingas föda oplanerade barn och utsätter sig för illegala och farliga aborter med risk för sina egna liv. Det har dessutom lett till att flickor inte får tillgång till mensskydd, preventivmedel, sanitet och tvättmöjligheter.

Regeringen har agerat mot Trumps gag rule och har tillsammans med Belgien, Nederländerna och Danmark i initiativet She Decides sett till att minska konsekvenserna av policyn.

Fru talman! Vi vet att flickor och kvinnor på flykt löper större risk att utsättas för våld, tvångsäktenskap, människohandel och prostitution.

Sveriges arbete med frågorna har bland annat lett till tillgång till SRHR och barn- och mödrahälsovård, men även stödkontor längs de stora migrationsrutterna har fått genomslag.

Fru talman! Kvinnlig könsstympning är en av de mest fruktansvärda sedvänjor som finns. Cirka 200 miljoner kvinnor uppskattas hittills ha blivit könsstympade. Bedömningar gör gällande att ytterligare ca 15 miljoner kvinnor kommer att utsättas för detta före 2030 om samma väg fortsätter. Vi måste stå enade mot detta förtryck och arbeta tillsammans med parter som har stort förtroende i kretsar där detta sker.

I Kenya träffade jag en ung kvinna som tillsammans med religiösa ledare hos massajerna arbetar mot könsstympning. Hon beskrev för mig hur hon blivit räddad av kyrkan och nu gör samma sak för andra tjejer. Svenska kyrkor och trossamfund kan ha en helt avgörande påverkan här, och det är vår uppgift att fortsätta arbetet för att se till att dessa goda och progressiva krafter kan bli en del av lösningen – en del av räddningen. En tredjedel av alla kvinnor utsätts för könsbaserat våld under sin levnadstid. Varje dag dödas kvinnor av den man de lever tillsammans med eller har levt tillsammans med. Svenskt bistånd till olika civilsamhällesorganisationer är avgörande för många våldsutsatta då en stor del av pengarna går till att säkra skyddade boenden, stödlinjer och stödcenter.

Fru talman! I går hölls ett riksdagsseminarium för att hedra Fadime. Hon mördades av sin pappa för 18 år sedan. Fortfarande drabbas kvinnor, flickor och pojkar av hedersvåld och hedersmord. Vi vet att det enda som kan bryta och förändra detta är att förändra de patriarkala normerna, strukturerna och hierarkierna i samhället. Det finns inget annat sätt än att förändra samhället i grunden, och det är precis det den feministiska utrikespolitiken är till för. Vi anlägger ett genusperspektiv på allt vi gör – på varanda policy, vartenda uttalande och vartenda projekt.

Fru talman! Jag står här som kvinnlig riksdagspolitiker, vilket ur ett globalt perspektiv statistiskt sett fortfarande är ovanligt. Regeringen har bidragit till att andelen kvinnor i Somalias parlament ökade med 70 procent i det senaste valet, 2016, till nuvarande 24 procent.

Fru talman! Sverige har inrättat en ambassadör för mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer, en ambassadör för jämställdhet och ytterligare en ambassadör mot människohandel. Detta gör regeringen för att alla människor ska kunna åtnjuta de mänskliga rättigheterna fullt ut och på ett aktivt sätt delta i och bidra till samhället. Genom att fortsätta

bedriva den feministiska utrikespolitiken skapar vi förutsättningar för att alla barns drömmar ska kunna uppfyllas. Sverige är i en tid av stora svårigheter och utmaningar helt avgörande i the push against the pushback.

Med det yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet.
(Applåder)

Prot. 2019/20:62

22 januari

*Sveriges feministiska
utrikespolitik*

Anf. 59 YASMINE POSIO (V) replik:

Fru talman! Som jag sa i mitt anförande skriver regeringen att en stark svensk röst i världen förutsätter en sammanhållen och aktiv nationell politik i enlighet med politiken för global utveckling. Dessutom lyfter man i skrivelsen nedrustning, ickespridning och exportkontroll som en del av den feministiska utrikespolitiken. Samtidigt fortsätter man, i motsättning till Agenda 2030, att exportera vapen till diktaturer och krigförande länder.

I den debattartikel av Sara Heikkinen Breitholtz och utrikesminister Ann Linde som finns i Aftonbladet i dag nämns vikten av att uppmärksamma kvinnors situation i krig och konflikt och att våldtäkter används som vapen i konflikt. Detta skrevs trots att regeringen besöker land efter land som begår grova brott mot de mänskliga rättigheterna och som är rena diktaturer, i syfte att få dem att köpa svenska vapen. Regeringen agerar alltså tväremot de principer som utvecklingspolitiken bygger på. Det handlar om Filippinerna, där tusentals människor har dödats sedan president Duterte tillträdde i juni 2016. Det handlar om Colombia, där bläcket knappt hade hunnit torka på fredsavtalet innan Mikael Damberg åkte dit för att kränga JAS-plan. Det handlar också om den saudiskeledda koalition som bombar Jemen sönder och samman.

Fru talman! Jag har därför ett par frågor till Sara Heikkinen Breitholtz. Varför använder sig inte Socialdemokraterna av den nya lagen om exportkontroll av krigsmateriel? Den skulle ju se till att mänskliga rättigheter och demokrati efterlevs. Nu är det dessutom guldläge när det gäller länderna som deltar i den saudiskeledda koalition som krigar i Jemen, med tanke på januariöverenskommelsen. Och varför fortsätter Socialdemokraterna i regeringen att marknadsföra vapen till länder som begår grova brott mot de mänskliga rättigheterna, trots att det går emot den feministiska utrikespolitiken?

Anf. 60 SARA HEIKKINEN BREITHOLTZ (S) replik:

Fru talman! Tack för frågorna, Yasmine Posio! Vi kan förstås debattera vapenexporten, men är detta verkligen rätt forum?

Om vi konstaterar att Sverige av olika historiska försvars- och säkerhetspolitiska anledningar har en vapenexport med världens striktaste demokratikriterium är frågan: Gör inte det att vi också kan bedriva en feministisk utrikespolitik? Om vi vill att färre kvinnor ska drabbas av krig och konflikt – och där tror jag att jag och Yasmine Posio är helt enade – är det en viktig prioritering att fortsätta satsa på dialog, diplomati, FN och OSSE. Vi ska prioritera agendan med resolution 1325, alltså kvinnor, fred och säkerhet i FN. Allt detta gör den feministiska regeringen.

Jag förstår att Yasmine Posio och Vänsterpartiet är emot krig; det är även Socialdemokraterna, jag och utrikesminister Ann Linde. Jag önskar också att världen inte behövde vapen, men i en värld där vapen trots allt fortfarande behövs är det kanske bättre att vi exporterar vapen och försvarar kvinnorna med dem.

Anf. 61 YASMINE POSIO (V) replik:

Fru talman! Tyvärr lyckas Sara Heikkinen Breitholtz inte riktigt svara på mina frågor, vilket inte är så konstigt med tanke på att det faktiskt inte går att säga sig vara för en feministisk utrikespolitik och samtidigt exportera krigsmateriel till krigförande länder eller länder där det begås övergrepp på mänskliga rättigheter. Självklart fattar jag att Socialdemokraterna är emot krig – det hoppas jag att alla partier i den här kammaren är – men det jag lyfter är vapenexporten, som trots allt pågår. Det är en helt annan sak. Vårt regelverk må vara det hårdaste i hela världen, men vi exporterar trots allt vapen.

Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter lyfts flera gånger i skrivelserna, med rätta. Men det räcker ju inte att *prata* om SRHR, utan man måste även leverera medel för att på riktigt kunna göra skillnad – speciellt i dessa tider, när Trump genom sin så kallade gag rule har sett till att flera organisationer som arbetar med SRHR har fått minskade anslag. I den debattartikel som Sara Heikkinen Breitholtz och utrikesminister Ann Linde kom med i dag skriver de att en feministisk utrikespolitik behöver ”se till att biståndspengarna når kvinnorna och öka stödet för barnmorskor och preventivmedel”. Ändå har stödet till SRHR legat på 6–7 procent under flera års tid. I stället har Socialdemokraterna valt att ha kvar städbidraget till de rika och dessutom sänka skatterna för dem.

Hade det inte, Sara Heikkinen Breitholtz, varit bättre för kvinnor och flickor i världen om ni i stället för att täcka upp för det ni ger till de rika genom avräkningar på biståndsbudgeten hade lagt pengarna på ytterligare bistånd till SRHR?

Anf. 62 SARA HEIKKINEN BREITHOLTZ (S) replik:

Fru talman! Vapenexporten tror jag att vi får lämna därhän. Yasmine Posio och Vänsterpartiet kommer nog aldrig att ha samma syn som Socialdemokraterna i den frågan.

Vad gäller den feministiska utrikespolitiken och SRHR gör regeringen otaliga satsningar. Att höja biståndsbudgeten och därmed SRHR-satsningarna är kanske någonting att överväga, men den svenska regeringen satsar på SRHR konsekvent – i allt vi gör. I alla delar av biståndet satsar vi på SRHR. Vi är den största kärnstödsgivaren till UNHCR med våra 870 miljoner. De jobbar hela tiden med såväl SRHR som jämställdhet. Yasmine Posio vet att vi 2018 lade ytterligare 200 miljoner för att stärka jämställdheten och stödet till kvinnor, med tanke på UN Women och allt vi gör där.

Man kan kritisera regeringen och det arbete som görs genom att säga att det inte är tillräckligt, men frågan är: När är det tillräckligt?

Jag delar Yasmine Posios mening att vi alltid kan göra mer – det vill vi hela tiden – och jag vill försäkra Vänsterpartiet att det är regeringens högsta prioritet. Att ge kvinnor rätt till SRHR är livsavgörande. Vi ställer denna fråga i varenda policy och i vartenda arbete som regeringen gör.

Du kan vara lugn, Yasmine Posio: Vi kommer att fortsätta att tillsammans arbeta för mer SRHR i hela världen.

Anf. 63 LARS ADAKTUSSON (KD) replik:

Fru talman! När jag satt ned och lyssnade till Sara Heikkinen Breitholtz kunde jag konstatera att det åtminstone finns en grundläggande samsyn

mellan våra partier. Jämställdhet inom ramen för utrikes- och säkerhetspolitiken är av central betydelse.

Samtidigt är det viktigt – och det är detta jag vill understryka – att fokus måste vara att åstadkomma reella och faktiska resultat för kvinnor runt om i världen. Just detta är viktigt att understryka, för tyvärr har vi sett – och vi ser – hur Socialdemokraterna och regeringen emellanåt ägnar sig åt ren symbolpolitik och aktivistiska kampanjer. Detta är djupt olyckligt eftersom det riskerar att ta fokus från de stora och viktiga jämställdhetsfrågorna, till exempel att reformera FN.

Utän någon som helst protest från Sverige valdes Saudiarabien in i FN:s kvinnokommission 2017. Detta skedde trots att Saudiarabien är ett av världens absolut värsta länder när det gäller stats sanktioner och systematiskt förtryck av kvinnor. Jag har själv sett det; jag har på plats i Riyadh suttit ned med företrädare för kvinnonätverk som riskerar sina egna liv för att få en ändring till stånd.

I stället för att godkänna länder som Saudiarabien för uppdrag i FN:s kvinnokommission krävs ett annat förhållningssätt. För den regering som kallar sig feministisk borde det vara självklart att spela en aktiv roll i reformeringen av FN.

Jag vill fråga: Kommer regeringen och Socialdemokraterna att ta på sig denna roll?

Anf. 64 SARA HEIKKINEN BREITHOLTZ (S) replik:

Fru talman! Tack så mycket för frågan, Lars Adaktusson!

Det enkla svaret på frågan är ja. Socialdemokraterna och regeringen kommer att arbeta och arbetar redan väldigt aktivt med att reformera FN på alla nivåer. Sverige bidrar med stora summor pengar varje år, och feminism och kvinnors rättigheter är en absolut huvudfråga.

Regeringen är aktiv såväl i generalförsamlingen som i alla informella diskussioner. Vi har olika konferenser där vi diskuterar jämställdhet. Men frågan om FN och reformeringen av FN är en mycket större fråga, där allt möjligt inryms.

Svaret på din fråga, Lars Adaktusson, är: Ja, vi arbetar aktivt, ständigt och jämt, med att reformera FN eftersom generalsekreterare Guterres förra året lanserade en stor reform av FN-systemet.

Anf. 65 LARS ADAKTUSSON (KD) replik:

Fru talman! Det är alldeles utmärkt att få det svaret, men för att kunna ta på sig denna ledarroll krävs ett nytt förhållningssätt gentemot Saudiarabien. Detta gäller också mot andra diktaturer, till exempel Iran.

I stället för att stötta iranska kvinnor som har kastat slöjan och mött den islamiska republikens brutalitet och våld har Socialdemokraterna i detta avseende valt att föra en närmast vördsam eller eftergiven linje gentemot Iran. Vi såg det i samband med den iranske utrikesministern Javad Zarifs besök i Sverige i augusti, när såväl den tidigare som den sittande socialdemokratiska chefen för UD närmast bokstavligen omfamnade den iranske regimföreträdaren. Att gästen vägrade ta Margot Wallström i hand var uppenbarligen ingenting som störde. Det här med att ta seden dit man kommer tycks gälla kvinnliga ministrar som iklär sig slöja när de besöker Iran men inte manliga ministrar som besöker vårt land.

Jag tycker att det är synd – och det är uppenbart – att Sveriges förhållningssätt visavi Iran riskerar att stärka den kvinnofientliga och kvinnoförtryckande regim som finns där. Det duger inte att den feministiska regeringen fortsätter att hålla isär frågan om att träffa internationella avtal och efterlevnaden av mänskliga rättigheter, inte minst kvinnors rättigheter. Det rimmar illa med den demokratioffensiv som vi nu har sett att regeringen lanserar, och det riskerar i förlängningen att gå ut över kvinnors rättigheter. Sverige borde tydligare markera mot Iran.

Anf. 66 SARA HEIKKINEN BREITHOLTZ (S) replik:

Fru talman! Jag kan konstatera att Lars Adaktusson och Kristdemokraterna efterfrågar symbolpolitik genom att efterfråga att Sveriges utrikesminister ska ställa till med stora scener i mottagandet eller när vi åker till utlandet i stället för att bedriva en aktiv diplomati.

Jag tror att Lars Adaktusson, Kristdemokraterna och alla i denna kammar, fru talman, är väl medvetna om att Sverige och den svenska regeringen inte underkastar sig vare sig den iranska eller den saudiarabiska regimen. Jag kan försäkra er om att varken Margot Wallström eller Ann Linde, i egenskap av utrikesminister, är ute efter detta.

Vi står absolut upp för de iranska kvinnor som har kastat slöjan. Jag säger: Jag står alltid bakom er.

Att vi inte skulle stå upp för att internationella handelsavtal ska gå hand i hand med mänskliga rättigheter är direkt provocerande, skulle jag vilja säga. Om det är någonting som Sverige står upp för – bland annat genom lanseringen av Drive for Democracy, som Lars Adaktusson tog upp – är det mänskliga rättigheter.

Den feministiska utrikespolitiken i sin helhet handlar om att främja och stärka kvinnors rättigheter. Det är absolut en stor del av den svenska handelspolitiken. Eftersom den feministiska utrikespolitiken genomsyrar allt vi gör, på UD och på varenda utlandsmyndighet som Sverige har, kan jag försäkra er alla om att handelspolitiken är en viktig och aktiv del av detta.

Anf. 67 MARGARETA CEDERFELT (M) replik:

Fru talman! Jag har suttit här och lyssnat på Sara Heikkinen Breitholtz, och jag måste säga att jag inte på ett enda sätt har blivit klokare av denna debatt och av regeringens hållning. Jag hade förväntat mig någon form av svar.

Vad jag säger här är att jag lyfte fram fyra olika organisationer som har framfört kritik – eller ska vi säga förbättringsförslag – men jag har inte fått en enda kommentar kring detta.

Det som nämndes var bland annat behovet av att sätta mål och att vara tydlig med vad som ska uppnås. Jag har inte fått några kommentarer kring detta.

Vad som också talades om var att bygga partnerskap, eller samarbete. Jag har lyssnat, men jag har inte hört någonting om samarbete. Det har i stället handlat om vad Sverige – mer eller mindre som ensam aktör – vill och om vad Sverige gör. Men vilket nätverk bygger Sverige?

Vad som också framkommer av dessa fyra rapporter är följande: Tala är bra, men det gäller ju att agera. Vad gör Sverige? Vad gör Sverige mer handfast? På vilket sätt agerar Sverige?

Jag nämner detta därför att genom att agera går det också att få trovärdighet och förstärka trovärdigheten. Det är detta som mina frågor handlar om. Utöver att tala om och lyfta fram vad Sverige vill och gör – vad innebär detta konkret? Vad är det som Sveriges regering vill göra med sin feministiska utrikespolitik? Det är inte bara detta fluff-fluff jag vill höra om, utan jag vill ha mer konkreta exempel. Jag avslutade tidigare med att nämna några exempel, och jag vill inte säga att det är Kanada som följer efter Sverige, utan Kanada har byggt sin egen utrikespolitik.

Anf. 68 SARA HEIKKINEN BREITHOLTZ (S) replik:

Fru talman! Jag kan bara beklaga om Moderaterna och Margareta Cederfelt inte uppfattar att Sverige har några samarbeten eller bygger nätverk. Min bild, och det är ju *min* bild, är att jag precis höll ett anförande där jag beskrev det Sverige gör – tillsammans med andra givetvis – till exempel i FN, under tiden i säkerhetsrådet.

Om ni vill ha konkreta exempel på exakt vad Sverige har gjort kan jag säga att vi har stärkt kvinnliga ledare och entreprenörer i Saudiarabien. Det tog till och med Sverigedemokraterna upp som någonting som var positivt. Vi gjorde en 35-procentig ökning av stödet till kvinnoorganisationer mellan 2015 och 2016. Genom att stärka kvinnoorganisationer hjälper vi dem som faktiskt genomför de olika delarna varje dag. Vi har genom att aktivt konsultera och hjälpa Moldavien i deras utformning av parlamentarisk lag bidragit till att 40 procent av alla som ställer upp i val till nationella, lokala eller regionala val nu måste vara kvinnor. Vi har stärkt jobbet inom EU med kvinnor, fred och säkerhet. Sverige har drivit fram en ny rådgivarfunktion inom EU, och vi har, som jag nämnde i mitt anförande, bidragit med en svensk expert till denna funktion.

Det är en väldigt lång lista på konkreta saker som Sverige gör – givetvis tillsammans med andra. Jag vill dock understryka att Kanada *har* följt efter Sverige. Vi var 2014 det första landet i världen som lanserade en feministisk utrikespolitik.

Anf. 69 MARGARETA CEDERFELT (M) replik:

Fru talman! Jag nämnde ICRW, Concord, OECD och Ci Holmgren i Sveriges Radio. Det som har framförts från alla dem är: Bygg partnerskap och samarbete! Man vill inte att det endast ska vara vad Sverige har gjort och att andra har följt efter oss. Det är detta det handlar om. Det är precis den här terminologin som min replik handlade om.

I sin utvärdering från 2019 talade OECD om att bygga partnerskap med den privata sektorn och involvera Swedfund. Jag har inte hört någonting om detta.

Vad det handlar om är att nå långvariga, hållbara resultat och att bryta en negativ utveckling och säkerställa att flickor och kvinnor får en möjlighet att leva det liv som kvinnor och flickor världen över vill leva. Att skaffa sig utbildning och jobb och kunna försörja sig – det är viktiga frågor.

Anf. 70 SARA HEIKKINEN BREITHOLTZ (S) replik:

Fru talman! Sverige bygger nätverk hela tiden. Det är prioriterat. Genom arbetet i såväl EU som FN och genom att öka stöden till kvinnliga organisationer och civilsamhället och hela tiden stå bakom och utveckla

den feministiska utrikespolitiken gör regeringen precis det som Margareta Cederfelt efterfrågar.

Jag kan bara konstatera att jag är enig med Moderaterna i frågan om att vi hela tiden behöver göra mer. När det gäller att Sverige och den svenska regeringen kanske har en hög svansföring, om det är det som Margareta Cederfelt tycker, kan jag inte annat göra än att konstatera att vi har det – och att vi *ska* ha det. Jag är oerhört stolt över allt det arbete som Sverige gör i världen och här.

Tillsammans kan vi säkert utveckla det arbetet, och det gläder mig, måste jag säga, att Moderaterna alldeles uppenbart vill öka stödet för den feministiska utrikespolitiska agendan. Då förväntar jag mig att Moderaterna enstämmigt kommer att vilja tillföra mer resurser i den feministiska utrikespolitiken, mer pengar, så att fler kvinnor och flickor kan få rätt till utbildning och starta företag och på så vis faktiskt kunna uppnå alla de mål och drömmar som kvinnor har rätt till precis som män.

Anf. 71 JOAR FORSSELL (L):

Fru talman! Tack, ni som har deltagit i debatten, för en god debatt!

Ända sedan 1792 när Mary Wollstonecraft skrev boken *Till försvar för kvinnans rättigheter* har vi liberaler varit feminister. Hon var liberal och den första feministen. Vi har i hundratals år tagit strid mot konservativa och reaktionära och nu mot populister och den våg av populism som sprider sig inte bara i Sverige utan över hela världen och som trycker tillbaka kvinnors rättigheter, som är både antifeministisk och antiliberal, som står emot individen och individens rättigheter och står för oklara kollektiv.

Jag kan inte annat vara annat än glad för att regeringen vill föra en feministisk utrikespolitik. Alla som precis som liberaler har gjort i hundratals år och, som Mary Wollstonecraft uttryckte det, går till försvar för kvinnors rättigheter är mina vänner. Jag önskar att vi kunde sluta upp tillsammans i den här kammaren, i det här landet, i vår del av världen och i hela världen till försvar för kvinnors rättigheter.

Det är klart att Sverige, som är ett land som ofta ligger före och som ofta har kommit lite längre i de här frågorna, måste vara inflytelserikt. Vi måste ta vår plats i världen och se till att driva på så att vi inte bara får jämställdhet och ett feministiskt Sverige utan att vi också får en feministisk värld.

Fru talman! Den feministiska utrikespolitiken som den här regeringen för har inte nått hela vägen fram. Det är en bra ansats. Det är bra att man fortsätter den stolta historia som Sverige har att oavsett regering föra en i mångt och mycket feministisk utrikespolitik. Men man når inte hela vägen fram.

Feminism går hand i hand med demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstaten. De sakerna är oskiljbara. Man kan inte vara feminist och inte samtidigt ta strid för demokratin, och man kan inte ta strid för demokratin utan att ta strid för kvinnors rättigheter.

Det är positivt att den här regeringen med sin utrikespolitik har tagit strid för att kvinnor ska bli representerade bättre i olika sammanhang. Det är positivt att man gång på gång har lyft kvinnlig representation och sett till att kvinnor har fått vara med vid förhandlingsbord och varit med där beslut fattas och fått föra fram sina åsikter och perspektiv. Men det är klart att innan kvinnor faktiskt kan rösta om vem de tycker ska representera dem

i parlament i demokratisk ordning räcker det inte särskilt långt. Det är bra, men det är alldeles för kort. Den här regeringen har inte gjort tillräckligt för att ta strid mot de länder i världen som inte är demokratiska, alltså de länder där kvinnor inte genom demokrati får göra sina röster hörda på riktigt. Man kan ha hur många råd som helst, och de råden kan var för sig vara bra, och man kan ha hur många sammanslutningar som helst där man inkluderar till exempel kvinnor, och den representationen kan vara bra, men innan man har representativ demokrati där varje individ oavsett kön får chans att rösta och bestämma vem som ska representera just hen kan man faktiskt inte kalla det för en feministisk utrikespolitik som har fått tillräckligt stort genomslag.

Fru talman! Jag har ingenting emot en feministisk utrikespolitik. Den alliansregering som Liberalerna satt med i förde i mångt och mycket en liknande feministisk utrikespolitik som den regeringen nu för. Det kan vara bra att kalla den politiken feministisk. Det kan vara ett bra sätt att marknadsföra den ute i världen. Men låt oss inte förhärliga oss själva. Låt oss inte svälla i vårt självförhärligande. Låt oss inte vältra oss i att vi är så mycket bättre än alla andra. Visst har vi kommit långt. Men vi har faktiskt inte kommit hela vägen.

Jag skulle önska att vi gick längre i den feministiska utrikespolitiken och skapade uppföljningsbara mål och att vi inte bara hade fina ord utan konkreta mål för hur kvinnors rättigheter kan stärkas i hela världen. Det misslyckas den här regeringen med.

Jag skulle önska att den feministiska utrikespolitiken, feminismen i sig, tilläts genomsyra hela den utrikespolitik som regeringen för. Så är det inte i dag. I stället har regeringen rullat ut röda mattan här i Stockholm för att ta emot regimen Irans representant; Iran är kanske en av de värsta regimerna i världen när det gäller hur man behandlar kvinnor. I stället har den här regeringen fortsatt att pumpa ut biståndspengar till kvinnoförtryckare i exempelvis Palestina men även andra delar av världen. Det är inte en feministisk utrikespolitik.

En större del av Sveriges bistånd borde i stället gå till exempelvis demokratiarbete, till att stödja organisationer och individer som på olika sätt driver frågan om demokrati runt om i världen. Varför det? Jo, det är bara när kvinnor får makt på riktigt, genom sin röst och över de beslut som fattas i parlamentariska församlingar, som man kan nå stora feministiska landvinningar.

En större del av Sveriges bistånd och ansträngningar måste såklart också användas för att säkra kvinnors skolgång runt om i världen. Utbildning är en mänsklig och inte en manlig rättighet. Utbildning banar ofta väg för och skapar möjligheter för kvinnor att bryta den onda spiral som innebär att generation efter generation runt om i världen tvingas in i barnäktenskap. De kan också fastna i sin situation på grund av oönskade graviditeter, otillräcklig kunskap om reproduktiv hälsa, att man inte har rätt till abort eller att man inte känner till sina rättigheter.

Det försvar för kvinnors rättigheter som Sverige borde vara en del av och som Sverige borde leda runt om i världen kräver både att vi satsar på kvinnors skolgång och att vi satsar mer på att stärka demokratin.

Mot den bakgrunden, att kvinnor behöver en ökad rätt att bestämma över sina egna kroppar, behöver vi såklart också prioritera sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter, SRHR. Det arbetet måste stärkas. Det är nämligen bara när kvinnor har rätt till sina egna kroppar som man kan säga att de är fria i det avseendet. Och det här handlar såklart om frihet.

Vi måste också prioritera hur vi arbetar med hbtq-rättigheter. I de länder där hbtq-rättigheter kränks är det ofta kvinnor som drabbas hårdast. Där måste Sverige vara den kanske främsta aktören. Vi har kommit långt och har därför ett stort ansvar i världen.

Fru talman! En av de saker som världen har gjort för feminismen de senaste tio åren och som kanske har fått störst praktisk påverkan var när världens länder gick samman för att bomba sönder Islamiska staten, IS, Daish. Feminism är nämligen inte pacifism. Utöver det jag har sagt om att stärka rättigheter, stärka utbildning, skifta biståndet så att vi kan lyfta kvinnor och sluta smöra för diktaturer runt om i världen måste man vara beredd att försvara kvinnors rättigheter med vapen i hand.

Kvinnor utsätts i dag systematiskt för våldtäkter och sexuellt våld. Det används som ett vapen i konflikter runt om i världen. Sverige, som är ett demokratiskt land, har en plikt att vara delaktigt i världen och motverka de onda krafter som använder sig av till exempel våldtäkter och sexuellt våld som vapen.

Det var bra att världen gick samman för att bomba IS. Sverige måste också stärka sin närvaro ute i världen och samtidigt se till att förbättra den utbildning som våra soldater får i säkerhetsrådsresolutionerna 1325 och 1820, för att se till att vi även när det gäller försvarets verksamhet kan bidra ytterligare till en feministisk utrikespolitik.

Fru talman! 70 procent av världens fattigaste är kvinnor. Det krävs att vi ser till att sprida handel, kapitalism och marknadsekonomi så att kvinnor får medel att lyfta sig själva ur fattigdom. 65 miljoner flickor får inte gå i skolan. Det krävs att vi ser till att biståndet går till att kvinnor får gå i skolan och att vi, där det behövs, tillsammans med andra försvarar de skolor dit kvinnor annars förvägras gå.

39 000 flickor tvingas in i barnäktenskap varje dag. Det är helt oacceptabelt. Det krävs att vår feministiska utrikespolitik accelererar och slutar att bara stoltsera med sitt goda namn och att vältra sig i självgodhet. Vi måste göra något för kvinnor och kvinnors rättigheter i världen på riktigt.

Anf. 72 JANINE ALM ERICSON (MP):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till förslaget i betänkandet.

Tiden som vi nu lever i lär oss att inte ta någonting för givet. Strider som vi en gång trodde att vi vunnit behöver uppenbarligen utkämpas igen. Rättigheter som generationer före oss kämpat för ifrågasätts och dras undan runt om i världen. I dagens Europa står till exempel aborträtten på spel. Konservativa krafter vinner mark genom att ifrågasätta kvinnors rätt till sina kroppar. I USA driver den sittande regeringen en politik som på flera plan aktivt motarbetar kvinnors rättigheter. På andra håll stiftas lagar som befäster ojämlikhet.

Kvinnoförtrycket tar sig olika uttryck, ibland genom lag och ibland på andra sätt. Vi ser att flickor och kvinnor utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck runt om i världen. De får helt enkelt aldrig den frihet de har rätt till. Barn gifts bort och fräntas en stor del av sitt eget liv. När liv trasas

sönder i hederns namn får vi aldrig vända bort blicken och se åt ett annat håll, oavsett var i världen det sker och av vilken anledning. Varje människas frihet är vår att försvara.

Fru talman! Jämställdheten behöver vinnas gång på gång, i land efter land. Samtidigt som vi ser att konservativa krafter går framåt i flera länder och att kvinnors rättigheter ifrågasätts finns det en annan kraft. De senaste åren har det på flera sätt skett feministiska framsteg som lagt grunden för att våra barn och barnbarn, runt om i hela världen, har getts förutsättningar att växa upp i en värld där kvinnor ges bättre möjligheter än tidigare.

De senaste decennierna har det globalt skett många avgörande framsteg. Tillgången till utbildning och inflytande har stärkts för många miljoner flickor och kvinnor världen över. I allt fler parlament tar kvinnor platser som för inte allt för länge sedan var reserverade för endast män. I länder där abort tidigare varit totalförbjudet lättas lagarna, och kvinnans plats och rättigheter på arbetsmarknaden stärks runt om i världen.

Ingenting av det här har skett av sig självt. Det har skett genom att modiga människor har vågat gå före och vågat drömma om det jämställda samhället. De har kunnat se möjligheter och vågat stå upp mot konservativa system. Det har skett genom de kvinnor som har skapat nya samhällen och visat att förändring inte bara är möjlig utan också helt nödvändig.

Fru talman! Regeringen slog 2014 fast att vi ska driva en feministisk utrikespolitik som sätter flickor och kvinnor i första rummet. Genom att deklarerat det satte vi oss som exempel för resten av världen, och orden har sedan dess, steg för steg, fyllts med handling.

Kampen för jämställdhet har förändrat livsförutsättningarna för många kvinnor världen över. Detta arbete tar den feministiska utrikespolitiken nu vidare. Den vilar på sex grundläggande principer som borde vara en självklarhet för alla kvinnor och flickor, oberoende av i vilket land de är födda.

Det handlar om fullt åtnjutande av de mänskliga rättigheterna. Kvinnors rättigheter är mänskliga rättigheter, och det behöver lysa igenom i allt arbete, oavsett område.

Kvinnor ska kunna leva i frihet från fysiskt, psykiskt och sexuellt våld. Vi behöver aktivt arbeta och med många metoder för att förebygga våldet men också för att lagstiftningen ska skärpas och förövarna alltid ska ställas till svars.

Kvinnor ska ha en medverkan i att förebygga och lösa konflikter och i att bygga upp en hållbar fred efter att konflikterna är slut. Vi vet att fred byggs tillsammans och att kvinnors medverkan är avgörande för att freden ska hålla över tid. Klimatkrisen leder också till att konflikter blir allt vanligare. Kvinnor och barn drabbas mest, och därför måste kvinnor också tydligare vara en del av lösningen.

Vi måste säkra politiskt deltagande och inflytande inom alla samhällsområden. Kvinnors plats behöver vara i maktens korridorer. Fler och fler arenor öppnas nu upp för kvinnor runt om i världen, men arbetet behöver ske på fler ställen och i fler sektorer.

Kvinnor måste åtnjuta ekonomiska rättigheter och egenmakt. Det gäller i såväl det lilla som det stora. I dag äger män, globalt sett, 50 procent mer än kvinnor, och tillsammans äger världens 22 rikaste män mer än alla kvinnor i Afrika. Detta visar Oxfams senaste rapport, som tydligt pekar ut den ekonomiska ojämlikheten och ojämställdheten i världen.

Kvinnor måste säkras sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter. Rätten till den egna kroppen är grundläggande, och vårt stöd till rörelser runt om i världen som står upp för den är helt centralt. Genom den så kallade gag rule drog USA och Donald Trump undan finansieringen för de organisationer som arbetar med bland annat aborträtten. Mot det var Sverige med och svarade med She Decides, ett initiativ som sedan dess har arbetat för att samla in pengar till just dessa organisationer för att väga upp USA:s tillbakadragna medel och agerande.

Dessa sex principer borde vara en självklarhet och ett normalläge för alla anständiga samhällen. Men vi vet att det inte är så. Sverige trycker dock på i alla sammanhang.

Fru talman! När Sverige vågar gå före skapar vi utrymme för andra att komma efter. Efter att Sverige lanserat sin utrikespolitiska feministiska linje har bland andra Kanada, Luxemburg och Frankrike fört in ett uttalat feministiskt perspektiv i sin politik och diplomati.

Mycket arbete har gjorts. Men otroligt mycket återstår, och det ligger framför oss. Det finns flera delar som är centrala för Sveriges arbete med den feministiska utrikespolitiken framöver.

Där finns bland annat arbetet för kvinnor, fred och säkerhet som Sverige, inte minst i säkerhetsrådet, har gjort de senaste åren. Detta behöver följas upp och utvecklas. Våra ansträngningar riktar bland annat in sig på att stärka kvinnors deltagande i fredsprocesser genom flera internationella organ och att utveckla länken mellan olika typer av fredsarbete runt om i världen. Det är att på allvar sätta kvinnor i centrum.

Parallellt med den feministiska utrikespolitiken genomför regeringen just nu en demokratiöffensiv. Den är inte möjlig utan ett stärkt jämställdhetsarbete. Demokrati, fred och feminism går hand i hand. När mänskliga rättigheter ökar, demokratin stärks och rättsstatens principer säkras bidrar det till en större frihet och stärkt ställning för flickor och kvinnor.

Sist men absolut inte minst skulle det idoga arbetet med en feministisk utrikespolitik aldrig kunna få kraft om det inte vore för civilsamhället. Att det finns för att driva på i frågorna, sätta ljus på ojämlikheten och höras i debatten är avgörande för framgången för ökad jämställdhet världen över. Därför är det också otroligt viktigt att vi står bakom och stärker de organisationer som varje dag arbetar för kvinnors och flickors rättigheter.

Fru talman! Världen är det som vi tillsammans gör den till. Den politik som vi bedriver här och nu spelar roll för utvecklingen runt om i världen. Vi har som sagt ett stort arbete framför oss. Jag är därför glad över att vi i riksdagen ger uttryck för att alla står bakom kvinnors rättigheter i världen. Jag är extra stolt över Miljöpartiet och att vi är en del av den regering som vågat gå före och vara tydlig. Nu fortsätter kampen för alla flickors och kvinnors rätt till makten över sina egna kroppar och sina liv.

(Applåder)

Anf. 73 LARS ADAKTUSSON (KD) replik:

Fru talman! Under Sveriges tid i FN:s säkerhetsråd, som nämndes här, gjorde Islamiska statens terrorister sig skyldiga till oerhörda brott i Irak och Syrien såsom förslavning av kvinnor, systematiska våldtäkter och brutala avrättningar. Trots det sexuella våldet och trots att yazidiska kvinnor användes som sexslavar av IS-terrorister har den rödgröna regering som

har suttit vid makten de senaste åren konsekvent vägrat att erkänna IS försök att utplåna hela kulturer som ett folkmord.

Inte vid något tillfälle under den förra mandatperioden nämndes ens förföljelsen av kristna i den rödgröna regeringens utrikesdeklarationer. Det var just under dessa år som IS genomförde folkrättens värsta och mest avskyvärda brott mot kristna och yazidier.

Under tiden i säkerhetsrådet valde Sverige samtidigt att inte aktivt verka för en särskild ad hoc-tribunal för IS brott, trots att detta hade kunnat vara en framkomlig väg och fortfarande är det för att ställa de skyldiga för folkrättsbrotten inför rätta.

Hur kommer det sig, Janine Alm Ericson, att den regering som Miljöpartiet ingår i inte gjorde något? Vad är den feministiska utrikespolitiken värd när de mest utsatta kvinnorna i Irak och Syrien, folkmordets offer, inte fick ert stöd?

Anf. 74 JANINE ALM ERICSON (MP) replik:

Fru talman! Jag har lite svårt att orientera mig i det som Lars Adaktusson tar upp, eftersom jag tyvärr inte jobbade med utrikesfrågorna under den förra mandatperioden. Men att Sveriges regering inte skulle vara för att IS ställs inför rätta är en anklagelse och ett påstående som är helt absurda. Vi sitter fortfarande och arbetar på olika sätt, eftersom detta inte är löst, för att kunna ställa IS och dem som har gjort dessa förfärliga brott inför rätta på ett sätt som gör att det även blir en upprättelse för de offer som finns.

Jag tänkte passa på och ställa en fråga till Lars Adaktusson eftersom jag inte hade tillfälle att begära replik på honom förut. Jag vill understryka att det var väldigt bra att få höra att Lars Adaktusson och Kristdemokraterna verkligen står bakom rätten till abort för alla kvinnor i världen. Men hur kommer det sig att han i EU-parlamentet ideligen röstade för en annan politik?

Anf. 75 LARS ADAKTUSSON (KD) replik:

Fru talman! Låt oss börja med det sista. Inte vid något tillfälle – noll gånger – röstade jag i Europaparlamentet mot abort eller mot rätten till abort. Punkt slut.

Jag beklagar att det inte finns någon som helst tillstymmelse till självkritik eller självvransakan i det vi just hörde när det gäller det som hände de senaste åren och det historiska sveket mot folkmordets offer, som detta handlar om. Kvinnorna var de som drabbades allra värst.

Det är klart att den rödgröna svenska regeringen också vill att de skyldiga till dessa oerhörda brott ska ställas inför rätta. Jag har aldrig påstått något annat. Men det som regeringen underlät var att driva frågan om en internationell ad hoc-domstol när man hade möjlighet att göra det då man satt i FN:s säkerhetsråd. Man har senare kommit fram till att detta är ett förslag som man kan ställa sig bakom. Men man försummade chansen att driva frågan när man satt i FN:s säkerhetsråd.

Jag har full respekt för att det inte går att vara insatt i alla frågor. Men med tanke på hur allvarligt det här sveket är skulle det ändå ha varit klädsamt, Janine Alm Ericson, att visa viss självkritik och viss självvransakan när det gäller detta historiska svek.

Anf. 76 JANINE ALM ERICSON (MP) replik:

Fru talman! Finns det anledning till självkritik och självvransakan är det absolut någonting som man ska se till. Men eftersom jag som sagt inte är insatt i situationen och det som Lars Andersson hänvisar till kan jag inte vare sig vara självkritisk eller göra självvransakan. Jag hoppas att vi får tillfälle att återkomma till frågan när jag har fått ta reda på lite mer. Men jag är i alla fall glad att vi gemensamt kan komma fram till att vi vill att de skyldiga ska straffas och att folkmordets offer ska få upprättelse genom vårt fortsatta agerande.

Anf. 77 MARGARETA CEDERFELT (M) replik:

Fru talman! Min fråga till Janine Alm Ericson handlar om ungefär vad jag har frågat om tidigare. Är Janine Alm Ericson beredd att agera för att det ska bli fler och mer tydliga mål i regeringens feministiska utrikespolitik?

Jag lyfter fram den här frågan därför att det är precis denna kritik som har framförts av organ och organisationer som har granskat den svenska feministiska utrikespolitiken. Vad de också har efterfrågat är en utvärdering. Då menar jag en oberoende utvärdering av en oberoende part, inte en utvärdering som görs av oss här i riksdagen eller av regeringen närstående organisationer. Jag säger detta därför att det är viktigt att veta om en politik når de mål den är avsedd att nå eller om det är någonting helt annat som sker.

Anf. 78 JANINE ALM ERICSON (MP) replik:

Fru talman! Jag tror på att hela tiden utveckla sin politik. Det gäller både sättet man för den på och sättet att se om den har varit framgångsrik. Sedan är jag inte säker på att vi ska ha siffermål att på olika sätt hänga upp den på. Då blir det mer av den utveckling som vi har sett här i Sverige med new public management, där vi sätter siffror på allting. Däremot tycker jag att det är viktigt att vi kan se att det vi gör ger avsedd effekt. Men på just det här området är det extra svårt. Framgången för svensk utrikespolitik, biståndspolitik och feministisk politik avgörs nämligen inte bara av det vi gör utan också av hur resten av världen agerar.

Jag vill passa på att tala om för Margareta Cederfelt att det har gjorts utvärderingar. OECD-Dac, som hon själv hänvisar till, ger Sverige ett mycket gott betyg. De lyfter också fram just arbetet för jämställdhet och att de prioriteringar som Sveriges regering har gjort för vårt utvecklings-samarbete har gett resultat. Center for Global Development utvärderar inte bara biståndet, utan även hur regeringar på andra sätt når upp till att hjälpa till att utveckla andra länder. Sedan 2009 ligger Sverige väldigt högt på den listan. År 2018, då den senaste utvärderingen gjordes, kom Sverige på allra högsta plats.

Det är bra att efterfråga mer tydlighet, så att vi vet vad vi gör. Men vi är väldigt bra på bollen.

Anf. 79 MARGARETA CEDERFELT (M) replik:

Fru talman! Jag återkommer till OECD:s rapport från 2019, som mycket riktigt också talar om att Sverige gör en hel del bra saker. Det skulle vara skrämmande annars, eftersom det handlar om prioriterade resurser för att bygga utveckling. Det finns mottagare, som förväntar sig

utveckling, och avsändare, ytterst de svenska skattebetalarna, som förväntar sig ett positivt resultat.

Det som jag nämnde lyfts fram som en stor kritik. Men det handlar också om liberalism, marknadsekonomi och företagande. Det handlar om samarbete med näringsliv och om att få igång ett större företagande. Är regeringen – som jag får se det som att Janine Alm Ericson representerar här – beredd att arbeta mer, i enlighet med den kritik och de förslag till rekommendationer som kommit, för att kunna ta ytterligare steg framåt i syfte att stärka kvinnors och flickors positioner och möjligheter i livet?

Anf. 80 JANINE ALM ERICSON (MP) replik:

Fru talman! Ja, absolut! Till exempel fick Swedfund, som Margareta Cederfelt nämnde i sitt förra replikskifte, mer pengar i den budget som lades på riksdagens bord i höstas och som har börjat gälla nu. Vi har också en ny exportstrategi, och vi pekar tydligt ut att den feministiska politiken måste vara närvarande även i handelspolitiken.

Det som jag tog upp i mitt anförande om ekonomisk egenmakt är otroligt viktigt. Det handlar om makt och möjligheter. Kroppen är det grundläggande. Men sedan handlar det också om ekonomi och frihet. Att vara fri från andras påverkan och inte behöva stanna i destruktiva förhållanden eller vara kvar i bygder där det inte finns några framtidsvisioner är naturligtvis oerhört viktigt för att kvinnor ska kunna utveckla sina liv precis som de vill.

Jag tackar för att frågan lyfts fram. Vi ska se till att vi tillsammans jobbar vidare med detta framåt.

Anf. 81 MARCUS JONSSON (KD):

Fru talman! Kabinetssekreterare Söder, statssekreterare Stenström, näringsminister Damberg, energiminister Baylan, handelsminister Linde och statsminister Stefan Löfven – alla besökte de Iran under förra mandatperioden. Därtill har Irans utrikesminister och it-minister besökt Stockholm. Totalt gjordes åtta resor på tre år mellan Rosenbad och förtryckarregimen i Teheran. Finns det något annat land som den feministiska regeringen har besökt i samma omfattning och sökt samröre med?

Fru talman! Just denna dag talar vi om den feministiska utrikespolitiken och om feministisk handelspolitik. Är det på detta sätt den ska idkas – genom att krama en av världens mest kvinnoförtryckande regimer?

När digitaliseringsminister Peter Eriksson mötte sin motsvarighet, den iranske it-ministern, i Stockholm 2016 var mötet helt fokuserat på samarbetet och handeln mellan länderna. Inser inte regeringen att informationstekniken är ett av regimenens verktyg för att kväsa folket?

Twitter, Facebook och Youtube är blockerade i Iran. Landets folk kommer inte åt dessa sociala medier. De kan inte heller använda Google. Det är dessutom omöjligt att lansera en blogg på Wordpress eller Blogspot, eftersom dessa plattformar också är blockerade.

Regimen har lanserat egna digitala plattformar och uppmuntrar folket att använda dem. Men iranierna inser att de applikationer som regimen tagit fram brister i såväl säkerhet som integritet och används för att kontrollera folket.

Fru talman! Olik tänkande straffas i Iran. Enligt uppgift avrättades 273 personer i Iran mellan oktober 2018 och oktober 2019. Det är i genomsnitt fem personer i veckan. Bland dessa finns kvinnor och minderåriga. Amnesty rapporterade i april förra året om hur två 17-åringar först piskades och sedan avrättades. De hade arresterats när de var 15 år gamla.

Samma månad som näringsminister Damberg besökte Iran dömdes en kvinna till stening. Den iranske musikern Mohsen Lorestani arresterades i mars förra året. Först i oktober i fjol väcktes åtal mot honom. Då hade ett rykte uppstått om att han hade mördats i fängelset. Åtalet mot denna populära artist är att han är homosexuell. Enligt 234 § i den iranska strafflagen är det ett brott som är förenat med dödsstraff.

Fru talman! Det har gått 30 år sedan diktaturerna föll i Östeuropa. Diktaturen i Iran är på fallrepet. Historiens dom kommer att bli hård om ingen förbättring sker i Rosenbad. Åtta utbyten på ministernivå under tre år är ett entydigt ställningstagande för den brutala diktaturen i Iran. Men umgänget med ”diktaturens kreatur” anstår ingen demokratisk ministär oavsett vilket prefix som regeringen själv ger sig.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 12.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 14.51 på förslag av förste vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 16.00, då votering skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 16.00.

§ 11 Beslut om ärende som slutdebatterats den 15 januari

NU4 Statliga företag

Punkt 2 (Statens långsiktiga ägande och förvaltning av företag)

1. utskottet
2. res. 1 (M, C, KD, L)

Votering:

205 för utskottet

142 för res. 1

2 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 99 S, 62 SD, 27 V, 16 MP, 1 -

För res. 1: 69 M, 31 C, 22 KD, 19 L, 1 -

Frånvarande: 1 S, 1 M

Punkt 3 (Övrigt om förvaltningen av statligt ägda företag)

1. utskottet
2. res. 3 (C)
3. res. 4 (V)

Förberedande votering:

- 31 för res. 3
- 28 för res. 4
- 288 avstod

2 frånvarande

Kammaren biträdde res. 3.

Huvudvotering:

- 226 för utskottet
- 31 för res. 3
- 90 avstod

2 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 99 S, 69 M, 22 KD, 19 L, 16 MP, 1 -

För res. 3: 31 C

Avstod: 62 SD, 27 V, 1 -

Frånvarande: 1 S, 1 M

Punkt 8 (Vattenfall AB och kärnkraft)

1. utskottet
2. res. 13 (M, SD, KD, L)

Votering:

- 174 för utskottet
- 173 för res. 13

2 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 99 S, 31 C, 27 V, 16 MP, 1 -

För res. 13: 69 M, 62 SD, 22 KD, 19 L, 1 -

Frånvarande: 1 S, 1 M

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 12 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

KU11 Justitieombudsmännens ämbetsberättelse

Kammaren biföll utskottets förslag.

KU2 Riksrevisionens rapport om regeringens styrning av länsstyrelserna

Kammaren biföll utskottets förslag.

KU7 Ändrad kompensationsrätt för riksdagens myndigheter för ingående mervärdesskatt vid representation
Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU13 Ett särskilt straffansvar för samröre med en terroristorganisation

Punkt 1 (Ett särskilt straffansvar för samröre med en terroristorganisation)

1. utskottet

2. res. 1 (V)

Votering:

319 för utskottet

28 för res. 1

2 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 99 S, 69 M, 62 SD, 31 C, 22 KD, 19 L, 16 MP, 1 -

För res. 1: 27 V, 1 -

Frånvarande: 1 S, 1 M

Punkt 3 (Skärpta straff)

1. utskottet

2. res. 3 (M, SD, KD)

Votering:

166 för utskottet

153 för res. 3

28 avstod

2 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 99 S, 31 C, 19 L, 16 MP, 1 -

För res. 3: 69 M, 62 SD, 22 KD

Avstod: 27 V, 1 -

Frånvarande: 1 S, 1 M

Punkt 4 (Deltagande i en terroristorganisation)

1. utskottet

2. res. 4 (S, C, V, MP)

Votering:

173 för utskottet

174 för res. 4

2 frånvarande

Kammaren biföll res. 4.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 69 M, 62 SD, 22 KD, 19 L, 1 -

För res. 4: 99 S, 31 C, 27 V, 16 MP, 1 -

Frånvarande: 1 S, 1 M

Punkt 8 (Definitionen av en terroristorganisation)

1. utskottet
2. res. 8 (C)

Votering:

288 för utskottet

31 för res. 8

27 avstod

3 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 98 S, 69 M, 62 SD, 1 V, 22 KD, 19 L, 16 MP, 1 -

För res. 8: 31 C

Avstod: 26 V, 1 -

Frånvarande: 2 S, 1 M

Håkan Svenneling (V) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU12 Riksrevisionens rapport om myndighetsgemensamt arbete mot organiserad brottslighet

Punkt 2 (Styrning, samordning och uppföljning av det myndighetsgemensamma arbetet)

1. utskottet

2. res. 1 (S, V, MP)

Votering:

204 för utskottet

143 för res. 1

2 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 69 M, 62 SD, 31 C, 22 KD, 19 L, 1 -

För res. 1: 99 S, 27 V, 16 MP, 1 -

Frånvarande: 1 S, 1 M

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

UU6 Sveriges feministiska utrikespolitik

Punkt 1 (Övergripande om politiken)

1. utskottet

2. res. 1 (M)

3. res. 3 (C)

Förberedande votering:

69 för res. 1

31 för res. 3

247 avstod

2 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Prot. 2019/20:62
22 januari

Huvudvotering:
133 för utskottet
69 för res. 1
143 avstod
4 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 98 S, 19 L, 15 MP, 1 -
För res. 1: 69 M
Avstod: 62 SD, 31 C, 27 V, 22 KD, 1 -
Frånvarande: 2 S, 1 M, 1 MP
Pernilla Stålhammar (MP) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Punkt 3 (Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer)

1. utskottet
2. res. 11 (SD)
3. res. 12 (V)
4. res. 13 (KD)
Förberedande votering 1:
28 för res. 12
22 för res. 13
296 avstod
3 frånvarande
Kammaren biträdde res. 12.
Förberedande votering 2:
63 för res. 11
28 för res. 12
256 avstod
2 frånvarande
Leila Ali-Elmi (MP) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.
Kammaren biträdde res. 11.
Huvudvotering:
166 för utskottet
62 för res. 11
119 avstod
2 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 99 S, 31 C, 19 L, 16 MP, 1 -
För res. 11: 62 SD
Avstod: 69 M, 27 V, 22 KD, 1 -
Frånvarande: 1 S, 1 M

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 13 Bordläggning

Prot. 2019/20:62

22 januari

Följande dokument anmälades och bordlades:

EU-dokument

COM(2020) 22 Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om inrättande av Fonden för en rättvis omställning

COM(2020) 23 Ändrat förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om gemensamma bestämmelser för Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden+, Sammanhållningsfonden samt Europeiska havs- och fiskerifonden, och om finansiella regler för dessa fonder och för Asyl- och migrationsfonden, Fonden för inre säkerhet samt instrumentet för gränsförvaltning och visering

Motioner

med anledning av prop. 2019/20:63 Tydligare regler vid konsumentavtal
2019/20:3460 av Angelica Lundberg m.fl. (SD)
2019/20:3462 av Martina Johansson m.fl. (C, KD, M)

med anledning av skr. 2019/20:62 2019 års redogörelse för tillämpningen av lagen om särskild utlänningskontroll

2019/20:3455 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V)
2019/20:3464 av Johan Forssell m.fl. (M)
2019/20:3467 av Johan Pehrson m.fl. (L)
2019/20:3476 av Adam Marttinen m.fl. (SD)

§ 14 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 21 januari

2019/20:272 Ytterligare insatser mot våld och hedersrelaterat förtryck mot barn

av *Juno Blom* (L)

till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2019/20:273 Tullens befogenheter

av *Ingemar Kihlström* (KD)

till finansminister Magdalena Andersson (S)

§ 15 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 21 januari

2019/20:778 Bonus–malus

av *Jimmy Ståhl* (SD)

till miljö- och klimatminister Isabella Lövin (MP)

Prot. 2019/20:62
22 januari

2019/20:779 Ojämlig palliativ vård

av *Camilla Waltersson Grönvall* (M)
till socialminister Lena Hallengren (S)

2019/20:780 Ojämlig vård för patienter med multipel skleros

av *Camilla Waltersson Grönvall* (M)
till socialminister Lena Hallengren (S)

§ 16 Anmälan om skriftliga svar på frågor

Skriftliga svar på följande frågor hade kommit in:

den 22 januari

2019/20:732 Säkrare boende i bostadsrätt

av *Niels Paarup-Petersen* (C)
till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2019/20:731 Studie om Brå

av *Betty Malmberg* (M)
till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2019/20:742 Ett tydligare tjänstemannaansvar

av *Sten Bergheden* (M)
till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2019/20:749 Alkobommar vid landets gränshamnar

av *Sten Bergheden* (M)
till infrastrukturminister Tomas Eneroth (S)

§ 17 Kammaren åtskildes kl. 16.13.

Sammanträdet leddes

av andre vice talmannen från dess början till och med § 4 anf. 11 (delvis),
av talmannen därefter till och med § 6 anf. 21 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med § 10 anf. 49 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med § 10 anf. 58 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 14.51 och
av andre vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

ANNA ASPEGREN

/Olof Pilo

§ 1 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer	1
§ 2 Ärenden för hänvisning till utskott	2
§ 3 Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning	2
Konstitutionsutskottets betänkande 2019/20:KU10	2
Anf. 1 KARIN ENSTRÖM (M)	2
Anf. 2 HANS EKSTRÖM (S)	4
Anf. 3 PER SÖDERLUND (SD).....	5
Anf. 4 LINDA MODIG (C).....	7
Anf. 5 JESSICA WETTERLING (V)	8
Anf. 6 TUVE SKÅNBERG (KD)	9
Anf. 7 TINA ACKETOFT (L)	11
Anf. 8 CAMILLA HANSÉN (MP)	12
Anf. 9 IDA DROUGGE (M)	13
§ 4 Justitieombudsmännens ämbetsberättelse	15
Konstitutionsutskottets betänkande 2019/20:KU11	15
Anf. 10 PER-ARNE HÅKANSSON (S)	15
Anf. 11 LARS JILMSTAD (M)	16
Anf. 12 MIKAEL STRANDMAN (SD)	18
Anf. 13 LINDA MODIG (C).....	19
Anf. 14 MIA SYDOW MÖLLEBY (V).....	20
Anf. 15 TUVE SKÅNBERG (KD)	22
Anf. 16 TINA ACKETOFT (L)	23
Anf. 17 CAMILLA HANSÉN (MP)	25
(Beslut fattades under § 12.).....	26
§ 5 Uppföljning av riksdagens tillämpning av subsidiaritetsprincipen	26
Konstitutionsutskottets betänkande 2019/20:KU5	26
Anf. 18 DANIEL ANDERSSON (S)	26
Anf. 19 ERIK OTTOSON (M).....	26
Anf. 20 PATRICK RESLOW (SD).....	27
§ 6 Riksrevisionens rapport om regeringens styrning av länsstyrelserna	29
Konstitutionsutskottets betänkande 2019/20:KU2	29
Anf. 21 KARIN ENSTRÖM (M)	29
Anf. 22 PER-ARNE HÅKANSSON (S)	30
Anf. 23 FREDRIK LINDAHL (SD)	32
Anf. 24 LINDA MODIG (C).....	33
Anf. 25 CAMILLA HANSÉN (MP)	33
(Beslut fattades under § 12.).....	34
§ 7 Ändrad kompensationsrätt för riksdagens myndigheter för ingående mervärdesskatt vid representation	34
Konstitutionsutskottets betänkande 2019/20:KU7	34
(Beslut fattades under § 12.).....	34
§ 8 Ett särskilt straffansvar för samröre med en terroristorganisation	34
Justitieutskottets betänkande 2019/20:JuU13	34

Anf. 26	JOAKIM SANDELL (S)	34
Anf. 27	MIKAEL DAMSGAARD (M)	36
Anf. 28	ADAM MARTTINEN (SD)	38
Anf. 29	HELENA VILHELMSSON (C)	39
Anf. 30	LINDA WESTERLUND SNECKER (V)	41
Anf. 31	INGEMAR KIHLSSTRÖM (KD)	43
Anf. 32	RASMUS LING (MP)	45
Anf. 33	ADAM MARTTINEN (SD) replik	46
Anf. 34	RASMUS LING (MP) replik	46
Anf. 35	ADAM MARTTINEN (SD) replik	47
Anf. 36	RASMUS LING (MP) replik	47
Anf. 37	JOHAN PEHRSON (L)	48
Anf. 38	ADAM MARTTINEN (SD)	49
	(Beslut fattades under § 12.)	50
§ 9 Riksrevisionens rapport om myndighetsgemensamt arbete		
mot organiserad brottslighet..... 50		
	Justitieutskottets betänkande 2019/20:JuU12.....	50
Anf. 39	JOAKIM SANDELL (S)	50
Anf. 40	ELLEN JUNTTI (M)	51
Anf. 41	RASMUS LING (MP)	53
Anf. 42	ELLEN JUNTTI (M) replik	54
Anf. 43	RASMUS LING (MP) replik	55
Anf. 44	ELLEN JUNTTI (M) replik	55
Anf. 45	RASMUS LING (MP) replik	56
Anf. 46	BO BROMAN (SD)	56
Anf. 47	INGEMAR KIHLSSTRÖM (KD)	57
Anf. 48	JOHAN PEHRSON (L)	59
	(Beslut fattades under § 12.)	59
§ 10 Sveriges feministiska utrikespolitik 60		
	Utrikesutskottets betänkande 2019/20:UU6.....	60
Anf. 49	MARGARETA CEDERFELT (M)	60
Anf. 50	SARA GILLE (SD)	62
Anf. 51	KERSTIN LUNDGREN (C)	64
Anf. 52	YASMINE POSIO (V)	65
Anf. 53	MARGARETA CEDERFELT (M) replik	68
Anf. 54	YASMINE POSIO (V) replik	68
Anf. 55	MARGARETA CEDERFELT (M) replik	68
Anf. 56	YASMINE POSIO (V) replik	68
Anf. 57	LARS ADAKTUSSON (KD)	69
Anf. 58	SARA HEIKKINEN BREITHOLTZ (S)	71
Anf. 59	YASMINE POSIO (V) replik	73
Anf. 60	SARA HEIKKINEN BREITHOLTZ (S) replik	73
Anf. 61	YASMINE POSIO (V) replik	74
Anf. 62	SARA HEIKKINEN BREITHOLTZ (S) replik	74
Anf. 63	LARS ADAKTUSSON (KD) replik	74
Anf. 64	SARA HEIKKINEN BREITHOLTZ (S) replik	75
Anf. 65	LARS ADAKTUSSON (KD) replik	75
Anf. 66	SARA HEIKKINEN BREITHOLTZ (S) replik	76
Anf. 67	MARGARETA CEDERFELT (M) replik	76
Anf. 68	SARA HEIKKINEN BREITHOLTZ (S) replik	77

Anf. 69 MARGARETA CEDERFELT (M) replik.....	77	Prot. 2019/20:62
Anf. 70 SARA HEIKKINEN BREITHOLTZ (S) replik.....	77	22 januari
Anf. 71 JOAR FORSSELL (L)	78	-----
Anf. 72 JANINE ALM ERICSON (MP).....	80	
Anf. 73 LARS ADAKTUSSON (KD) replik	82	
Anf. 74 JANINE ALM ERICSON (MP) replik	83	
Anf. 75 LARS ADAKTUSSON (KD) replik	83	
Anf. 76 JANINE ALM ERICSON (MP) replik	84	
Anf. 77 MARGARETA CEDERFELT (M) replik.....	84	
Anf. 78 JANINE ALM ERICSON (MP) replik	84	
Anf. 79 MARGARETA CEDERFELT (M) replik.....	84	
Anf. 80 JANINE ALM ERICSON (MP) replik	85	
Anf. 81 MARCUS JONSSON (KD)	85	
(Beslut fattades under § 12.).....	86	
Ajournering.....	86	
Återupptaget sammanträde	86	
§ 11 Beslut om ärende som slutdebatterats den 15 januari.....	86	
NU4 Statliga företag.....	86	
§ 12 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens		
sammanträde	87	
KU11 Justitieombudsmännens ämbetsberättelse.....	87	
KU2 Riksrevisionens rapport om regeringens styrning av		
länsstyrelserna	87	
KU7 Ändrad kompensationsrätt för riksdagens		
myndigheter för ingående mervärdesskatt vid		
representation	88	
JuU13 Ett särskilt straffansvar för samröre med en		
terroristorganisation.....	88	
JuU12 Riksrevisionens rapport om myndighetsgemensamt		
arbete mot organiserad brottslighet	89	
UU6 Sveriges feministiska utrikespolitik	89	
§ 13 Bordläggning	91	
§ 14 Anmälan om interpellationer.....	91	
§ 15 Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	91	
§ 16 Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	92	
§ 17 Kammaren åtskildes kl. 16.13.....	92	